

Ekonomika podniků ekologického zemědělství v ČR v letech 2014–2023

Ing. **Zuzana Fuksová**, Ph.D., Ing. **Lenka Tumová**, Ing. **Marek Novák**,
Mgr. **Jindřich Landa**, Ph.D., Ing. **Martina Harvilíková**,
Ing. **Jana Macháčková**, Ing. **Josef Hanibal**

ISBN 978-80-7271-281-6 (print)
ISBN 978-80-7271-282-3 (pdf)

Ekonomika podniků ekologického zemědělství v ČR v letech 2014–2023

Ing. **Zuzana Fuksová**, Ph.D., Ing. **Lenka Tumová**, Ing. **Marek Novák**,
Mgr. **Jindřich Landa**, Ph.D., Ing. **Martina Harvilíková**,
Ing. **Jana Macháčková**, Ing. **Josef Hanibal**

Kontaktní pracoviště FADN ČR
Ústav zemědělské ekonomiky a informací

Fuksová Z., Tumová L., Novák M., Landa J., Harvilíková M., Macháčková J., Hanibal J. (2025): **Ekonomika podniků ekologického zemědělství v ČR v letech 2014-2023**. Ústav zemědělské ekonomiky a informací, Praha, 2025, 111 s.

© Ing. Zuzana Fuksová, Ph.D., Ing. Lenka Tumová, Ing. Marek Novák, Mgr. Jindřich Landa, Ph.D., Ing. Martina Harvilíková, Ing. Jana Macháčková, Ing. Josef Hanibal, 2025

Oponenti:

**Ing. Prokop Šmirous, Ph.D. - AGRITEC, výzkum, šlechtění a služby, s.r.o.,
Ing. Petr Dvořák, Ph.D. - Česká zemědělská univerzita v Praze**

Abstrakt

Tato odborná publikace se zaměřuje na analýzu vývoje ekologického zemědělství v České republice v období let 2014–2023. Podkladem jsou data ze šetření FADN CZ (Farm Accountancy Data Network), která poskytují detailní ekonomické a provozní informace o zemědělských podnicích. Studie sleduje klíčové ukazatele hospodaření ekologických farem, včetně produkce, nákladovosti, struktury příjmů, významu dotací a výsledné ekonomiky hospodaření, a porovnává je s konvenčním zemědělstvím. Zvláštní pozornost je věnována mezinárodnímu srovnání, které umožňuje identifikovat specifika českého ekologického sektoru v kontextu evropských trendů. Komparativní analýza zahrnuje vybrané členské státy EU, čímž přispívá k hlubšímu porozumění konkurenceschopnosti a udržitelnosti ekologického zemědělství v ČR.

Ekologické zemědělství v ČR mezi lety 2014–2023 zaznamenalo výrazný růst. Počet farem vzrostl o více než 50 %, podíl ekologicky obhospodařované půdy dosáhl 16,8 % z celkové obhospodařované půdy v ČR. Průměrná výměra půdy v podnicích ekologického zemědělství vzrostla ze 136 ha na 180 ha. Přibližně 90 % ekologických podniků hospodář v oblastech s přírodními nebo jinými omezeními. Dominantním výrobním zaměřením je Chov skotu, což udává i trend výsledného celkového hodnocení ekologického zemědělství v ČR. Struktura půdy se v čase pozvolna mění. Ačkoliv stále dominují trvalé travní porosty, zvyšuje se podíl orné půdy.

V průběhu sledovaného období vzrostla celková produkce i celkové náklady ekologických podniků. Hodnota nákladů však vzrostla rychlejším tempem. V důsledku tohoto rozdílu poklesla výsledná úroveň čisté přidané hodnoty, tedy množství zdrojů na pokrytí externích nákladů, přepočtená na jednotku obhospodařované půdy ve sledovaném období. Současně se však snížila hodnota vstupu pracovní síly. Úroveň čisté přidané hodnoty přepočtené na roční pracovní jednotku pak v průběhu 10 let vzrostla.

Nezastupitelnou roli v ekonomice ekologických podniků hrají provozní podpory a dotace. S výjimkou podniků orientovaných na produkci mléka nejsou bez nich farmy, které hospodář v ekologickém režimu, schopny dosahovat kladného hospodářského výsledku.

Mezinárodní srovnání ukazuje, že české ekologické farmy dosahují nižší rentability než některé západoevropské země, což souvisí s rozdílnou strukturou produkce a tržním prostředím. V České republice je převažující specializací chov skotu, zatímco v jiných státech je ve větší míře zastoupena polní výroba, pěstování ovoce a zeleniny a další tržně více rentabilní komodity.

Publikace je určena odborné veřejnosti, tvůrcům zemědělské politiky, výzkumným pracovníkům a studentům agrárních oborů. Nabízí empiricky podložený pohled na dynamiku ekologického hospodaření a jeho roli v současném zemědělství.

Abstract

The publication is focused on analysis of the development of organic farming in the Czech Republic between 2014 and 2023. It is based on data from the FADN CZ (Farm Accountancy Data Network) survey, which provides detailed economic and production information about agricultural holdings. The study monitors key indicators of organic farm management, including production, costs, income structure, the importance of subsidies, and the resulting economic performance, and compares them with conventional agriculture. Special attention is paid to international comparisons, which make it possible to identify the specifics of the Czech organic sector in the context of European trends. The comparative analysis includes selected EU member states, contributing to a deeper understanding of the competitiveness and sustainability of organic farming in the Czech Republic.

Organic farming in the Czech Republic has seen significant growth between 2014 and 2023. The number of farms increased by more than 50%, and the share of organic area reached 16.8% of the total utilised area in the Czech Republic. The average utilised area of organic farms increased from 136 ha to 180 ha. Approximately 90% of organic farms operate in areas with natural or other constraints. The dominant production focus is cattle breeding, which also sets the trend for the overall assessment of organic farming in the Czech Republic. The structure of the land is gradually changing over time. Although permanent grassland still dominates, the share of arable land is increasing.

During the period under review, both the total production and total costs of organic farms increased. However, the value of costs rose at a faster rate. As a result of this difference, the resulting level of farm net value added (the sum of resources to cover external costs) converted to a unit of utilised land decreased during the period under review. At the same time, however, the value of labour inputs decreased. The level of farm net value added per annual work unit then increased over the 10-year period.

Operating support and subsidies play an irreplaceable role in the economy of organic farms. Except farms focused on milk production, farms operating under organic farming regimes are unable to achieve positive economic results without them.

International comparisons show that Czech organic farms achieve lower profitability than some Western European countries, which is related to differences in production structure and market conditions. In the Czech Republic, cattle breeding is the predominant specialization, while in other countries, field production, fruit and vegetable production, and other more marketable commodities are more prevalent.

The publication is intended for professionals, agricultural policy makers, researchers, and students of agricultural disciplines. It offers an empirically based view of the dynamics of organic farming and its role in contemporary agriculture.

Poděkování

Kolektiv autorů děkuje všem svým kolegům z Kontaktního pracoviště FADN ČR, tazatelům Šetření FADN CZ a podnikům, které dobrovolně poskytují data pro Šetření a díky nimž bylo možné tuto analýzu zpracovat. Děkuje také oběma oponentům za jejich odborné posudky.

Monografie byla zpracována na základě dat získaných prostřednictvím Tematického úkolu MZe 4302 a financována z institucionální podpory Ústavu zemědělské ekonomiky a informací – interního projektu 1284/2025.

Obsah

13	Seznam použitých zkratk
15	Seznam grafických prvků a tabulek
17	1 Úvod
17	2 Je ekologické zemědělství totéž jako udržitelné?
21	3 Ekologické zemědělství ve světě a v Evropské unii
25	4 Vývoj ekologického zemědělství v Evropské unii
30	5 Podpora a cíle ekologického zemědělství v Evropské unii
35	6 Zemědělská účetní datová síť – FADN CZ
39	7 Ekologické zemědělství v ČR
42	8 Výsledky podniků ekologického zemědělství v ČR podle dat FADN CZ v letech 2014–2023
43	8.1 Základní charakteristiky podniků ekologického zemědělství v ČR
55	8.2 Produkce podniků ekologického zemědělství
76	8.3 Náklady ekologických podniků
83	8.4 Podpory a dotace
89	8.5 Čistá přidaná hodnota
94	9 Podíl ekologického zemědělství v rámci zemědělské produkce v ČR
99	10 Závěr
101	11 Seznam literatury

Seznam použitých zkratek

AEO	Agroenvironmentální opatření
AKIS	Agricultural Knowledge and Innovation System (Zemědělský znalostní a inovační systém)
ANC	Areas with Natural Constraints (Oblasti s přírodními nebo jinými zvláštními omezeními)
AP	akční plán
ASEAN	Association of South East Asian Nations (Sdružení národů jihovýchodní Asie)
AWU	Annual Work Unit (roční pracovní jednotka)
BISS	Basic Income Support for Sustainability (Základní podpora příjmu pro udržitelnost)
CRISS	Complementary Redistributive Income Support for Sustainability (Doplňková redistributivní podpora příjmu pro udržitelnost)
ČPH	čistá přidaná hodnota
ČR	Česká republika
DJ	dobytčí jednotka
DZČ	důchod ze zemědělské činnosti
EK	Evropská komise
EU	Evropská unie
EV	ekonomická velikost
EZ	ekologické zemědělství
FADN	Farm Accountancy Data Network (Zemědělská účetní datová síť)
FiBL	Forschungsinstitut für biologischen Landbau (Výzkumný ústav ekologického zemědělství)
FSDN	Farm Sustainability Data Network (Datová síť pro udržitelnost zemědělských podniků)
ha	hektar (měrná jednotka)
HRDP	Horizontální plán rozvoje venkova
kg	kilogram (měrná jednotka)

IFOAM	International Federation of Organic Agriculture Movements (Mezinárodní federace hnutí za ekologické zemědělství)
KZ	konvenční zemědělství
LFA	Less Favoured Area (Oblast s přírodním znevýhodněním)
LPIS	Land Parcel Identification System (Veřejný registr půdy)
MZe	Ministerstvo zemědělství ČR
OP	ostatní produkce
OZE	obnovitelné zdroje energie
p. b.	procentní bod
PFO, PPO	podniky fyzických osob, podniky právnických osob
POS	Pacific Organic Standard (Ekologický standard pro oblast Pacifiku)
PRV	Program rozvoje venkova
PVP	Přechodné vnitrostátní podpory
RV	rostlinná výroba
SAPS	Single Area Payment Scheme (Jednotná platba na plochu)
SO	Standard Output (Standardní produkce)
SOC	Standard Output Coefficient(s) (Koeficienty standardní produkce)
SP	Strategický plán
SZP	Společná zemědělská politika
t	tuna (měrná jednotka)
TTP	trvalé travní porosty
ÚZEI	Ústav zemědělské ekonomiky a informací
VZ	výrobní zaměření
ZOP	(zvířata) zkrmuující objemnou píci
ZPF	zemědělský půdní fond
z. p.	zemědělská půda
ŽV	živočišná výroba

Seznam grafických prvků a tabulek

Graf 1: Rozložení ploch (%) ekologicky obhospodařované půdy (včetně půdy v přechodném období) ve světě v roce 2022

Graf 2: Rozložení půdy (%) v ekologickém zemědělství na jednotlivých kontinentech v roce 2022

Graf 3: Rozložení počtu bioproducentů a zpracovatelů na jednotlivých kontinentech v roce 2022

Graf 4: Výměra půdy v režimu ekologického zemědělství v Evropské unii (tis. ha) v období 2014–2020

Graf 5: Počet zemědělských subjektů (v tisících) v Evropské unii v letech 2014–2020

Graf 6: Podíl orné půdy, luk a pastvin a trvalých kultur (%) v EZ v jednotlivých zemích EU v roce 2020

Tab. 1: Počty zvířat (ks) chovaných v režimu EZ ve státech Evropské unie v letech 2014, 2018 a 2022

Graf 7: Vývoj počtu podniků, výměra půdy (100 ha) a podíl půdy EZ (%) na celkové výměře v ČR v letech 1990–2023

Graf 8: Průměrná výměra obhospodařované půdy (ha) v podnicích EZ v ČR a podíl připravené půdy (%) v letech 2014–2023

Obrázek 1: Rozložení oblastí ANC v ČR v roce 2022

Graf 9: Zastoupení podniků EZ, výrobních zaměření v EZ a podniků KZ v rámci oblastí ANC v ČR v roce 2023

Graf 10: Intenzita chovů (DJ/100 ha) a podíl krmných plodin (%) z celkové výměry obhospodařované půdy v podnicích EZ v ČR v letech 2014–2023

Graf 11: Vstup placené a neplacené pracovní síly (AWU/100 ha) v podnicích EZ v ČR, výrobních zaměření v EZ a podnicích KZ v letech 2014, 2018 a 2023

Graf 12: Průměrný věk majitele nebo manažera v podnicích EZ v ČR v letech 2014, 2018 a 2023

Graf 13: Rozložení dosaženého vzdělání majitelů nebo manažerů (%) v podnicích EZ v ČR v letech 2014, 2018 a 2023

Graf 14: Celková produkce (Kč/ha) podniků EZ v ČR, výrobních zaměření v EZ a podniků KZ v letech 2014–2023

Graf 15: Podíl jednotlivých typů produkce (%) na celkové produkci podniků EZ v ČR, výrobních zaměření v EZ a podniků KZ v letech 2014, 2018 a 2023

Graf 16: Složení rostlinné produkce podniků EZ (Kč/ha) v ČR v letech 2014, 2018 a 2023

Graf 17: Průměrné výnosy nejvýznamnějších obilnin (t/ha) v podnicích EZ a KZ v ČR v letech 2014–2023

Graf 18: Průměrná cena obilnin (Kč/t) v podnicích EZ a KZ v ČR v letech 2014–2023

Graf 19: Složení živočišné produkce podniků EZ (Kč/ha) v ČR v letech 2014, 2018 a 2023

Graf 20: Průměrná dojivost (l/dojnice/rok) a cena mléka (Kč/l) v podnicích EZ a KZ v ČR v letech 2014–2023

Graf 21: Průměrné přírůstky vybraných kategorií skotu (kg/ks/den) v podnicích EZ a KZ v ČR v letech 2014–2023

Graf 22: Produkce živočišné výroby včetně zpracování ŽV (Kč/DJ) v podnicích EZ v ČR, výrobních zaměřeních v EZ a podnicích KZ v letech 2014–2023

Graf 23: Složení ostatní produkce podniků EZ (Kč/ha) v ČR v letech 2014, 2018 a 2023

Graf 24: Celková produkce a tržby (Kč/ha) v podnicích EZ v ČR v letech 2014–2023

Graf 25: Celková produkce přepočtená na roční pracovní jednotku (tis. Kč/AWU) v podnicích EZ v ČR, výrobních zaměřeních v EZ a podnicích KZ v letech 2014, 2018 a 2023

Graf 26: Celkové náklady (Kč/ha) v podnicích EZ v ČR, výrobních zaměřeních v EZ a podnicích KZ v letech 2014–2023

Graf 27: Složení nejvýznamnějších nákladů (Kč/ha) podniků EZ v ČR, výrobních zaměření v EZ a podniků KZ v letech 2014, 2018 a 2023

Graf 28: Specifické náklady živočišné výroby včetně zpracování ŽV (Kč/DJ) v podnicích EZ v ČR, výrobních zaměřeních v EZ a podnicích KZ v letech 2014–2023

Graf 29: Vývoj celkové produkce (Kč/ha) a celkových nákladů (Kč/ha) v podnicích EZ a KZ v ČR v letech 2014–2023

Graf 30: Celkové provozní dotace a podpory (Kč/ha) v podnicích EZ v ČR, výrobních zaměřeních v EZ a podnicích KZ v letech 2014–2023

Graf 31: Podíl jednotlivých kategorií dotací (%) na celkovém objemu provozních dotací a podpor u ekologických podniků v ČR v roce 2023

Graf 32: Objem jednotlivých kategorií provozních dotací a podpor (Kč/ha) u ekologických podniků v ČR v letech 2014, 2018 a 2023

Graf 33: Vývoj efektivity výroby ekologických podniků v ČR v období 2014–2023

Graf 34: Vývoj čisté přidané hodnoty (Kč/ha) u podniků EZ v ČR, výrobních zaměření v EZ a podniků KZ v letech 2014–2023

Graf 35: Vývoj čisté přidané hodnoty přepočtené na roční pracovní jednotku (Kč/AWU) u podniků EZ v ČR, výrobních zaměření v EZ a podniků KZ v letech 2014–2023

Graf 36: Celková produkce ekologického zemědělství v ČR (mil. Kč) a jeho podíl (%) na celkové zemědělské produkci ČR v letech 2014–2023

Graf 37: Objem jednotlivých kategorií produkce a tržeb (mil. Kč) dosažených v podnicích EZ v ČR v roce 2023 podle výrobních zaměření

1 Úvod

Ekologické zemědělství je nepochybně součástí nejen zemědělských postupů, které jsou ve stále větším rozsahu praktikovány na zemědělské půdě. Zároveň je součástí životního stylu mnoha lidí, kteří se rozhodli pro hospodaření s respektem k přírodě a půdě. Kteří neberou principy udržitelnosti na lehkou váhu. Kteří chtějí být součástí krajiny i společnosti, která je obklopuje. A netýká se to jen zemědělců. Mnoho lidí vyznává stejné hodnoty a ekologické zemědělství pro ně představuje správnou cestu k jejich dosažení. V Evropě i České republice hospodaří zemědělci v certifikovaném systému ekologického zemědělství od 90. let 20. století. Od té doby se mnoho věcí změnilo – a mnoho zůstalo stejných. Stále se mezi lidmi objevují příznivci i odpůrci tohoto způsobu hospodaření. A je to svým způsobem dobře, protože konstruktivní diskuse a hledání nových možností nás posouvá vpřed. Umožňuje pochopit principy, dostat se „ke kořenům“ problému, zlepšit technologie a najít nová řešení. Více než 30 let existence je dostatek času na změny.

Cílem této publikace není obhajovat nebo hodnotit principy ekologického zemědělství, které považujeme za přirozenou součást současného hospodaření, ani dopodrobna vysvětlovat jeho podstatu nebo přínosy. Těmto tématům se věnuje mnoho jiných publikací. Cílem je zhodnotit vývoj tohoto segmentu zemědělství v posledních deseti letech z pohledu ekonomiky a produkce, a to se zaměřením na situaci v České republice. Výsledky jsou porovnávány se situací ve světě, a především v Evropské unii, jejíž jsme součástí. Stežejní osou hodnocení vývoje v ČR jsou data, která vychází z pravidelného šetření Zemědělské účetní datové sítě (FADN CZ), doplněná o fakta a poznatky z legislativních podkladů, vědeckých publikací a dalších autoritativních zdrojů.

2 Je ekologické zemědělství totéž jako udržitelné?

Velmi často jsou ve veřejném prostoru skloňovány pojmy jako udržitelnost, ochrana klimatu, environmentální aspekty nebo sociální hledisko. Někteří lidé jsou přesvědčeni, že ekologické zemědělství a udržitelné zemědělství jsou synonyma, jiní je považují za samostatné pojmy, které by neměly být ztotožňovány (Rigby a Cáceres 2001). Je mezi nimi tedy rozdíl? Slovo udržitelný je odvozeno z latinského slova *sustinere*, které znamená udržovat v existenci, což naznačuje trvalost nebo dlouhodobou podporu. V kontextu zemědělské produkce definuje Ikerd (1993) udržitelné zemědělství jako „schopné udržet si svou produktivitu a užitečnost pro společnost v dlouhodobém horizontu, musí být šetrné k životnímu prostředí, šetřit zdroje, ekonomicky životaschopné a sociálně podporné, komerčně konkurenceschopné a environmentálně šetrné“.

National Research Council (2010) definovala čtyři cíle pro to, aby byl zemědělský systém udržitelný: (1) musí dodávat v dostatečném množství a cenově dostupné potraviny, krmiva, vlákninu a palivo, (2) být ziskový, (3) zlepšovat základnu přírodních zdrojů a životního prostředí a (4) přispívat k blahobytu zemědělců, zemědělských pracovníků a venkovských komunit.

A jaké jsou tedy principy ekologického zemědělství? Moderní definice ekologického zemědělství uvádí, že cílem je: „vytvořit integrované, humánní, environmentálně a ekonomicky udržitelné produkční systémy, které se v maximální míře spoléhají na obnovitelné zdroje pocházející z farmy, a řízení ekologických a biologických procesů a interakcí, aby se zajistila přijatelná úroveň výživy plodin, hospodářských zvířat a lidí, ochrana před škůdci a chorobami a odpovídající návratnost lidských a dalších zdrojů“ (Lampkin 1994). Jednou z nejvýznamnějších institucí, která v současné době reprezentuje ekologické zemědělství, je IFOAM (Mezinárodní federace hnutí za ekologické zemědělství), která definuje čtyři základní principy ekologického zemědělství:

Princip zdraví

Ekologické zemědělství by mělo udržovat a zlepšovat zdraví půdy, rostlin, zvířat a lidí jako jednoho a nedělitelného celku.

Princip ekologie

Ekologické zemědělství by mělo být založeno na živých ekologických systémech a cyklech, spolupracovat s nimi, napodobovat je a pomáhat je udržovat.

Princip spravedlnosti

Ekologické zemědělství by mělo stavět na vztazích, které zajišťují spravedlnost s ohledem na společné životní prostředí a životní příležitosti.

Princip péče

Ekologické zemědělství by mělo být řízeno preventivním a odpovědným způsobem, aby bylo chráněno zdraví a blahobyt současných i budoucích generací a životní prostředí (POA IFOAM).

Jednoduše řečeno, je třeba pracovat co nejvíce v uzavřeném systému a využívat místní zdroje, udržovat dlouhodobou úrodnost půdy, bránit všem formám znečištění, které mohou být důsledkem zemědělských technik, produkovat potraviny vysoké nutriční kvality a v dostatečném množství, snižovat využívání fosilních paliv v zemědělské praxi, poskytovat hospodářským zvířatům životní podmínky, které odpovídají jejich fyziologickým potřebám a humanitárním principům, a zároveň umožnit zemědělským producentům vydělávat si na živobytí svou prací.

Je zřejmé, že ekologické zemědělství (EZ) plně odpovídá požadavkům na udržitelné hospodaření. Udržitelnost je jádrem ekologického zemědělství a je jedním z hlavních faktorů určujících přijatelnost či nepřijatelnost konkrétních výrobních postupů (Lampkin 1994). Ekologické zemědělství jde však ve svých principech ještě dál. Je to v současné době také jediný způsob hospodaření, který má svá pravidla daná legislativou a podléhá certifikaci. Dodržování principů je pravidelně kontrolováno a v případě zjištění nedostatků také postihováno. Proč tedy stále více zemědělců dobrovolně vstupuje do režimu ekologického zemědělství? S tím, jak se mění globální a domácí trhy a produkce, se mění i motivace farmářů, kteří se rozhodují hospodařit ekologicky. Průzkumy z počátku 90. let 20. století zjistily, že primárními faktory pro přijetí ekologických postupů byla environmentálně motivovaná rozhodnutí. Později se nejčastěji uváděnými důvody staly cenové prémie, což bylo v kontrastu s motivací zjištěnou pouhých 10 let předtím. Tito ekonomikou motivovaní farmáři často dodržovali pouze minimální standardy pro ekologickou certifikaci, a tím došlo k bagatelizování agroekologických prvků a důvěry v ekologické zemědělství. Kromě cenových premií se o něco později začaly objevovat další důvody rostoucího zájmu o ekologické zemědělství. Zklamání z technologií zelené revoluce učinilo některé farmáře vnímavějšími k ekologickým postupům. Vzrostly obavy o životní prostředí a také o potenciální dopady používání agrochemikálií na zdraví konzumentů. Přispěla také nepochybně ekonomika ekologické produkce ve srovnání s konvenčním zemědělstvím. Tento faktor je ovlivněn i skutečností, že se ekologické zemědělství stalo nedílnou součástí dotačních systémů. Zvýšil se také zájem o biopotraviny u konzumentů, a to díky změně ve vnímání společnosti. Péče o zdraví, obavy o bezpečnost potravin, zájem o životní prostředí, chuť konzumovaných potravin nebo respekt k dobrým životním podmínkám zvířat patří mezi nejčastěji citované motivace (Rigby a Cáceres 2001; Wachter a Renagold 2025). Certifikované ekologické zemědělství spotřebitelům zaručuje, že potraviny jsou vyráběny určitým způsobem (Rigby a Cáceres 2001). A i díky tomu v posledních letech opět stoupá důvěra spotřebitelů v biopotraviny.

Jak tedy vnímat ekologické zemědělství dnes? Ekologické zemědělství je zemědělská metoda, jejímž cílem je produkovat potraviny s využitím přírodních látek a procesů. To znamená, že ekologické zemědělství má obvykle omezený dopad na životní prostředí, protože podporuje odpovědné využívání energie a přírodních zdrojů, zachování biologické rozmanitosti, zachování regionální ekologické rovnováhy, zvýšení úrodnosti půdy a udržování kvality vody. Pravidla ekologického zemědělství navíc podporují vysokou úroveň dobrých životních podmínek zvířat a vyžadují, aby zemědělci splňovali specifické ekologické potřeby zvířat. Nařízení Evropské unie o ekologickém zemědělství (EU 2018) jsou navržena tak, aby poskytovala jasnou strukturu pro ekologickou produkci v celé EU. Cílem je uspokojit poptávku spotřebitelů po důvěryhodných ekologických produktech a zároveň poskytnout spravedlivý trh pro výrobce, distributory a obchodníky (FADN EU 2025).

Podle Nařízení EU o ekologické produkci jsou definovány

Environmentální cíle:

- ochrana životního prostředí a klimatu
- dlouhodobá úrodnost půdy
- vysoká míra biologické rozmanitosti
- netoxické prostředí
- zachování vzácných nebo původních plemen, jimž hrozí vyhynutí
- rozšiřování nabídky rostlinného genetického materiálu přizpůsobeného specifickým potřebám ekologického zemědělství
- vysoká míra biologické rozmanitosti s využitím rozmanitého rostlinného genetického materiálu
- přísné normy v oblasti dobrých životních podmínek zvířat

Tržní cíle:

- krátké distribuční kanály a místní produkce v různých oblastech EU
- rozvoj ekologických šlechtitelských činností s cílem přispět k zajištění příznivých hospodářských vyhlídek sektoru ekologické produkce (EU 2018).

3 Ekologické zemědělství ve světě a v Evropské unii

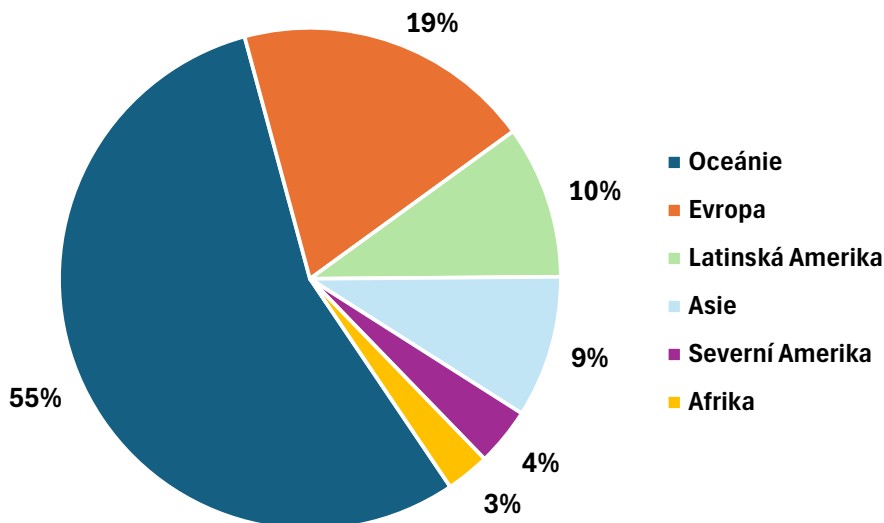
Ekologické zemědělství vzniklo ve 20. století jako reakce na rychle se měnící zemědělské postupy, které byly cíleny na vysokou produkci s využitím velkého množství chemických prostředků. Lidé si uvědomovali dopad tohoto intenzivního způsobu hospodaření na prostředí, kvalitu vody, půdy a ovzduší, zhoršující se klimatické jevy i potenciální vliv na zdraví lidí. Návrat k postupům s větším využitím přírodních procesů byl logickým vyústěním snahy o obnovení udržitelnosti a jiný životní styl.

Význam hospodaření v režimu ekologického zemědělství je v dnešní době nezpochybnitelný. V roce 2022 se k ekologickému zemědělství hlásilo ve světě celkem 188 států, v nichž počet bioproducentů dosáhl 4,5 milionů. V roce 1999 bylo certifikováno pouze okolo 200 tis. ekologických producentů (Trávníček et al. 2024). Tento nárůst počtu ekologických zemědělců je důkazem změny v životním stylu mnoha lidí, který zahrnuje respekt k přírodním procesům a snahu o udržitelnost, ať už kvality a úrodnosti půdy, welfare zvířat, kvalitu a čistotu vody a ovzduší, zachování přírodních zdrojů nebo sociálních vazeb.

Také z pohledu obhospodařované půdy došlo k obrovskému nárůstu. V roce 2000 bylo v režimu EZ ve světě evidováno 14,9 mil. ha (tj. 0,3 % z celkové zemědělské půdy), roce 2022 už dosahovala celková výměra 96,4 mil. ha (plně ekologická půda i půda v přechodném období), tedy 2 % z celkové zemědělské půdy na světě (Schlatter et al. 2024; Trávníček et al. 2024). K významnému nárůstu došlo v roce 2022 na všech kontinentech. Největší rozloha certifikované půdy v režimu EZ se nachází v Oceánii (53,2 mil. ha), následuje Evropa (18,5 mil. ha), Latinská Amerika (9,5 mil. ha), Asie (8,8 mil. ha), Severní Amerika (3,6 mil. ha) a Afrika (2,7 mil. ha) (graf 1). Ze samostatných států vykazovaly největší výměru Austrálie (53 mil. ha), Indie (4,7 mil. ha) a Argentina (4,1 mil. ha) (Trávníček et al. 2024).

Více než dvě třetiny výměry půdy v ekologickém zemědělství jsou ve světě tvořeny trvalými travními porosty. Více než 15 % zastupuje orná půda a necelých 7 % trvalé kultury (Trávníček et al. 2024). Klíčovými plodinami na orné půdě jsou obilniny, krmné plodiny, olejnin a textilní plodiny. Téměř 56 % ekologické orné půdy se nachází v Evropě, 23 % v Asii, 11 % v Severní Americe, 6 % v Africe a 4 % v Latinské Americe. Mezi trvalými kulturami dominují ořechy, olivy, káva, hroznové víno a kakao. Více než třetina ploch trvalých kultur v EZ se nachází v Evropě (37 %), 25 % v Africe, 17 % v Asii, 16 % v Latinské Americe a necelých 5 % v Severní Americe (Schlatter et al. 2024).

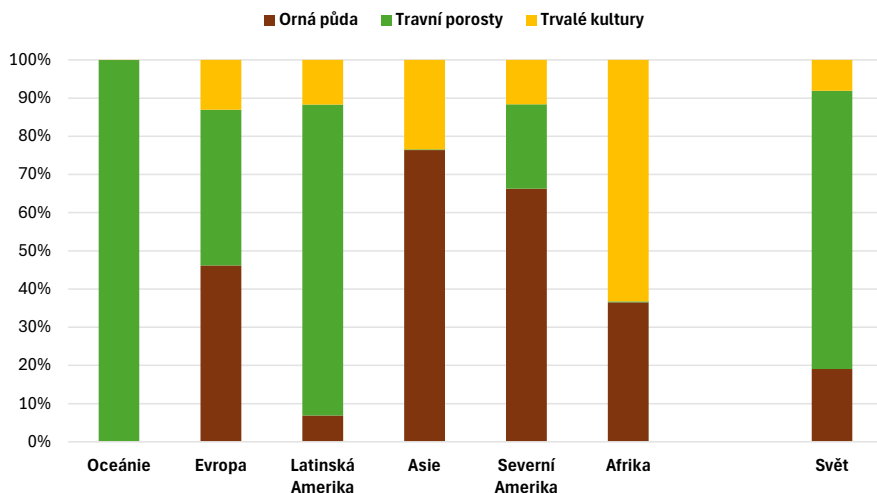
Graf 1: Rozložení ploch (%) ekologicky obhospodařované půdy (včetně půdy v přechodném období) ve světě v roce 2022

Zdroj: Trávníček et al. (2024)

Kromě zemědělsky vyžívané půdy zahrnuje ekologické zemědělství i oblasti určené pro zachování divoké přírody, medonosné plochy, akvakulturu, lesy a pastevní oblasti nezemědělského charakteru. Tyto oblasti pokrývají výměru 34,6 mil. ha. Celková výměra ploch určených pro ekologickou produkci tedy v roce 2022 tvořila 132,4 mil. ha (Trávníček et al. 2024). Více než 99 % ploch určených pro pastvu včel v EZ se nachází v Africe (Zambii). Přesto jsou certifikované chovy včel ve světě více rozložené. V roce 2022 bylo evidováno téměř 3,41 mil. včelstev, což představuje 3,4 % z celkového počtu na světě. Nejvíce jsou chovy koncentrovány v Latinské Americe (37 %) a Evropě (32 %). Na Afriku připadá 24 % ekologických chovů včel. Z ostatního využití přírodních ploch je nejčastější sběr bobulovin, léčivých a aromatických rostlin. Největší plochy se nacházejí ve Finsku, Indii, Číně a dalších státech Asie a Afriky (Schlatter et al. 2024). Data o produkci akvakultury nejsou kompletní, protože někteří z velkých hráčů (Brazílie, Indonésie) údaje tohoto typu neposkytují. Největší podíl produkce připadá na chov lososa, mušlí, vodních rostlin, mořských okounů, ústřic a krevet. Jedná se však o analýzu přibližně čtvrtiny z odhadované produkce ekologické akvakultury (Schlatter et al. 2024).

Graf 2: Rozložení půdy (%) v ekologickém zemědělství na jednotlivých kontinentech v roce 2022

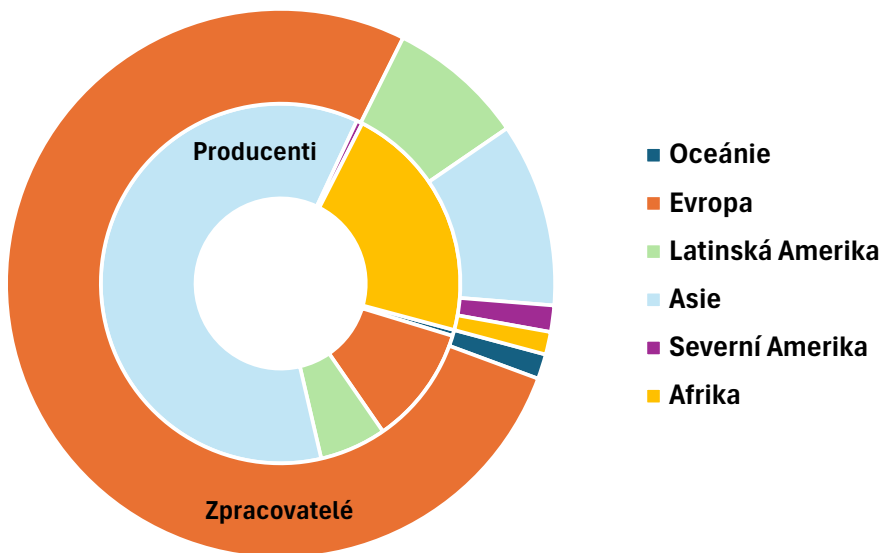

Zdroj: FiBL Survey (2024) In: Schlatter et al. (2024)

Celkový objem trhu s ekologickými produkty dosáhl v roce 2022 hodnoty 134,8 mld. eur (Trávníček et al. 2024). Počet producentů v režimu ekologického zemědělství odpovídal ve světě 4,5 milionům. V Evropě bylo evidováno 480 tis. producentů, v rámci Evropské unie pak 419 tis. producentů. Počet zpracovatelů bioprodukce dosáhl ve světovém měřítku 119,6 tis. subjektů. V Evropě bylo certifikováno 91,7 tis. zpracovatelů, v Evropské unii jich bylo téměř 86 tisíc. Největší podíl producentů na světě pochází z Asie, nejvíce zpracovatelů je registrováno v Evropě (Schlatter et al. 2024; Schmutzler et al. 2024).

Podle modelové studie realizované ve Velké Británii by 100% přechod hospodaření na ekologické zemědělství vyžadoval podstatné zvýšení dovozu potravin s odpovídajícím rozšířením obdělávané zemědělské půdy v zahraničí, což by zároveň vedlo k výraznému zdražení. Pro kompenzaci dopadů přechodu na plně ekologické zemědělství by byly nutné významné změny ve stravování a snížení plýtvání potravinami (Smith et al. 2018).

Graf 3: Rozložení počtu bioproducentů a zpracovatelů na jednotlivých kontinentech v roce 2022

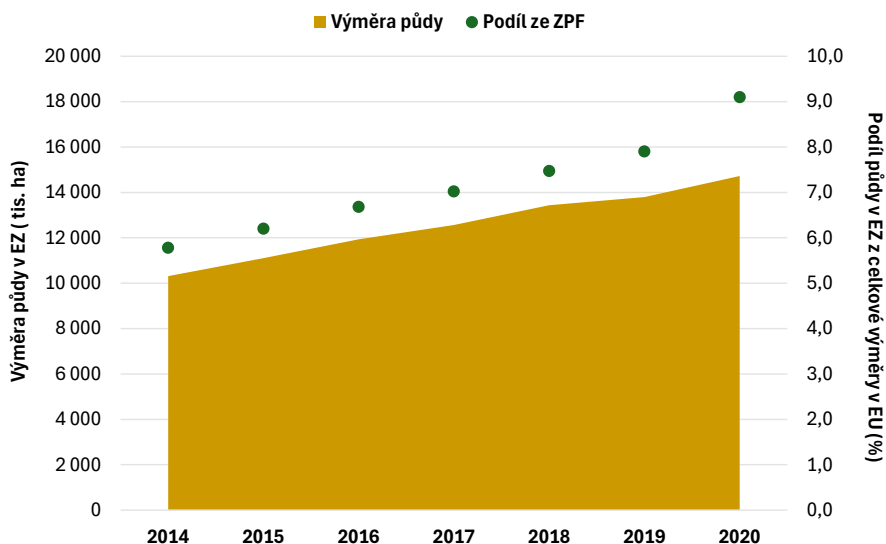
Zdroj: FiBL Survey (2024) In: Schlatter et al. (2024)

Jak již bylo zmíněno na začátku, 188 států po celém světě vykazuje produkci v režimu ekologického zemědělství. Legislativu a strategie, které podporují hospodaření v EZ nebo další agroekologické principy, mají nastaveny nejen jednotlivé státy, ale také územní nebo obchodní společenství – Evropská unie, ASEAN (Association of South East Asian Nations), Africká unie, POS (Pacific Organic Standard), Austrálie, Nový Zéland nebo unie Kanady a Mexika pro trh s ekologickými produkty (Hysa et al. 2024).

4 Vývoj ekologického zemědělství v Evropské unii

V rámci Evropské unie (EU) patří ekologické zemědělství mezi významné trendy s rychlým růstem, což je přímým důsledkem zvýšeného zájmu spotřebitelů o ekologické produkty, zdravý životní styl a udržitelnost. Má zde také dlouhou tradici. Již v roce 1973 byl založen Výzkumný ústav pro ekologické zemědělství (Das Forschungsinstitut für Biologischen Landbau – FiBL), nezávislá instituce občanských sdružení a neziskových organizací, působící jako nadace nebo sdružení v různých evropských zemích. Skupina FiBL má dnes svá centra ve Švýcarsku, Německu, Rakousku, Francii, Maďarsku a Belgii (Bruselu). Na úrovni Evropské unie však vznikl první právní předpis o ekologickém zemědělství teprve v roce 1991 (EUD 2024). Předpisem bylo Nařízení č. 2092/91, které poprvé stanovilo standardy pro označování ekologických produktů, a tím umožnilo rozvoj ekologického trhu v EU (EU 1991).

Graf 4: Výměra půdy v režimu ekologického zemědělství v Evropské unii (tis. ha) v období 2014–2020

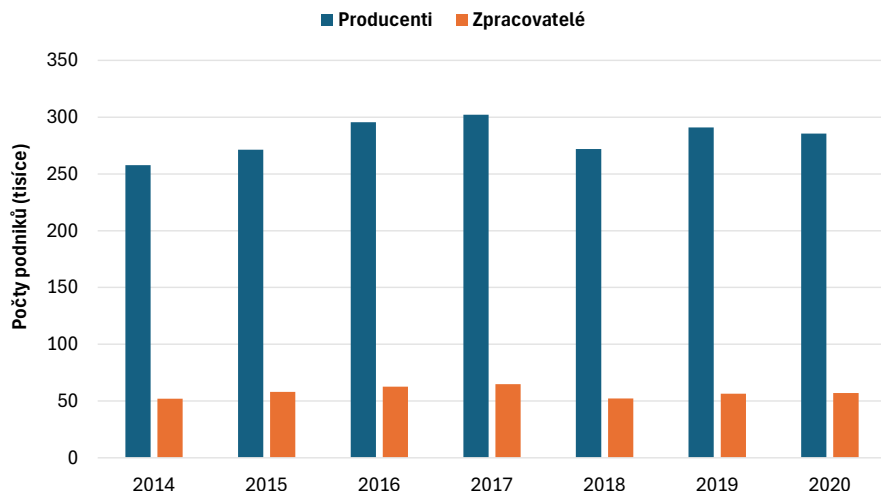

Pozn.: Evropská unie (EU15–1995, EU25–2004, EU27–2007, EU28–2013, EU27–2020); ZPF – zemědělský půdní fond, Zdroj: Eurostat, [org_cropar, org_cropar_h2] (2025)

První podniky byly v EU začleněny do systému certifikovaného ekologického zemědělství v devadesátých letech 20. století. V roce 1998 bylo v režimu EZ evidováno 2,9 mil. ha zemědělské půdy (Eurostat). Od té doby výměra půdy v režimu EZ trvale stoupá. Mezi faktory růstu patří v EU zejména vyšší stabilita cen bioprodukce oproti konvenci, rostoucí poptávka po produktech s přidanou hodnotou ve formě ochrany přírody, pokles ziskovosti konvenční produkce a udržitelnější produkce v EZ. Vliv má také kontinuální podpora EZ v rámci Společné zemědělské politiky (SZP), a to prostřednictvím Agroenvironmentálních opatření (Akční plán ČR pro rozvoj EZ 2021–2027). Za prvních deset let (1998–2008), které byly pravidelně monitorovány, se zvýšila výměra ekologicky obhospodařovaných ploch téměř 3,5krát. V období 2008–2014 se zvýšila o třetinu. Mezi roky 2014 a 2020 vzrostla výměra půdy v EZ téměř o polovinu a podíl z celkové zemědělské půdy z 5,8 % na 9,1 % (Eurostat).

Kromě výměry půdy obhospodařované v ekologickém režimu je důležitý i počet producentů, zpracovatelů a obchodníků s bioprodukty. Od roku 2014 do roku 2020 se v Evropské unii zvýšil počet certifikovaných bioproducentů a zpracovatelů o 10 % (graf 5). Data od roku 2017 jsou však nekompletní (aktuálně platné k datu zpracování publikace), data z některých členských států chybí (Eurostat). Pro rok 2022 uvádí Willer et al. (2024) počet 480 tis. producentů a 92 tis. zpracovatelů. Tyto počty však vychází z jiných zdrojů než Eurostatu. I přesto je pravděpodobné, že nejsou kompletní. Největší počet zpracovatelů je evidován v Itálii (26 % zpracovatelů v Evropě), Německu (24 %) a Francii (21 %).

Graf 5: Počet zemědělských subjektů (v tisících) v Evropské unii v letech 2014–2020

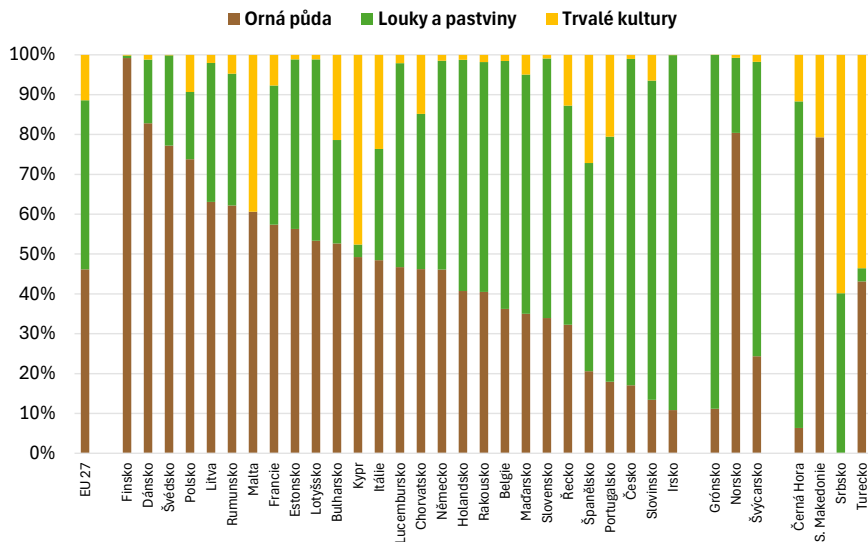
Pozn.: Evropská unie (EU15–1995, EU25–2004, EU27–2007, EU28–2013, EU27–2020)

Zdroj: Eurostat, [org_coptyp] (2025)

V roce 2022 bylo v Evropě v režimu ekologického zemědělství evidováno více než 18,5 mil. ha (3,7 % z celkové zemědělské půdy), z toho 16,9 mil. ha v rámci Evropské unie (10,4 % z celkové zemědělské půdy) (Trávníček et al. 2024; Willer et al. 2024). Největší výměru v rámci EU mají Francie (2,9 mil. ha; 17,2 % z celkové ekologicky obhospodařované půdy v EU), Španělsko (2,7 mil. ha; 16,0 %), Itálie (2,3 mil. ha; 13,6 %) a Německo (1,9 mil. ha; 11,2 %), které tak v roce 2022 tvořily více než polovinu výměry EZ v EU. Česká republika byla s podílem 3,3 % z celkové výměry na 10. místě (Eurostat; Willer et al. 2024).

Současně se však významně liší podíl výměry ekologicky obhospodařované půdy v rámci jednotlivých členských států EU. V roce 2022 vykazovalo největší podíl půdy v EZ Rakousko (27,5 % ekologicky obhospodařované půdy v zemi), následované Estonskem (23,4 %), Švédskem (19,9 %), Portugalskem (19,1 %), Itálií (17,9 %), Řeckem (17,6 %) a Českou republikou (16,0 %). Z evropských států mimo EU dominují Lichtenštejnsko (43,0 % půdy v EZ) a Švýcarsko (17,9 %) (Willer et al. 2024).

Graf 6: Podíl orné půdy, luk a pastvin a trvalých kultur (%) v EZ v jednotlivých zemích EU v roce 2020

Pozn.: Evropská unie (EU15–1995, EU25–2004, EU27–2007, EU28–2013, EU27–2020)
Zdroj: Eurostat, [org_cropar] (2025)

Vzhledem k odlišnému geografickému rozložení i zemědělské tradici se v jednotlivých členských státech liší podíl orné půdy, trvalých travních porostů (louky a pastviny) a trvalých kultur (ovocné sady, olivovníky, vinice a chmelnice). V roce 2020 tvořila v celé EU orná půda 46,2 % ploch v ekologickém zemědělství. Louky a pastviny představovaly 42,4 % a trvalé kultury 11,4 % (graf 6). Ve 13 státech EU převažuje výměra orné půdy (nejvíce ve Finsku 99,2 %, Dánsku 82,8 % a Švédsku 77,2 %). V dalších 13 státech zaujímají více než 50 % trvalé travní porosty (nejvíce v Irsku 89,0 %, Česku 81,9 % a Slovinsku 80,1 %). Nejvíce vyrovnaný podíl ploch orné půdy a luk a pastvin vykazují Německo, Chorvatsko, Lotyšsko a Lucembursko. Nejvyšší podíl trvalých kultur je evidován na Kypru (47,6 %) a Maltě (38,8 %), jejichž dominantní produkcí je pěstování oliv. Ve Španělsku, Itálii, Bulharsku a Portugalsku tvoří výměra ekologických trvalých kultur více než 20 % ploch (Eurostat).

Do roku 2022 vzrostla výměra orné půdy o 12 %, trvalých travních porostů o 11 % a trvalých kultur o 29 %. Podíl orné půdy pak tvořil 45 %, luk a pastvin 41 % a trvalých kultur 13 % (Willer et al. 2024). Největší výměru na orné půdě v rámci ekologicky obhospodařovaných ploch tvořily obilniny (2,6 mil. ha) a krmné plodiny (2,6 mil. ha), s velkým odstupem pak následovaly luštěniny (0,51 mil. ha), olejniny (0,49 mil. ha) a další plodiny. Mezi trvalými kulturami dominovaly olivy (0,60 mil. ha), vinice (0,48 mil. ha) a ořechy (0,41 mil. ha) (Willer et al. 2024).

Ekologická živočišná produkce je v Evropské unii tvořena převážně chovem přežvýkavců. V roce 2022 bylo v režimu EŽ chováno přes 5,3 mil. ks skotu (z toho téměř 1,1 mil. ks dojnic), 4,5 mil. ks ovcí, více než 1,0 mil. ks koz a 1,5 mil. ks prasat (Eurostat). Oproti roku 2014 to představuje nárůst počtu zvířat u skotu a koz o přibližně 50 %, u prasat o více než 60 % a počty ovcí jsou srovnatelné (tabulka 1). Přesto nejsou tyto hodnoty zcela přesné, protože některé údaje nejsou v jednotlivých letech kompletní (chybí data některých členských států). Mezi členskými státy má nejvyšší podíl ekologického chovu skotu Řecko (46 % z celkového počtu skotu ve státě), které má zároveň i nejvyšší počet dojnic (31 %). Vysoké podíly ekologického chovu ovcí vůči celkovému počtu ve státě vykazují Estonsko (16 %), Česko (42 %), Řecko (38 %), Lotyšsko (36 %) a Rakousko (32 %), které všechny mají zároveň i vysoký podíl ekologicky chovaného skotu. Chov prasat představuje v rámci celé EU pouze malý podíl, nejvíce je jich chováno v Dánsku a Francii. I v těchto státech však tvoří ekologický chov přibližně 4 % z celkového počtu prasat ve státě (Eurostat).

Tabulka 1: Počty zvířat (ks) chovaných v režimu EZ ve státech Evropské unie v letech 2014, 2018 a 2022

	2014	2018	2022
skot	3 630 538	4 605 726	5 347 562
prasata	913 207*	1 360 951*	1 486 927
ovce	4 367 463	5 718 230	4 545 433
kozy	696 836*	955 647*	1 069 450
drůbež	26 299 065*	41 637 423*	58 350 943
králíci	33 282*	25 132*	16 646*
včelstva	540 911*	674 565*	762 899*

Poznámka: * Počty zvířat nejsou kompletní, chybí data některých členských států
Zdroj: Eurostat, [org_lstspec] (2025)

Evropská unie představuje druhý největší trh s ekologickými produkty (největším trhem je USA). V roce 2022 dosáhl v EU obchod s ekologickými produkty hodnoty 45,1 mld. eur, což odpovídá 2,8% poklesu oproti roku 2021, a zároveň se jedná o první pokles od roku 2000. V tomto roce musel trh čelit výzvám, kterými byly válka na Ukrajině, vysoké ceny energií, vysoké náklady domácností nebo vysoká inflace v mnoha členských státech (Willer et al. 2024). V rámci EU zůstávají největšími hráči na trhu s ekologickými produkty Německo (29 %) a Francie (23 %). Největší objem exportu pochází z Itálie a Francie, největšími dovozci ekologických produktů jsou Holandsko, Německo a Francie (Willer et al. 2024).

5 Podpora a cíle ekologického zemědělství v Evropské unii

Přístup Evropské unie k ekologickému zemědělství a jeho směřování jsou pravidelně popisovány v Akčním plánu pro ekologické zemědělství v EU. V současné době je platný **Akční plán pro ekologické zemědělství v EU (2021–2027)**, který definuje základní strategické cíle Evropské unie pro dané období (EC 2021). Navazuje v něm na cíle předchozího Akčního plánu pro ekologické zemědělství v EU (2014–2020), které byly z velké části realizovány. Základními myšlenkami současného Akčního plánu EU jsou podpora zemědělců k přechodu na ekologickou produkci, zlepšování příležitostí ke vzdělávání a odborné přípravě, zvýšení udržitelnosti a podpora trhu s ekologickými produkty. Stěžejní význam má zvýšení celkové poptávky po ekologických produktech. Systém ekologického zemědělství může podle Akčního plánu EU podpořit i sociální udržitelnost a rozvoj venkovských oblastí, uplatnění mladých zemědělců a zvýšit podíl žen v zemědělském a potravinářském sektoru. Nejméně 30 % rozpočtu má být věnováno na výzkum a inovace v oblasti ekologického zemědělství, lesnictví, venkova, potravin a akvakultury. Základními podpůrnými programy jsou: (1) Horizont Evropa pro zdravou půdu a potravinu a (2) partnerství AGRI a zemědělského znalostního a inovačního systému (AKIS). Plánované změny by měly zavést vysoké standardy kvality, kterých si spotřebitelé v EU váží (EC 2021).

Jako nejdůležitější cíle současného Akčního plánu EU jsou definovány zvýšení poptávky po ekologických produktech, zajištění důvěry spotřebitelů, podpora přechodu zemědělců do systému EZ a zvýšení vlivu EZ na udržitelnost. Prostředkem k dosažení stanovených cílů má být podpora ekologického zemědělství, ekologických jídelen a zelených veřejných zakázek. Dále je třeba předcházet podvodům s potravinami a posilovat důvěru spotřebitelů, zlepšit transparentnost trhu a podpořit efektivní organizaci potravinového řetězce. Neméně důležité jsou i posílení významu místních a malých zpracovatelů a podpora krátkého obchodního cyklu. Významné je také zlepšení výživy a životních podmínek zvířat v souladu s principy EZ, posílení ekologické akvakultury, snížení klimatické a environmentální stopy, zvyšování biologické rozmanitosti a výnosů nebo rozvoj ekologických prostředků ochrany rostlin (EC 2021).

Ústředním bodem politické agendy Evropské komise je aktuálně dokument **Zelená dohoda pro Evropu** (Green Deal for Europe), která byla představena 11. 12. 2019 (EC 2019). Jejím hlavním cílem je udržitelná, klimaticky neutrální Evropa, která bude fungovat jako prostředek pro investice a růst. Klíčovými body jsou přechod k udržitelnému potravinovému systému, boj proti změnám klimatu, ochrana životního prostředí a zachování biologické rozmanitosti. Do 18. 8. 2024 byla tato strategie doplněna o 109 nařízení a směrnic z různých oblastí. Podle vyjádření Ursuly von der Leyenové, současné předsedkyně Evropské komise, je zcela zásadní pro-

ces snižování emisí skleníkových plynů. Od roku 2019 bylo v důsledku klimatických katastrof poskytnuto 14 členským státům a jedné přístupující zemi (Turecku) 3,8 mld. eur. Jen v roce 2023 schválila Komise pomoc z Fondu solidarity EU v celkové výši 454,8 mil. eur, který poskytl podporu Itálii (povodně v regionu Marche v roce 2022), Rumunsku (sucho v roce 2022) a Turecku (zemětřesení v únoru 2023). Podporu získaly také Španělsko a Portugalsko, kde zemědělce opakovaně zasáhla silná sucha. Kromě toho v Řecku a ve Slovinsku byli zemědělci postiženi povodněmi a v roce 2023 přímo podpořeni částkou 50 milionů eur (EC 2024).

Pro zemědělce jsou nejdůležitější strategie v oblasti biologické rozmanitosti a strategie „od zemědělce ke spotřebiteli“ (Farm to Fork), které stanovují konkrétní opatření v celém řetězci od výroby potravin po spotřebu i mezinárodní spolupráci v oblasti udržitelnosti systému. Obě uvedené strategie Zelené dohody definují mezi nejdůležitějšími cíli např. zvýšení podílu půdy v EU v režimu ekologického zemědělství do roku 2030 na 25 %, rozšíření ekologické akvakultury, snížení používání pesticidů o 50 % nebo snížení emisí skleníkových plynů prostřednictvím udržitelných postupů až k emisní neutralitě v roce 2050 a další. Cílem těchto strategií je sladit produkci potravin s ochranou životního prostředí a zároveň urychlit investice a udržitelnou výrobu. Strategie „od zemědělce ke spotřebiteli“ zahrnuje také iniciativu, která navrhuje odměny pro zemědělce za ověřené poskytování služeb pro obnovu ekosystémů, snižování emisí a ukládání uhlíku (EC 2021).

Ekologické zemědělství hraje v těchto strategiích důležitou roli, protože napomáhá zvyšovat příjmy v oblasti venkova a jeho environmentální úlohu. Dodavatelské řetězce jsou u něj zpravidla kratší, což přispívá ke snížení ekologické zátěže. Na podporu ekologického zemědělství přispívá Evropská unie finančními prostředky prostřednictvím **Společné zemědělské politiky (SZP)**, a to jak na úrovni evropských, tak vnitrostátních podpor. V období 2014–2022 obdrželi zemědělci z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova na podporu přechodu na ekologické zemědělství nebo zachování postupů EZ přibližně 12 mld. eur (EUD 2024). Dále poskytl v období 2014–2022 Evropský zemědělský záruční fond na rozvoj ekologické produkce cca 60,6 mil. eur v odvětví ovoce a zeleniny prostřednictvím organizací producentů. V období 2014–2020 byla prostřednictvím programu Horizont 2020 poskytnuta finanční podpora ve výši asi 45 mil. eur na výzkum a inovace v odvětví ekologického zemědělství. Současně v období 2021–2027 souviselo 30 % prostředků na zemědělství, lesnictví a venkovské oblasti v rámci programu Horizont Evropa přímo nebo nepřímo s odvětvím ekologické produkce. V období 2016–2023 bylo prostřednictvím politiky propagace zemědělsko-potravinářského průmyslu EU poskytnuto na propagaci ekologických produktů asi 140 mil. eur. Pro období 2023–2027 plánují členské státy ve svých strategických plánech SZP vyčlenit asi 14,7 mld. eur na podporu ekologického zemědělství (EC 2023b; EUD 2024).

Podle hodnotící zprávy Evropského účetního dvora má však aktuální nastavení SZP určité nedostatky. Poskytování podpory EU pro ekologické zemědělství je založeno na očekávaných environmentálních přínosech, ale ty nejsou vždy zaručeny. V období 2014–2022 byly finanční prostředky ze SZP použity k rozšíření ekologicky obhospodařované půdy, aniž by se dostatečně zohlednily environmentální a tržní cíle stanovené ve strategiích EU. Jedinou cílovou hodnotou pro odvětví ekologické produkce je v současné době nezávazný cíl 25 % ekologicky obhospodařované půdy, který se zaměřuje pouze na rozšíření plochy (EUD 2024). Mezi další specifické cíle Akčního plánu EU pro EZ patří zlepšit příspěvek ekologického zemědělství k udržitelnosti, stimulovat poptávku po ekologických produktech a zajistit důvěru spotřebitele, podpořit přechod na ekologické zemědělství a posílit celý hodnotový řetězec (EC 2021). Plán však postrádá vyčíslitelné cílové hodnoty. Jedinou výjimkou je cíl 25 % plochy v režimu EZ. Aby však bylo tohoto cíle dosaženo do roku 2030, muselo by se současné tempo rozšiřování postupů ekologického zemědělství zdvojnásobit (EUD 2024).

Kromě plateb na plochu v režimu ekologického zemědělství, cílených na přechod podniků do režimu EZ a jejich trvání, a dalších plateb na agro-environmentálně klimatická opatření byly podnikům poskytovány podpory na rozvoj venkovských oblastí. Tyto podpory byly také poskytovány na různá školení, poradenství, vzdělávání, výzkum, investice do farem a zpracovatelských činností, propagaci spotřebitelů a rozvoj a provádění předpisů EU definujících biopotraviny a zemědělství (Lampkin a Sanders 2022). Většina aktivit, které jsou v podnicích realizovány v rámci managementu na orné půdě a směřují ke zvýšení environmentálně příznivého stavu a biodiverzity, probíhají za podpory příslušných dotačních opatření (72 %). Pouze přibližně čtvrtinu (28 %) vykonávají podniky i bez podpory dotací. Zároveň však dotované aktivity mohou být spouštěčem pro zavedení opatření, na které se dotace nevztahují (Markuszewska a Kubacka 2017; Mills et al. 2018).

Zásadní roli v aktuální společné zemědělské politice EU na období 2023–2027 hrají institucionální environmentální opatření, která se primárně zaměřují na ekoschémata, a na které musí členské státy EU vyčlenit část svého rozpočtu na přímé platby. Ekoschémata jsou pro členské státy EU povinné, ale jejich zavádění zemědělci je dobrovolné. Jejich podstatou je ochrana životního prostředí a měly by být navrženy tak, aby splňovaly specifické potřeby a priority daného členského státu. Bylo by vhodné, aby tato ekoschémata akceptovalo co nejvíce zemědělců, bez ohledu na velikost jejich farmy a přírodní podmínky, ve kterých provozují zemědělskou výrobu (Zieliński et al. 2025).

Významným aspektem je nejen rozhodnutí farmářů pro vstup do režimu ekologického zemědělství, ale také rozhodnutí v něm setrvat i po skončení smluvního závazku. Zkušenosti z Itálie ukazují jako klíčové faktory větší velikost farmy, mladší věk farmáře, nástupnictví v rodinné farmě a pozitivní postoj farmáře k životnímu prostředí. Svou roli sehrávají i efekt sousedství, zkušenosti s podpůrnými dotačními tituly a následné podpůrné programy pro nové období (Defrancesco et al. 2018).

Souběžně s dotacemi a prosazováním aktuální evropské strategie pro podporu environmentálně příznivého a udržitelného způsobu hospodaření, včetně akčního plánu pro ekologické zemědělství v EU, jsou jednotlivé členské státy průběžně motivovány k vytváření vlastních akčních plánů pro EZ a dalších národních nebo regionálních podpůrných programů, které mají odpovídat specifickým produkčním a tržním cílům daného regionu. Podrobnou analýzu evropských dotací a podpor v období 2014–2022 včetně sazeb čerpaných jednotlivými členskými státy uvádí Lampkin a Sanders (2022).

Využití specifických, cílených dotačních programů na úrovni členských států se ukazuje jako účinnější při vytváření větších agregovaných a rovnoměrněji rozložených environmentálních přínosů v jednotlivých regionech EU než univerzální celoevropské programy. Výsledky naznačují, že je důležité využívat individuálně přizpůsobené programy k optimalizaci výsledků ekologického zemědělství v celé EU. Přesto i toto řešení má své, z pohledu EU, nevýhody. Podle modelů, které využívají aktuální nastavení SZP, by pro dosažení evropského cíle 25 % ekologických ploch bylo potřeba navýšit podstatnou měrou rozpočet alokovaný na rozvoj EZ. V případě celoevropských programů o 9 %, v případě využití národních programů prostřednictvím I. pilíře až o 17 % (Kremmydas et al. 2025).

Ekologické produkty tvořily v roce 2022 asi 4 % celkového trhu EU s potravinami a související tržby činily 45 mld. eur. V letech 2014 až 2022 se prodej ekologických produktů v EU více než zdvojnásobil. Přetrvávají však významné rozdíly mezi členskými státy, pokud jde o spotřebu ekologických produktů (Willer et al. 2024). Podpora poskytovaná ze SZP na ekologické zemědělství v tomto období měla nahradit zemědělcům dodatečné náklady a ušlý zisk spojený s přechodem z konvenčního na ekologické zemědělství. Ekologičtí zemědělci však nebyli pro získání této podpory povinni produkovat žádné ekologické produkty (EUD 2024).

V roce 2020 představovaly téměř 60 % ekologicky obhospodařované plochy v EU trvalé travní porosty a píce. Ekologicky chovaná hospodářská zvířata jsou přesto v EU stále málo rozvinutým odvětvím (EC 2023a). V roce 2022 představoval ekologicky chovaný skot pouze 7 % z celkového počtu skotu v EU. Ekologický chov ovcí pokrýval pouze 8 % z celkového počtu, chov koz 10 % a ekologicky chovaná prasata pouze 1 % (Eurostat). Jelikož podpora ze SZP na ekologické zemědělství závisí na ploše, zůstává trh i nadále hlavní pobídkou pro ekologické zemědělce, aby přešli na ekologický chov hospodářských zvířat (EUD 2024).

Pro odvětví ekologické produkce po roce 2030 nejsou v tuto chvíli stanoveny žádné strategie ani cíle (EUD 2024). Z environmentálně šetrných postupů, které jsou v současné době podporovány, je ekologické zemědělství i nadále jedinou metodou zemědělské produkce, která je standardizována a regulována na úrovni EU.

Hodnocení vývoje podniků, které hospodaří v režimu EZ, je závislé na dostatečných a relevantních statistických údajích. Od roku 2008 byly všechny členské státy povinny zasílat Evropské komisi každý rok podrobné údaje o počtu ekologicky hospodařících subjektů, obhospodařované půdě, plodinách a počtu zvířat. V roce 2022 byla tato povinnost zrušena a předávání údajů se stalo dobrovolným. Pouze 8 členských států oficiálně souhlasilo s kontinuálním předáváním dat. Od roku 2026 však začne pro všechny členské státy opět platit povinnost zasílat statistiky o ekologickém zemědělství (EUD 2024). Jedním z prostředků k dosažení cílů Zelené dohody pro Evropu a společné zemědělské politiky je přeměna **FADN (Farm Accountancy Data Network) na FSDN (Farm Sustainability Data Network)**, tj. přechod na **Datovou síť pro udržitelnost zemědělských podniků** (EU 2023; EU 2024a; EU 2024b). Tato iniciativa rozšíří oblast působnosti stávající sítě, která shromažďuje ekonomické a produkční údaje o zemědělských podnicích v EU, aby zahrnovala také údaje o jejich environmentálních a sociálních aspektech. Díky rozšířenému sběru údajů bude možné porovnávat výkonnost zemědělských podniků a poskytovat zemědělcům individuální poradenství, které by vedlo ke zlepšení udržitelnosti podnikání, včetně jejich příjmů.

6 Zemědělská účetní datová síť – FADN CZ

Spolehlivá a srovnatelná data o zemědělských podnicích představují nezbytný podklad pro tvorbu i hodnocení zemědělské politiky. V rámci Evropské unie tuto roli již několik desetiletí plní Zemědělská účetní datová síť (Farm Accountancy Data Network, FADN).

FADN je unikátní zdroj mikroekonomických dat založených na harmonizovaných účetních principech a je informativním zdrojem pro hodnocení dopadu opatření přijatých v rámci společné zemědělské politiky (SZP). Již více než 60 let sbírá ekonomická data zhruba od 80 000 tržně orientovaných zemědělských podniků napříč členskými státy EU, což reprezentuje 3,7 mil. podniků a 90 % zemědělské produkce. Použitá metodika poskytuje reprezentativní údaje podle tří kategorií: region, ekonomická velikost a výrobní zaměření.

FADN byla zřízena nařízením Rady č. 79/65/EHS ze dne 15. června 1965 o založení zemědělské účetní datové sítě pro sběr údajů o příjmech a o hospodářské činnosti zemědělských podniků v Evropském hospodářském společenství. Toto nařízení bylo později zrušeno nařízením Rady (ES) č. 1217/2009 ze dne 30. listopadu 2009 o založení zemědělské účetní datové sítě pro sběr údajů o příjmech a o hospodářské činnosti zemědělských podniků v Evropském společenství, a to bylo v souvislosti s přechodem na datovou síť pro udržitelnost zemědělských podniků (FSDN) změněno nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) 2023/2674 ze dne 22. listopadu 2023, kterým se mění nařízení Rady (ES) č. 1217/2009, pokud jde o přechod ze zemědělské účetní datové sítě na datovou síť pro udržitelnost zemědělských podniků (EU 2023).

Pro účely šetření FADN je využíván klasifikační systém (typologie) zemědělských podniků EU, který je závazný pro všechny členské státy (EU 2015). Tento systém je založen na souboru ekonomických koeficientů vypočítaných jako regionální průměry (koeficienty standardní produkce) a na strukturálních údajích (výměra plodin a počty kusů hospodářských zvířat). Výsledkem je hodnota standardní produkce (Standard Output – SO), která vyjadřuje průměrnou finanční hodnotu hrubé produkce jednotlivých odvětví rostlinné, živočišné a ostatní produkce. Je stanovována na 1 ha každé plodiny a 1 kus jednotlivých kategorií zvířat. Její hodnota odpovídá standardní hodnotě produkce z 1 ha plodiny nebo 1 kusu kategorie zvířat. Klasifikace podniků je tedy založena na jejich typu výrobního zaměření a ekonomické velikosti, která je určena na základě standardní produkce různých druhů zemědělské výroby. Prostřednictvím této typologie lze sestavovat homogenní skupiny podniků s různým stupněm agregace. Podle metodiky FADN EU jsou podniky řazeny do 14 tříd ekonomické velikosti. Pro zařazení podniku do výběrového souboru FADN CZ byl v ČR

do roku 2019 stanoven práh ekonomické velikosti třída IV a výše, tedy standardní produkce podniku minimálně 8 000 eur. Od roku 2020 byl zvýšen práh požadované ekonomické velikosti na třídu V a výše, tedy minimálně 15 000 eur standardní produkce.

Vykazující podniky se vybírají v souladu s pravidly stanovenými v rámci plánu výběru, jehož cílem je zajistit reprezentativní výběrový soubor z oblasti zjišťování. Sestavení plánu výběru podniků je jednou z povinností Kontaktního pracoviště, které je zodpovědné za šetření v daném členském státě, a jehož povinností je koncem roku odeslat data za výběrový soubor Evropské komisi.

Kontaktní pracoviště FADN ČR každoročně zveřejňuje výsledky svého Šetření formou publikace, v níž jsou podrobně popsány analýzy s ohledem na zvolená třídící kritéria, včetně příloh v podobě Standardního výstupu (ÚZEI 2025a). Zprávy jsou dostupné i na webu FADN ČR.

Evropská komise je tedy jedním z hlavních uživatelů dat FADN. Pravidelně zveřejňuje statistická data, které jsou dostupná v databázi Evropské komise. Tyto statistiky popisují značně podrobně ekonomickou situaci zemědělských podniků v různých skupinách v celé Evropské unii. Proměnné definované ve standardních výsledcích představují průměry a díky jednotné metodice jsou porovnatelné mezi jednotlivými státy (EU 2022). Tyto údaje se vypočítávají pro každý rok, pro každý členský stát, typ výrobního zaměření a třídu ekonomické velikosti. Data FADN využívá Evropská komise jako zdroj informací pro portál Agri-FoodData a pro hodnocení a studie na úrovni EU.

V rámci členských států jsou data FADN využívána také jako zdroj informací pro posuzování dopadů Programu rozvoje venkova. Data slouží jako podklady k národním i mezinárodním projektům v oblasti ekonomiky zemědělství, informačních systémů a zemědělské statistiky. Ministerstvo zemědělství ČR data FADN využívá k řešení aktuálních otázek resortu a při zpracovávání analýz a prognóz. Data slouží i zemědělcům, kteří si mohou v databázi FADN porovnat výsledky svého podniku s průměrnými výsledky skupiny podobných podniků a zvyšovat tak svou efektivitu a konkurenceschopnost.

V roce 2020 oznámila Evropská komise v rámci strategie „Farm to Fork“ svůj záměr přeměnit FADN na datovou síť pro udržitelnost zemědělských podniků (Farm Sustainability Data Network, FSDN) s cílem sbírat údaje o udržitelnosti na úrovni zemědělských podniků. Za účelem naplnění cílů SZP je třeba zohlednit všechny tři rozměry udržitelnosti zemědělství, tedy hospodářský, environmentální i sociální rozměr (EU 2023). I nadále bude šetření zahrnovat komerčně orientované podniky nad daným prahem ekonomické velikosti podniků, který je určen v každé členské zemi EU a popsán v prováděcím nařízení.

Na individuální data FADN/FSDN se vztahuje přísná ochrana. Individuální údaje získané v rámci šetření FADN/FSDN se smí použít pouze pro analytické účely spojené s cíli SZP, hodnocení jejího dopadu na zemědělství a s udržitelností zemědělství. Členské státy ani Evropská komise nesmí tyto individuální údaje použít pro žádné jiné účely, je vyloučeno jejich použití pro kontrolní či daňové účely. Výsledky analýz jsou zveřejňovány ve formě agregovaných a anonymizovaných údajů. Tato data mohou být využívána k poskytování srovnávacích informací nebo poradenství zemědělcům s cílem usnadnit řízení zemědělských podniků a zlepšit jejich udržitelnost. Evropská komise může na základě žádosti udělit přístup k pseudonymizovaným údajům, avšak pouze pro výzkumné účely a za dodržení přísných podmínek. Dodržovány jsou také zásady subsidiarity, proporcionality a předběžné opatrnosti, které jsou v této souvislosti relevantní.

Bez holistického přístupu a solidní datové základny je pro zemědělce, farmářské poradce a tvůrce politik obtížnější identifikovat a implementovat udržitelné přístupy a hodnotit výkonnost farem s ohledem na stanovené socioekonomické, environmentální a klimatické cíle. Na základě dat FSDN bude možné dělat sofistikovanější analýzy a provádět pokročilejší výpočty ukazatelů udržitelnosti pro hodnocení zemědělských podniků.

FADN se stala nepostradatelným pilířem analytické základny evropské zemědělské politiky. Poskytuje dlouhodobě stabilní a reprezentativní data, která jsou využívána jak na úrovni politického rozhodování, tak v odborné a výzkumné praxi. Rozšíření do podoby FSDN navíc přinese možnost komplexnějšího pohledu na zemědělství, který propojí ekonomické, environmentální a sociální aspekty jeho rozvoje. Především kvalitní analýzy založené na kvalitních datech budou zásadní pro řešení současných i budoucích výzev, včetně boje proti změně klimatu, snižování emisí skleníkových plynů, ochrany biodiverzity a efektivního využívání přírodních zdrojů.

Data FADN jsou často využívána pro analýzy různých ukazatelů produkce a ekonomiky zemědělských podniků (např. Butinelli et al. 2021; Redlichová et al. 2021; EC 2023c; Zieliński et al. 2023; Zieliński et al. 2024 a další), analýzy produktivity a udržitelnosti zemědělských podniků (např. Kostlivý et al. 2017; Sulewski a Kłoczko-Gajewska 2018; Kostlivý a Fuksová 2019; Spicka et al. 2019; Kostlivý et al. 2020; Špička et al. 2020; Čechura et al. 2021; Čechura et al. 2022; Cardillo et al. 2023; Robling et al. 2023, Fuksová et al. 2024; Kremmydas et al. 2025 a další), nákladů (např. Hloušková et al. 2018; Špička a Dereník 2021; Hloušková et al. 2022 a další), vlivu společné zemědělské politiky (např. Zieliński et al. 2025) a mnoho dalších analýz včetně multidisciplinárních nebo multikriteriálních.

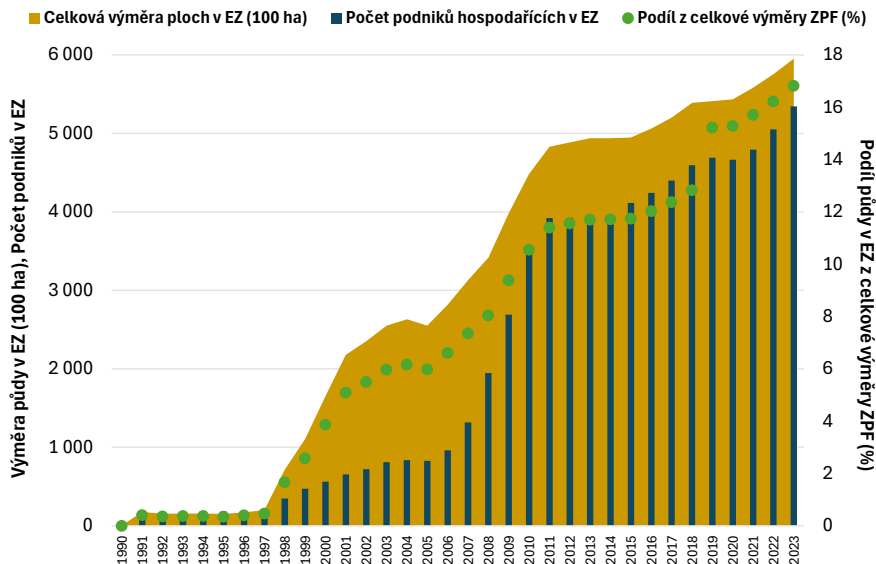
Na základě dat FADN CZ byla např. vytvořena multikriteriální metoda hodnocení farem (Hloušková et al. 2020). Tato metoda posuzuje pět dimenzí podniku (produkční, ekonomickou, finanční stabilitu, environmentální a sociální), které představují nejdůležitější aspekty zemědělství. Výsledná hodnota vyjadřuje celkovou míru udržitelnosti farem. Následné analýzy touto metodou ukázaly lepší výsledky v oblasti ochrany životního prostředí a finanční stability u podniků menší ekonomické velikosti se zaměřením na živočišnou produkci, zatímco podniky větší ekonomické velikosti s převahou rostlinné výroby dosahovaly lepšího skóre v oblastech produkce a ekonomických faktorů (Hloušková a Lekešová 2020). Prostřednictvím litevské FADN byla vytvořena jedna z metodik výpočtu agro-environmentální stopy hospodaření podniků (Dabkiene et al. 2021). S ohledem na životní prostředí jsou podle této metodiky lépe hodnoceny podniky střední ekonomické velikosti specializované na polní plodiny a pastevní chov hospodářských zvířat. Nejvíce podniků s nízkou agro-environmentální stopou bylo zjištěno u podniků specializovaných na zahradnictví a sady.

Kontaktní pracoviště FADN ČR pravidelně publikuje své výstupy v časopisech pro odbornou veřejnost, ve vědeckých časopisech, na mezinárodních konferencích i na svých webových stránkách (FADN 2025).

7 Ekologické zemědělství v ČR

Stejně jako ve světě a v Evropské unii, také v České republice vzniklo před více než 30 lety legislativně podložené hospodaření v ekologickém režimu. Prvním nařízením byl zákon č. 368/1992 Sb., který stanovil poplatky za registraci farmy nebo půdy v ekologickém zemědělství. V roce 2000 vstoupil v platnost zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství, který poprvé vytvořil legislativní rámec pro tento typ hospodaření. Zákon stanovil jasná pravidla pro ekologické zemědělství, zahrnující ochranu přírodních zdrojů, podporu biodiverzity a produkci biopotravin. V roce 2006 bylo rozhodnuto o zavedení jednotné ochranné známky pro biopotraviny (Vyhláška č. 16/2006 Sb.), a to zejména z důvodů marketingu, zviditelnění produkce a zvýšení důvěry veřejnosti v ekologické produkty. V současné době je hospodaření v režimu ekologického zemědělství v ČR řízeno zákony č. 242/2000 Sb. a 247/2022 Sb., vyhláškou č. 16/2006 Sb. ve znění pozdějších předpisů (poslední Vyhláška č. 142/2023 Sb.), Metodickými pokyny Ministerstva zemědělství a platnými nařízeními Evropského parlamentu a Evropské komise.

Graf 7: Vývoj počtu podniků, výměra půdy (100 ha) a podíl půdy EZ (%) na celkové výměře v ČR v letech 1990–2023

Pozn.: ZPF – Zemědělský půdní fond. Od roku 2019 jsou do výměr ZPF i výměr EZ započítávány pouze plochy v rámci LPIS.
Zdroj: ÚZEI (2024); REP (2025)

První tři podniky byly v České republice v režimu EZ registrovány a certifikovány v roce 1990, od té doby se jejich počet a výměra ploch (plně ekologické půdy a půdy v přechodném období) postupně zvyšuje (graf 7; ÚZEI 2024).

Celkem bylo v České republice k 31. 12. 2023 evidováno 6 557 ekologických subjektů, z toho 5 338 ekologických zemědělců, 967 výrobců biopotravin, 1 172 distributorů, 73 výrobců nebo dodavatelů ekologických krmiv a 95 výrobců nebo dodavatelů ekologického rozmnožovacího materiálu. Dále bylo evidováno 8 chovatelů včel, 16 chovatelů ryb, 7 pěstitelů hub a 24 sběračů volně rostoucích rostlin (REP 2025). Za posledních 10 let, tedy od roku 2014, to představuje navýšení o více než 2 000 ekologických subjektů, respektive o 1 472 zemědělců. Nejvíce podniků a zároveň nejvyšší celková výměra byla v rámci ČR v roce 2023 v Jihočeském kraji (789 podniků, 93 594 ha) a Plzeňském kraji (652 podniků, 81 969 ha) (ÚZEI 2024; REP 2025). Největší průměrnou velikost vykazují podniky v kraji Karlovarském (218 ha) a Ústeckém (145 ha) (Ročenka EZ 2025).

Motivace zemědělců je od počátku podobná jako jinde v Evropě nebo ve světě. Základními prvky jsou snaha o čistší, pestřejší a udržitelné prostředí, doprovázené zdravotními benefity a vědomím o větší pohodě zvířat. Svou váhu mají také ekonomické aspekty, jako jsou ocenění na trhu s bioprodukty nebo podpory, které jsou na tento systém hospodaření navázány. Cílem těchto dotací je kompenzovat ztráty oproti konvenčnímu způsobu hospodaření dané nižšími výnosy a nižší užitkovostí, které vyplývají z dodržování přísných pravidel pro pěstování plodin a chov zvířat v režimu EZ.

Provázanost na systém dotací se projevila i na počtu podniků, které jsou do režimu EZ zapojeny. Po roce 1997 došlo k výraznému nárůstu počtu podniků v režimu EZ. V letech 2012–2014 nastala stagnace růstu, která byla způsobena zastavením dotací na Ekologické zemědělství pro nové žadatele v rámci Agroenvironmentálních opatření (Ročenka EZ 2013). Zvýšení zájmu o vstup do režimu EZ (zapojení podniků do přechodného období) nastalo opět v roce 2015, kdy byly obnoveny dotace na EZ v rámci Programu rozvoje venkova 2014–2020 (Ročenka EZ 2017; AP ČR EZ 2015). Roky 2019 a 2020 jsou charakterizovány určitou stagnací, poté však přichází nové oživení a další zvyšování počtu podniků a výměry v EZ (Ročenka EZ 2025). V letech 2021 a 2022 nebylo možné uzavřít nový pětiletý závazek kvůli ukončení programového období 2014–2020, ale byl umožněn vstup do opatření EZ prostřednictvím zkrácených ročních úvazků. Od roku 2023 je možné vstupovat opět do pětiletých závazků a nově je povolen souběh EZ s konvenčním hospodařením v souladu s evropskou legislativou (Ročenka EZ 2025). Předpokládá se, že možnost souběhu usnadní přechod do EZ velkým farmám, typickým pro ČR. Tato skutečnost by mohla přispět k naplnění národního cíle 22 % zemědělské půdy v EZ do roku 2027 (Ročenka EZ 2025).

Obdobný vývoj ochoty podniků vstoupit do režimu ekologického zemědělství (a setrvat v něm) v návaznosti na systém dotací popisují i Markuszewska a Kubacka (2017) v Polsku, kde je v mnohem větší míře než v ČR využíván souběh ekologické a konvenční produkce na jedné farmě. To má však také svá úskalí. Bez ohledu na to, jak dobře je taková farma řízena, vyvolává často obavy ohledně kvality ekologické produkce, a ve svém důsledku tak omezuje důvěru v její produkci. Zároveň kontroverze koexistence ekologických a konvenčních systémů na jedné farmě vyvolávají diskusi ohledně vhodnosti směřování ekologických dotací do těchto podniků (Zieliński et al. 2023).

Na rozdíl od Evropské unie jako celku, kde je podíl orné půdy a trvalých travních porostů v režimu EZ téměř vyrovnaný, v České republice tvoří louky a pastviny dlouhodobě 80–90 % půdy v EZ. Výměra orné půdy se postupně zvyšuje. Velký nárůst byl zaznamenán v letech 2015, 2018–2019 a 2021–2023. V roce 2023 tvořila výměra orné půdy 20,3 % z celkové plochy v EZ. Díky tomu se snížil podíl TTP na 78,7 %. Výměra trvalých kultur byla nejvyšší v roce 2014 (1,6 %), v roce 2023 však tvořila pouze 1,0 % z celkové výměry půdy v EZ (ÚZEI 2024; Ročenka EZ 2025). Podle aktuálního Akčního plánu pro EZ v ČR je cílem do roku 2027 dosáhnout 30 % výměry orné půdy z celkové výměry půdy v EZ (AP EZ ČR 2021).

8 Výsledky podniků ekologického zemědělství v ČR podle dat FADN CZ v letech 2014–2023

Nezbytným předpokladem reprezentativního hodnocení hospodaření zemědělských podniků je výběrový soubor s dostatečným počtem subjektů ve všech skupinách specializací. Kontaktní pracoviště FADN ČR každoročně posuzuje vyváženost zastoupení jednotlivých výrobních zaměření podle tříd ekonomické velikosti ve svém výběrovém souboru, a to v návaznosti na změny v základním souboru podle Statistických šetření ekologického zemědělství v ČR (ÚZEI 2024). Každému podniku je pak přiřazena váha, která je zohledněna při výpočtu výsledků reprezentujících danou skupinu podniků v rámci celé České republiky. Podle zvolených kritérií jsou pak pro jednotlivé skupiny vypočteny hodnoty základních charakteristik podniků a jejich produkčních a ekonomických ukazatelů. Ty jsou stanoveny metodikou FADN a mají podobu Standardního výstupu používaného jednotně v rámci celé Evropské unie.

V průběhu let 2014–2023 bylo ve výběrovém souboru ekologických podniků FADN EZ hodnoceno 210 až 266 subjektů, které reprezentovaly 2 818 až 3 696 ekologických podniků (bez souběžné konvenční produkce) různých výrobních zaměření, ekonomické velikosti i alokace v ČR. Výběrový soubor tím reprezentoval výměru 390 až 530 tis. ha ekologicky obhospodařované půdy v ČR. Jak již bylo podrobně popsáno v kapitole 6, do roku 2019 zahrnovalo Šetření FADN CZ podniky ekonomické velikosti IV–XIV, tj. od prahové (minimální) hodnoty 8 000 eur Standardní produkce. Protože je Šetření FADN podle metodiky orientováno na komerčně zaměřené podniky, byl od roku 2020 zvýšen práh ekonomické velikosti pro účast v Šetření na 15 000 eur Standardní produkce (ekonomická velikost V–XIV). Tato změna se přirozeně promítla i do výběrového souboru FADN EZ, například zvýšením průměrné výměry obhospodařované půdy na podnik.

Ekologické podniky výrobního zaměření Chov skotu představují z hlediska počtu subjektů a ekonomického významu nejdůležitější výrobní specializaci EZ v ČR. Tato skutečnost byla zohledněna i ve výběru FADN. Výběrový soubor ekologických zemědělců FADN EZ zahrnoval ve sledovaném období okolo 140 takto orientovaných farem (6,4–9,3 % z počtu podniků této specializace v ČR), z toho bylo průměrně 94 % specializovaných na odchov a výkrm skotu, tj. bez tržní produkce mléka. Zbytek (průměrně 6 %) byly ekologické podniky zaměřené na kombinovaný chov skotu (tj. odchov a výkrm skotu v kombinaci s produkcí mléka).

Co do počtu reprezentovaných ekologických podniků byla zpravidla nejlépe zastoupena výrobní zaměření Produkce mléka (21,3–40,6 % podniků v celé ČR)

a Smíšená výroba (6,8–17,8 % podniků v ČR). Podniky orientované na Chov ovcí, koz a ostatních zvířat zkrmujiících objemnou pící (Chov ovcí, koz a zvířat ZOP) byly reprezentovány 3,4–6,7 %. Podniky výrobního zaměření Polní výroba byly zastoupeny ve výběrovém souboru relativně stejným podílem z celkového počtu v ČR (3,5–7,9 %), přesto se u této skupiny v některých letech objevuje velká variabilita meziročních změn. Jejich výsledky považujeme za informativní, nikoliv plně reprezentativní na úrovni celé ČR. Podniky výrobních zaměření Zahradnictví, Trvalé kultury (vinice, pěstování ovoce, různé druhy trvalých kultur) a Chov zvířat krmných jadrným krmivem, které zahrnuje chov prasat a chov drůbeže, jsou v souboru dlouhodobě zastoupeny malým počtem podniků; jejich rozložení v jednotlivých stratech a velká variabilita meziročních změn v zastoupení v souboru neumožňují reprezentativní zobecnění na podniky celého území, a nebudou proto ani samostatně hodnoceny v této publikaci. Jsou však zahrnuty ve výstupech za celý soubor ekologických podniků.

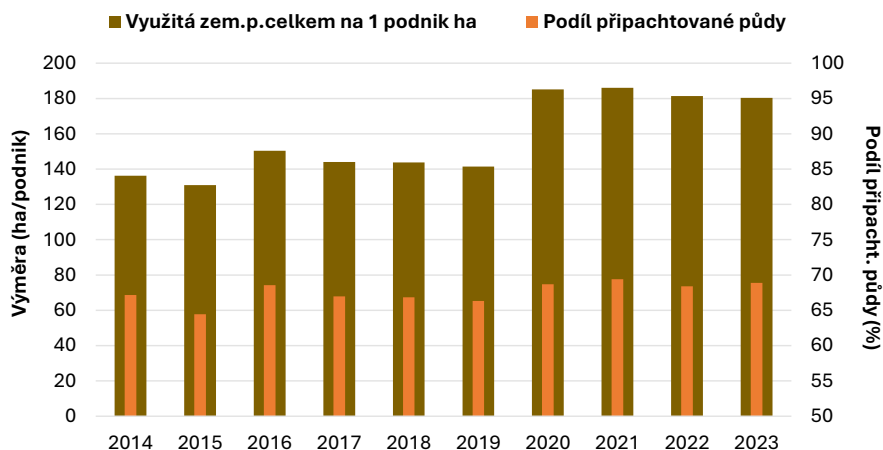
Výběrový soubor FADN EZ zahrnoval v období let 2014–2023 v průměru 76 % podniků fyzických osob (PFO) a 24 % podniků právnických osob (PPO). Toto zastoupení odpovídá rozložení ekologických podniků v ČR. Podniky fyzických osob jsou podle metodiky FADN CZ podniky, které hospodaří bez podvojného účetnictví. Často se jedná o rodinné farmy, které mívají nižší výměru obhospodařované půdy, nižší ekonomickou velikost a nevykazují placenou pracovní sílu. Jejich vyšší podíl v souboru však významně ovlivňuje výsledné hodnoty. Podniky právnických osob jsou farmy, které vedou podvojně účetnictví.

8.1 Základní charakteristiky podniků ekologického zemědělství v ČR

V období 2014–2023 vzrostla podle dat FADN EZ průměrná výměra obhospodařované půdy v podnicích ekologického zemědělství v ČR přibližně o 44 ha/podnik. Nejnižší byla v roce 2015, kdy bylo evidováno pouze 131 ha zemědělské půdy (z. p.) na podnik, naopak nejvyšší byla v roce 2021 (v průměru 186 ha z. p./podnik). Výrazný nárůst mezi roky 2019 a 2020 byl způsoben zvýšením prahové hodnoty Standardní produkce pro účast v Šetření FADN CZ (graf 8). Průměrná výměra obhospodařované půdy je u podniků EZ ve výběrovém souboru dlouhodobě o téměř třetinu nižší než u podniků konvenčního hospodaření. Podle statistických údajů o ekologickém zemědělství je v České republice hospodaření v režimu EZ především v rukou menších podniků a rodinných farem. Nejčastěji se jedná o podniky s výměrou 10–50 ha (37 % farem z celkového počtu) (Ročenka EZ 2025). Přesto podle Zelené zprávy MZe a Integrovaného šetření v zemědělství 2023 realizovaného ČSÚ vykazovaly ekologické podniky v roce 2023 průměrnou velikost 111 ha, zatímco konvenční pouze 80 ha, resp. 106 ha (Ročenka EZ 2025). Podle dat FADN vzrostla průměrná výměra podniků

EZ ze 136 ha v roce 2014 na 180 ha v roce 2023. Podniky konvenčního zemědělství (KZ) vykázaly zvýšení průměrné obhospodařované plochy z 240 ha v roce 2014 na 295 ha v roce 2023. Uvedené výměry dle MZe (resp. ČSÚ) a FADN se liší, což je dáno odlišnou metodikou, podle níž zahrnuje šetření FADN pouze komerčně orientované podniky, a proto malé podniky nejsou součástí výběrového souboru. Tato skutečnost ovlivňuje především výsledné výměry u konvenčních podniků. V souladu s evidencí ČSÚ jsou také v ostatních státech EU ekologické farmy obvykle větší než konvenční. V roce 2020 byla ve vybraných státech EU průměrná rozloha využívané půdy u podniků EZ 41 ha, zatímco podniky KZ vykazovaly v průměru 16 ha (EC 2023a). Je patrné, že Česká republika patří k zemím s největší průměrnou velikostí zemědělských podniků, a to jak ekologických, tak i konvenčních. V rámci EU mají největší průměrnou velikost ekofarem Slovensko (227 ha v roce 2022), Švédsko (118 ha) a Estonsko (113 ha) (Ročenka EZ 2025). Výměra, kterou podniky zařazené do výběrového souboru FADN EZ v rámci ČR reprezentovaly, vzrostla z 390 tis. ha v roce 2014 na 527 tis. ha v roce 2023. Nárůst odpovídá vývoji počtu podniků a obhospodařované půdy v celé ČR – ze 494 tis. ha v roce 2014 na 595 tis. ha v roce 2023 (ÚZEI 2024). Podíl připachtované půdy po celé období kolísal mezi 64–69 %, což je velmi malé rozpětí. Lze předpokládat, že ekologické podniky dávají i s ohledem na udržení statutu certifikované ekologické půdy a nutnosti dodržení přechodného období (Nařízení Rady (EU) 2018/848; Metodický pokyn č. 2/2024) přednost dlouhodobým smlouvám s majiteli připachtovaných pozemků.

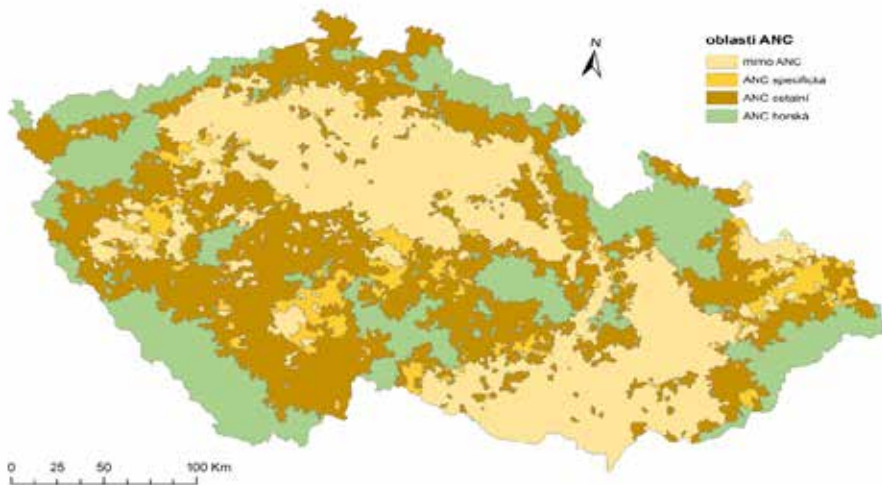
Graf 8: Průměrná výměra obhospodařované půdy (ha) v podnicích EZ v ČR a podíl připachtované půdy (%) v letech 2014–2023

Zdroj: Databáze FADN EZ

Produkce a ekonomické výsledky podniků EZ v ČR jsou, kromě dodržování požadovaných pravidel pro ekologické zemědělství, výrazně ovlivněny hospodařením v oblastech s přírodními nebo jinými zvláštními omezeními (ANC – Areas with Natural or other Constraints), v nichž se nachází 90 % ekologicky obhospodařovaných ploch (Ročenka EZ 2025). Také většina ekologických podniků (okolo 90 %) zahrnutých do výběrového souboru FADN EZ hospodaří v oblastech ANC, v průměru 41 % v oblasti ANC horská a 48 % v oblastech ANC ostatní a specifická. V roce 2023 hospodařilo v oblasti ANC horská téměř 54 % podniků výrobního zaměření Chov ovcí, koz a ostatních zvířat zkrmujiících objemnou píci, 48 % podniků Chovu skotu a 42 % podniků Produkce mléka. V oblastech ANC specifická a ostatní mělo své podniky 62 % farem se Smíšenou výrobou, 54 % ekologických producentů mléka a 46 % chovatelů skotu. Mimo oblasti ANC měly své pozemky nejčastěji podniky Polní výroby, Zahradnictví a Trvalých kultur (graf 9). Naopak téměř polovina podniků konvenčního zemědělství ve výběrovém souboru FADN KZ hospodaří mimo oblasti ANC (průměrně 48 %). Konvenční podniky hospodařící v oblastech ANC jsou nejčastěji výrobního zaměření Smíšená výroba.

Obrázek 1: Rozložení oblastí ANC v ČR v roce 2022

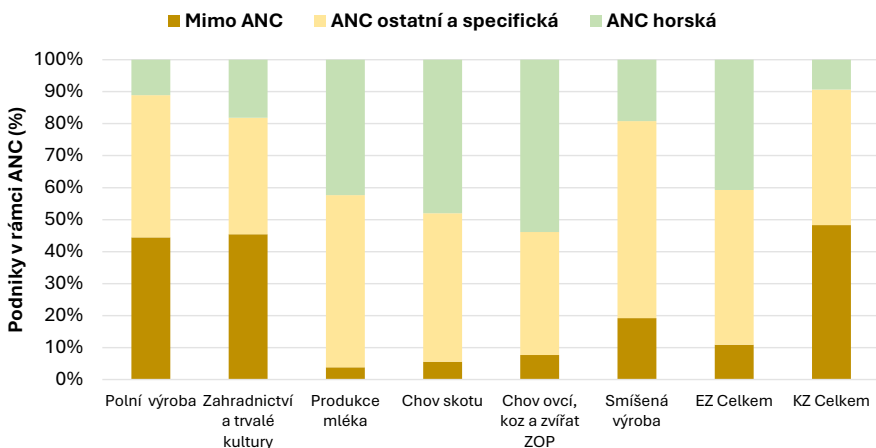
Zdroj: LPIS 2022, vlastní zpracování

Podle údajů z dat FADN EU pokrývaly v Evropské unii v roce 2023 oblasti ANC 59 % využívané zemědělské půdy, přičemž 17 % připadalo na horské oblasti, 33 % na oblasti ostatní a 8 % na oblasti se specifickými omezeními (EC 2023c). Data FADN ukazují, že farmy, které hospodaří v oblastech ANC, jsou v průměru méně intenzivní než farmy mimo ANC, s nižší intenzitou pracovní síly (méně pracovníků na farmu), spotřebovávají méně vstupů (zejména minerálních hnojiv a pesticidů) a mají nižší intenzitu chovu než farmy mimo ANC (EC 2023c).

Tyto obecné trendy jsou konzistentní napříč různými typy farem. Z ekonomického hlediska mají farmy v oblastech ANC menší ekonomickou velikost, nižší příjem a nižší mezispotřebu (EC 2023c). V Polsku mají ekologicky hospodařící podniky v oblastech ANC o 40 % menší ekonomickou velikost než konvenční podniky a přibližně o 20 % nižší výměru. Zároveň mají v průměru o 25–27 % nižší kapitálové vybavení (Zieliński et al. 2024).

V zemědělství je pro udržení dobrého stavu půdy a prostředí důležité používat diverzifikované osevní sledy a plodiny, které přispívají ke zlepšení půdní struktury. V praxi je to však v oblastech s přírodními omezeními velice obtížné. Škála rostlin, které lze v těchto oblastech pěstovat, je omezena požadavky různých druhů na kvalitu půdy a přírodní podmínky. Pro jejich úspěšné pěstování je často nutné používat velké množství chemických prostředků, které jsou v ekologickém zemědělství zakázány. Podniky pak přistupují k omezení diverzifikace pěstovaných plodin a vyloučení druhů se specifickými, náročnými požadavky na pěstování (Zieliński et al. 2023). Tyto faktory se pak významně podílejí na výsledné produkci rostlinné výroby.

Graf 9: Zastoupení podniků EZ, výrobních zaměření v EZ a podniků KZ v rámci oblastí ANC v ČR v roce 2023

Zdroj: Databáze FADN EZ

Lososová et al. (2017) zjistili, že farmy, které hospodařily v oblastech ANC, dosahovaly v letech 2000–2015 nižších výnosů, nižší intenzity a nižší ziskovosti než farmy mimo ANC. Nižší výnosy plodin, dosahované při pěstování v oblastech ANC oproti farmám mimo oblasti ANC, dokládají také další studie. V rámci ekologického zemědělství jsou výnosy na hektar v oblastech mimo ANC v průměru 1,7krát vyšší než v oblastech ANC. Konvenční zemědělci, kteří hospodaří mimo ANC, dosahují 1,25krát vyšších výnosů než farmy v oblastech ANC (Redlichová et al. 2021). Zieliński et al. (2024) zaznamenali u ekologických podniků v oblastech ANC o 15–69 % nižší výnosy než u konvenčních podniků ve stejné oblasti. V oblastech mimo ANC se rozdíl pohyboval mezi 4–53 %. Dojivost krav v EZ v oblastech ANC byla o 29 % nižší než v konvenční produkci. Mimo oblast ANC byl rozdíl v dojivosti 19 %. To znamená, že horší zemědělské podmínky do jisté míry zvyšují rozdíl mezi většinou srovnatelných produkčních výsledků na úkor ekologického zemědělství.

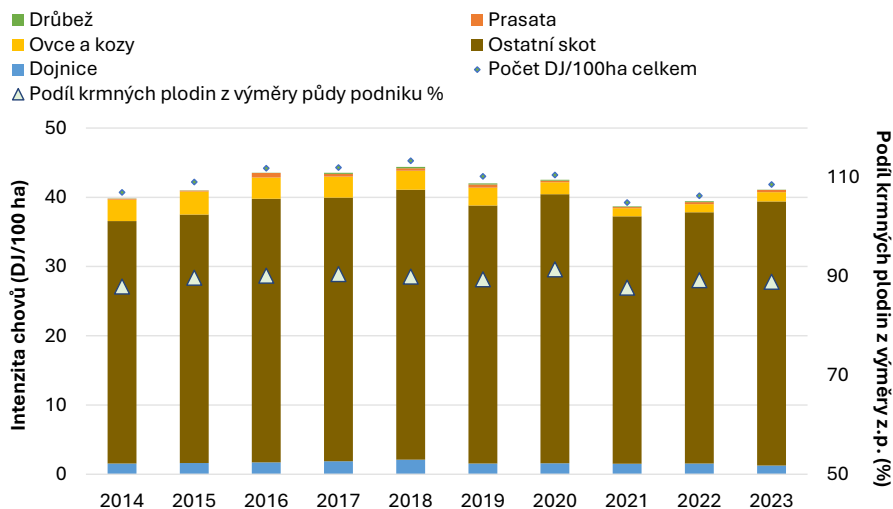
Biofarmy vykazují nižší celkovou produkci s menším množstvím přímé energie (spotřebovaná paliva, elektřina, energie spotřebovaná na vytápění a další přímá energie) na jednotku půdy, nicméně potřebují více přímé energie na jednu jednotku produkce. Výsledky ukazují, že čím horší jsou přírodní podmínky pro zemědělství (hospodaření v oblastech ANC nebo mimo oblast ANC), tím větší je rozdíl mezi bio a konvenčními režimy, pokud jde o jejich výkonnost a přímou spotřebu energie (Redlichová et al. 2021). Také Hlavsa et al. (2020) potvrzují, že náklady na jednotku produkce jsou při hospodaření v rámci ANC obecně vyšší než mimo něj.

Při porovnání nákladů na hektar zemědělské půdy jsou jak celkové náklady, tak přímé náklady podniků, které hospodaří v oblastech ANC, nižší než u podniků z produkčně výhodnějších oblastí, a to jak u ekologických, tak u konvenčních podniků. Výrazně nižší je také celkový výsledek hospodaření podniků v ANC (Zieliński et al. 2023).

Zároveň bylo zjištěno, že přibližně 80 % zemědělské půdy s vysokou přírodní hodnotou se nachází v oblastech ANC (EC 2023c). Farmy působící v oblastech s obtížnými přírodními podmínkami hrají obzvláště silnou roli v udržování dobrého stavu přírodního prostředí, které se vyznačuje vysoce rozmanitou a často mimořádně cennou krajinou. V této souvislosti má systém ekologické produkce co nabídnout, a to při vytváření příležitostí pro farmy v daných oblastech k udržení jejich ekonomické životaschopnosti a zároveň k udržení přírodního prostředí v dobrém stavu. Proto je pro rozvoj ekologického zemědělství zejména v oblastech s obtížnějšími podmínkami pro hospodaření potřeba dostatečná finanční podpora zemědělských výrobců (Zieliński et al. 2023).

Významnou charakteristikou zemědělských podniků je počet chovaných zvířat, vyjádřený intenzitou chovu. Téměř 65 % **zvířat chovaných v ČR v režimu EZ** patří do kategorie skotu, z čehož pouze 2,5 % jsou dojnice. Přesto je chov dojnic a produkce mléka velmi významnou částí produkce podniků. Ovce tvoří necelých 17 % z celkového počtu zvířat a kozy necelá 2 %. Co do počtu kusů tvoří drůbež přibližně 15 % z celkového počtu zvířat v režimu EZ, jejich chov je však ve srovnání s chovem přežvýkavců méně častý (pouze 1 % z biofarm v ČR). Počet koní dosahuje více než 2 % z ekologicky chovaných zvířat. Chov prasat a včel jsou pouze minoritní kategorie (ÚZEI 2024). Pro lepší porovnatelnost je ve FADN intenzita chovů zvířat uváděna v počtech dobytčích jednotek (DJ) na 100 ha z. p. (graf 10). Vzhledem k dominantnímu výrobnímu zaměření ekologických podniků v ČR je také podle dat FADN EZ dlouhodobě přes 85 % zvířat, vyjádřených prostřednictvím počtu DJ na 100 ha z. p., zastoupeno kategorií Ostatní skot, která zahrnuje Mladý skot, Jalovice, Býky i Ostatní krávy. Podíl dojnic se pohybuje kolem 4 % z celkového počtu DJ/100 ha. V letech 2014–2015 tvořily ovce a kozy téměř 8 % DJ v podnicích EZ, jejich počty však postupně klesají. V letech 2021–2023 už tvořily pouze kolem 3 %. S ohledem na uzavřený koloběh výroby krmiv primárně uvnitř farmy si podniky dlouhodobě udržují kolem 90 % ploch (orné půdy i trvalých travních podrostů) pro produkci krmných plodin.

Graf 10: Intenzita chovů (DJ/100 ha) a podíl krmných plodin (%) z celkové výměry obhospodařované půdy v podnicích EZ v ČR v letech 2014–2023

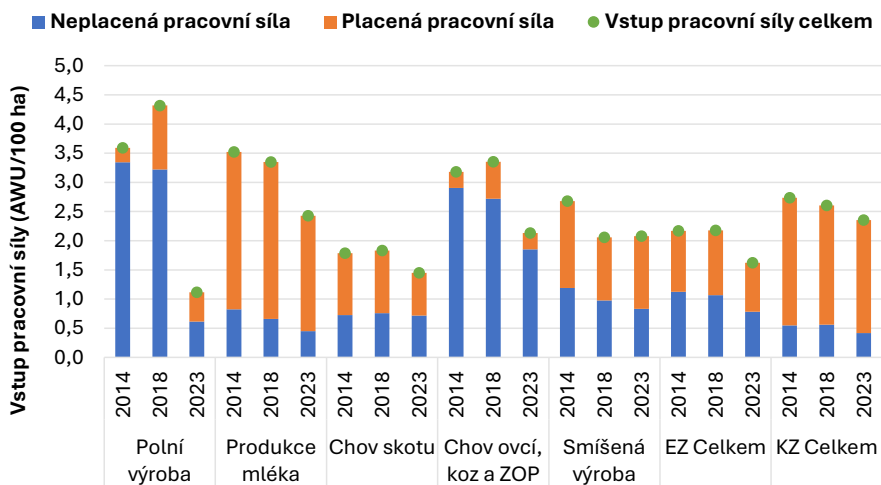

Zdroj: Databáze FADN EZ

Intenzita chovu vyjádřená počtem DJ/100 ha je však relativní ukazatel, který je ovlivněn jak počtem zvířat v absolutní hodnotě, tak výměrou obhospodařované půdy v podniku. Celkový počet zvířat (kusů) chovaných v režimu EZ se mezi roky 2015 a 2023 snížil o 16 %. K největšímu poklesu došlo u koz (o 23 %), ovcí (o 20 %) a prasat (o 19 %), jejichž počty klesají po celou dobu sledovaného období. Významné je i snížení počtu dojnic (o 8 %), kde k největšímu omezení došlo mezi roky 2021/2022 a 2022/2023. Naproti tomu mírně vzrostl počet kusů skotu celkem (o 4 %), kde počet zvířat na výkrm a odchov stoupl sice mírně nad 1 %, v absolutní hodnotě se však jedná o více než 15,5 tis. kusů (Rádlová a Válková 2025). Tento trend potvrzují i Statistická šetření EZ, podle nichž došlo v roce 2023 ke snížení počtu chovaných zvířat ve všech kategoriích s výjimkou skotu na porážku (ÚZEI 2024).

Vstup pracovní síly potřebné k chodu farmy je udáván prostřednictvím jednotky AWU (Annual Work Unit; 1 AWU = 2 000 hod. práce/rok), pro snadnou porovnatelnost přepočtenou na jednotku plochy (100 ha). Mezi lety 2014 a 2018 se udržovala hodnota počtu pracovní síly v průměru celého souboru FADN EZ na úrovni kolem 2,2 AWU/100 ha. Od roku 2019 se však stále snižuje. V roce 2020 došlo ke zvýšení prahové hodnoty pro zařazení podniků do šetření (jak bylo popsáno v kapitole 6), což vedlo k vyloučení části malých podniků s nejvyšší hodnotou AWU/100 ha, a tím celkovému snížení hodnoty ukazatele. Nebyl to však jediný důvod, snižování vstupu pracovní síly nadále pokračuje. V roce 2023 vykazovaly podniky EZ v průměru 1,62 AWU/100 ha (graf 11). Pro porovnání, podniky konvenčního zemědělství vykazovaly v letech 2014–2016 pracovní náročnost kolem 2,7 AWU/100 ha, od roku 2017 následoval pokles. V letech 2021–2023 se hodnota vstupu pracovní síly v podnicích KZ ustálila kolem 2,3 AWU/100 ha.

Graf 11: Vstup placené a neplacené pracovní síly (AWU/100 ha) v podnicích EZ, výrobních zaměřeních v EZ a podnicích KZ v ČR v letech 2014, 2018 a 2023

Zdroj: Databáze FADN EZ

Tyto výsledky jsou v rozporu s obecně rozšířeným názorem, že systém ekologické produkce je náročnější na pracovní sílu než konvenční produkce (Fess a Benedito 2018; Canwat et al. 2021; Gamage et al. 2023; Zieliński et al. 2023; Zieliński et al. 2024). Jednou z příčin rozdílu je složení analyzovaného výběrového vzorku, které odpovídá situaci v ČR. Dominantním výrobním zaměřením je pastevní chov skotu, který vykazuje nižší hodnoty vstupu pracovní síly na jednotku plochy. Svůj vliv má nejen nižší intenzita produkce pastevního odchovu v oblastech ANC, ale i vyšší výměra obhospodařované půdy právě s ohledem na potřebu luk a pastvin. Výrobní specializace s vysokou náročností na pracovní sílu, jako jsou Zahradnictví, Chov prasat a drůbeže, Smíšená výroba s vysokým podílem ostatní produkce nebo Produktce mléka, jsou v ekologickém zemědělství zastoupeny v mnohem menší míře než v konvenční produkci. Dalším faktorem je skutečnost, že Šetření FADN je podle celoevropské metodiky orientováno na komerční podniky, a proto nejsou ve sledovaném vzorku zahrnuty malé farmy. Právě u nich lze předpokládat vyšší intenzitu pracovní síly, především na biofarmách.

Pokles počtu pracovních sil v zemědělských podnicích je dlouhodobý problém, který byl podobně popsán už v analýze farem ve Slovinsku a Maďarsku v letech 2007–2015 (Bojnc a Fertó 2022). Týká se jak podniků s vyšším zastoupením placených pracovníků (převažující typ farem v Maďarsku), tak rodinných farem (převažujících ve Slovinsku). Regionální hustota obyvatelstva nemá významný vliv na celkovou zaměstnanost na úrovni zemědělských podniků, a to ani na placenou, ani na rodinnou práci.

Snižování počtu pracovních sil na farmách má několik důvodů. Jedním z nich je postupný odchod do důchodu u starších pracovníků. Práce na farmách je náročná a pro mladší generace není, bohužel, obecně příliš atraktivní. I proto jsou současné aktuálních politik podpůrné programy pro zvýšení počtu mladých pracovníků v zemědělství. Zároveň se rozšiřuje využívání moderních technologií, které jsou schopny nahradit část lidské pracovní síly.

V letech 2020–2021 se také významně projevil vliv pandemie COVID-19, který v několika vlnách omezil možnost pohybu lidí, a to nejen na úrovni krajů nebo okresů uvnitř států, ale také mezi jednotlivými státy. Tato omezení zasáhla všechna odvětví, která využívají zahraniční sezónní pracovníky. V zemědělství byl zasažen celý produkčně-potravinářský řetězec od producentů přes zpracovatele, dopravu, obchodníky i spotřebitele (Sridhar et al. 2023).

Statistická šetření v EZ uvádějí, že v roce 2022 pracovalo na ekologických farmách 85 % osob na plný úvazek, 7 % na částečný úvazek a 8 % tvořili sezónní pracovníci. Z tohoto celkového počtu připadala více než třetina na rodinné členy (ÚZEI 2024). Analýza Bojnec a Fertő (2022) potvrdila důležitost dotací SZP pro udržení zemědělské zaměstnanosti a vytváření pracovních míst pro mladé a nezaměstnané.

Hodnota vstupu pracovní síly se významně liší podle jednotlivých výrobních zaměření (VZ). Nejvyšších hodnot dosahují v České republice dlouhodobě ekologické podniky výrobního zaměření Produkce mléka, které v roce 2023 vykázaly vstup 2,43 AWU/100 ha (graf 11). Následovaly podniky specializované na Chov ovcí, koz a zvířat ZOP (2,13 AWU/100 ha), Smíšené výroby (2,08 AWU/100 ha) a Chovu skotu (1,45 AWU/100 ha). Významně se liší i podíl vstupu placené a neplacené pracovní síly. V rámci celého EZ je tento poměr téměř vyrovnaný (52 % placené vs. 48 % neplacené pracovní síly). Podniky Produkce mléka vykazovaly v roce 2023 celkem 81 % placené pracovní síly, podniky Smíšené výroby pak 60 %. V podnicích Chovu skotu je poměr vyrovnaný (51:49), podobně také v podnicích Polní výroby (45:55), zatímco v podnicích Chovu ovcí, koz a zvířat ZOP převažoval podíl neplacené pracovní síly (87 %). Podniky konvenčního zemědělství vykázaly 82 % vstupu pracovní síly jako placené a pouze 18 % neplacené. Je zřejmé, že v podnicích ekologického zemědělství je v mnohem vyšší míře zastoupena neplacená pracovní síla. Tento fakt je třeba zohlednit i při hodnocení ekonomiky podniků, především v oblasti nákladů.

Za posledních 10 let se v ČR zvýšil podíl placené práce v zemědělských podnicích v průměru o 4 %, a to u podniků EZ celkem, u většiny hodnocených výrobních zaměření EZ i v podnicích KZ celkem. Pouze ekologické podniky Chovu skotu vykazují ve sledovaném období významné snížení podílu placené pracovní síly.

I přes to, že se situace v jednotlivých členských státech Evropské unie liší, zvyšování věku zemědělců je výzvou napříč všemi státy (EC 2025). Evropský parlament ve

svém usnesení vyzývá členské státy, aby podporovaly generační obměnu v zemědělství prostřednictvím příslušných veřejných politik a podporovaly podnikání žen v zemědělství a rozvoj životaschopných malých a středních ekologických zemědělských podniků (EP 2022). Téměř všechny státy Evropské unie se snaží zvýšit atraktivitu zemědělství pro mladší generace a podpořit generační obměnu. Mladí zemědělci jsou považováni za jednu z hlavních hnacích sil konkurenceschopnosti zemědělského odvětví a životaschopnosti venkovských oblastí (EC 2025).

Strategie Unie i jednotlivých států zahrnují dotační tituly pro Mladé zemědělce. Mezi roky 2010 a 2020 zaznamenalo devět členských států EU nárůst počtu mladých vedoucích pracovníků v zemědělských podnicích (Česko, Belgie, Irsko, Chorvatsko, Lucembursko, Portugalsko, Slovinsko, Slovensko a Švédsko) (EC 2025). Výhodou ekologického zemědělství je, že jeho principy jsou součástí životního stylu mnoha mladých lidí. Respekt k přírodě, welfare, rozvoj krajiny, ochrana přírody, udržitelnost i sociální rozvoj venkova jsou velmi žádanými aspekty. Obecně platí, že do režimu ekologického zemědělství vstupují převážně mladší zemědělci nebo lidé, v jejichž rodinách se tradiční postupy předávají po mnoho generací. Také analýza ekologického zemědělství ve vybraných státech EU identifikovala nižší věk manažerů na ekologických farmách než na konvenčních (EC 2023a). Na úrovni EU bylo v roce 2020 přibližně 21 % ekologických farem vedeno manažerem mladším 40 let, zatímco u konvenčních farem byl tento podíl pouze 12 %. Přesto zůstává největší podíl manažerů ve věkové kategorii 45–54 let, následované věkovým rozmezím 55–64 let. Zastoupení v jednotlivých státech podle věku je shodné jak pro manažery muže, tak pro ženy (Eurostat 2025).

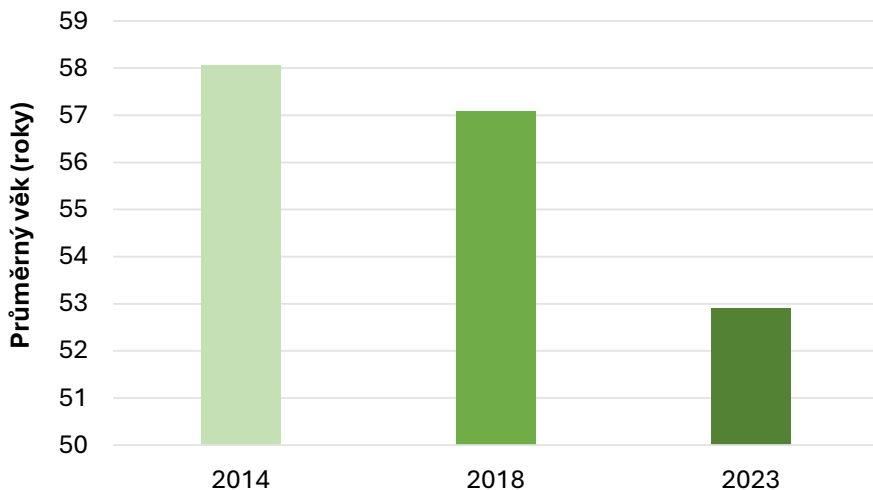
Tento trend se potvrzuje i mezi ekologickými podniky v ČR. Mezi roky 2014 a 2023 se snížil průměrný věk majitele nebo manažera farmy o 5 let (graf 12). Důvodem může být jak generační obměna a předávání podniku mladšímu majiteli, tak větší ochota spolupracovat a poskytovat data u mladších majitelů nebo manažerů farem nově zapojených do Šetření. Současně však klesá podíl žen – majitelek/manažerek. V roce 2014 tvořily ženy 19 % majitelů nebo manažerů ekologických podniků, v roce 2023 už představovaly pouze 15 %.

Tendence upřednostňovat environmentální přístup se u mladších generací potvrzuje i z pohledu spotřebitele a jejich motivace kupovat biopotraviny. Mladší lidé častěji uvádějí, že biopotraviny podléhají přísnějším kontrolám, vypadají lépe, byly pěstovány způsobem šetrnějším k přírodě a vzbuzují větší důvěru, zatímco respondenti ve věku 40 let a více častěji uvádějí, že biopotraviny jsou dražší, ale chutnější než konvenční potraviny (Bryła 2016).

Účinnost podpůrných dotačních programů rozvoje venkova se zdá být větší při podpoře mladých zemědělců, kteří mají předchozí vazby na odvětví zemědělství, nebo při převzetí stávajících zemědělských podniků než při podpoře nových subjektů vstupujících do odvětví. Studie situace mezi členskými státy EU potvrdila, že hlavními pře-

kázkami vstupu mladých lidí do zemědělského sektoru byly přístup k půdě, stejně jako nedostatek znalostí a dovedností. Dostupnost podpory při zahájení podnikání může být rozhodujícím faktorem při rozhodování o převzetí nebo založení farmy (EC 2025).

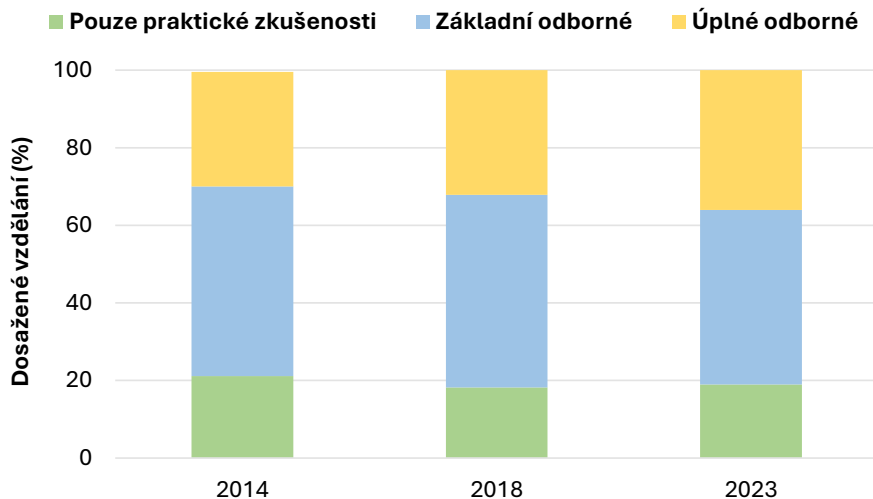
Graf 12: Průměrný věk majitele nebo manažera v podnicích EZ v ČR v letech 2014, 2018 a 2023

Zdroj: Databáze FADN EZ

Na druhou stranu stoupá úroveň dosaženého vzdělání majitelů a manažerů. Téměř 50 % majitelů podniků, které se účastní šetření FADN EZ, uvádělo v letech 2014 a 2018 základní odborné vzdělání v zemědělství (střední škola), v roce 2023 klesl tento podíl na 45 %. Naproti tomu se zvýšil podíl majitelů a manažerů s úplným odborným vzděláním (vysoká škola) z 30 na 36 % (graf 13). Také Zieliński et al. (2024) při analýze ekologických podniků v Polsku potvrdili vyšší zájem o hospodaření v EZ u farmářů s většími zkušenostmi a vyšším vzděláním. V této souvislosti může vyšší věk farmáře v praxi vést k přehodnocení určitých priorit, například k posunu od kvantity ke kvalitě zemědělské produkce.

Graf 13: Rozložení dosaženého vzdělání majitelů nebo manažerů (%) v podnicích EZ v ČR v letech 2014, 2018 a 2023

Zdroj: Databáze FADN EZ

Úroveň vzdělání majitele nebo manažera může být důležitým aspektem při žádostech o dotace. V mnoha členských státech EU se často uplatňují kritéria způsobilosti nebo výběru týkající se kvalifikace příjemců podpory pro začínající podniky. Žadatelé, kteří nemají potřebnou kvalifikaci pro zemědělskou činnost, musí často absolvovat základní školení, aby získali podpory nebo konečné platby. Kromě toho je jim často nabízena další odborná příprava dostupná prostřednictvím opatření programu rozvoje venkova zaměřených na předávání znalostí a poradenské služby (EC 2025).

Mladí zemědělci obecně představují vysoký podíl příjemců vzdělávacích činností a poradenských služeb. Ve vybraných státech EU byla podle mezinárodní studie nejúčinnější témata školení týkající se zemědělských metod a postupů šetrných k životnímu prostředí, jako jsou techniky precizního zemědělství a účinnost zavlažování, marketingu, IT a digitalizace v konečné fázi dodavatelského řetězce, celkové řízení zemědělského podniku nebo budování sociálních sítí mladých zemědělců z profesního hlediska (EC 2025).

Oba uvedené trendy snižování věku majitele a zvyšování dosaženého zemědělského vzdělání je možné hodnotit jako pozitivní. Mladší majitelé s odbornými znalostmi nejen v zemědělství, ale i technologiích, mají dobré perspektivy pro zavádění nových, šetrných a zároveň efektivních technologií, které pomohou zvýšit efektivitu hospodaření a tím i udržitelnost farmy v konkurenčním prostředí trhu i s ohledem na aktuální výkyvy počasí a klimatické změny.

8.2 Produkce podniků ekologického zemědělství

Celková produkce podniků je stanovena jako součet rostlinné, živočišné a ostatní produkce podniku (viz kapitola 6). Pro snadnou porovnatelnost se obvykle vyjadřuje v hodnotách přepočtených na hektar zemědělské půdy. Podle metodiky FADN (Standardní výstup) je hodnota produkce počítána:

Celková produkce = produkce rostlinné výroby + produkce živočišné výroby + ostatní produkce

Produkce rostlinné výroby celkem = konečný stav – počáteční stav + prodeje + vnitropodniková spotřeba + vlastní spotřeba

Produkce živočišné výroby celkem = prodeje zvířat + vlastní spotřeba – nákup zvířat + změna stavu zvířat dle metodiky EU (konečný stav – počáteční stav) + produkce výrobků ŽV

Ostatní produkce = příjmy ze smluvní práce, zpracování produktů RV a ŽV, agroturistiky, lesní výroby, obnovitelné energie a ostatní příjmy (RI/CC 1750).

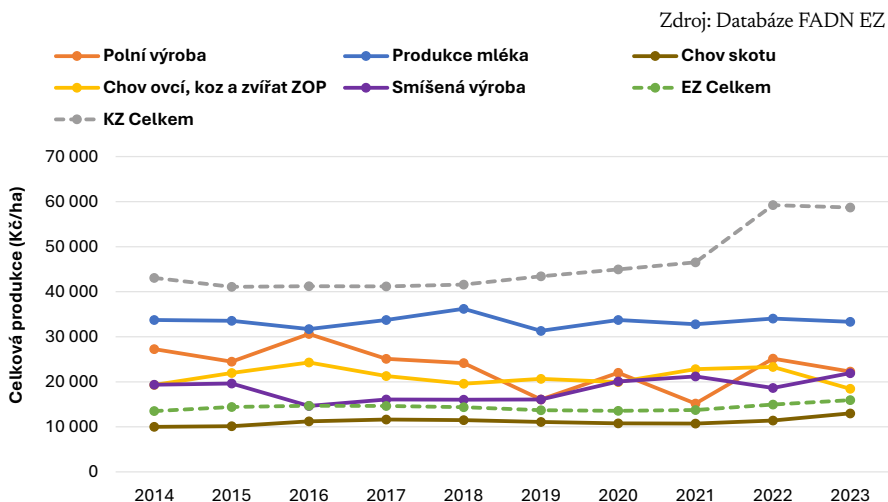
V období let 2014–2023 byla celková produkce ekologických podniků v ČR relativně stabilní (graf 14). Po celé období kolísala kolem hodnoty 13 tis. Kč/ha s odchylkou do 5 % průměrné hodnoty. V roce 2023 dosahovala úrovně 16 tis. Kč/ha. Celková produkce konvenčních podniků kolísala v období 2013–2019 okolo hodnoty 42 tis. Kč/ha, poté se začala postupně zvyšovat. Nejvyšší úrovně dosahovala v roce 2022 (59 tis. Kč/ha). Zvýšení bylo významně ovlivněno vývojem situace a trhů v Evropě, a to jak pandemií COVID-19, tak následným vojenským konfliktem na Ukrajině. Tyto události vyvolaly zvýšení cen velké části zemědělských komodit, nerostných surovin, hnojiv a energií. Podniky ekologického zemědělství jsou v tomto směru více stabilní. Projevuje se jejich významná orientace na vlastní zásobenost krmiv (vysoký podíl krmných plodin) a hnojiv (převážně vlastní statková hnojiva), i vyšší podíl neplacené pracovní síly (osobních nákladů). Svůj vliv má také převažující specializace na chov a výkrm skotu, která sice patří mezi výrobní zaměření s nejnižšími hodnotami produkce, avšak zůstává nejvíce stabilní.

Podniky nejrozšířenějšího výrobního zaměření Chov skotu dosahovaly v roce 2014 celkové produkce 10 tis. Kč/ha. Mezi roky 2015–2022 byla tato hodnota relativně stabilní, oscilovala kolem 11 tis. Kč/ha s odchylkami do 5 %. V roce 2023 vykázaly podniky této specializace zvýšení na 13 tis. Kč/ha, a to díky růstu cen skotu v EŽ a zvýšení v oblasti příjmů z ostatní produkce (poskytování služeb jiným subjektům, zpracování rostlinné a živočišné výroby). I přesto dosahuje jejich celková produkce poloviny, resp. třetiny hodnoty celkové produkce podniků ostatních výrobních zaměření.

V roce 2023 vykazovaly podniky orientované na Chov ovcí, koz a zvířat ZOP hodnotu celkové produkce 18 tis. Kč/ha, podniky Smíšené výroby 22,9 tis. Kč/ha a podniky Polní výroby 22,2 tis. Kč/ha. Nejvýraznější výkyvy se vyskytují u podniků Polní výroby, která je ze sledovaných výrobních zaměření nejcitlivější na změny.

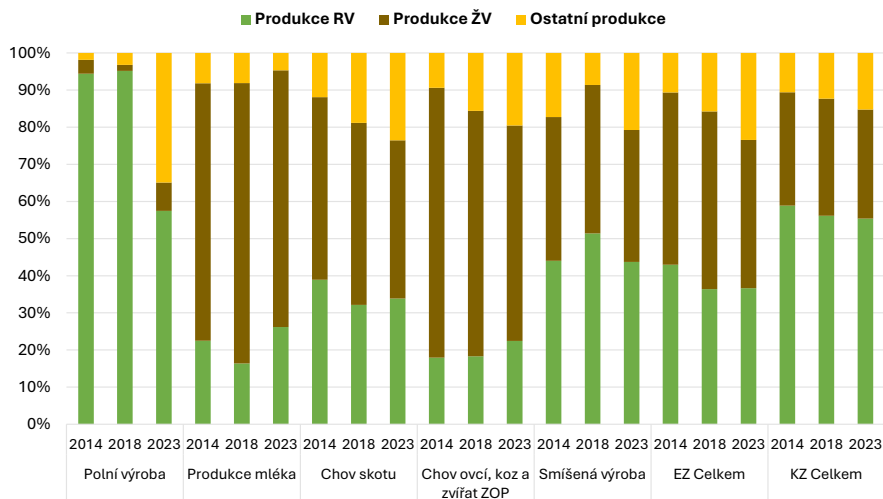
Nejvyšších hodnot celkové produkce dosahují dlouhodobě podniky Produkce mléka. V roce 2023 uzavíraly hospodaření na hodnotě 33 tis. Kč/ha. Srovnatelného výsledku dosahují podniky této specializace dlouhodobě. Výjimkami byly roky 2016, kdy výsledky ovlivnila vyšší průměrná výměra obhospodařované půdy v podnicích, a roky 2018 a 2019, které byly významně ovlivněny změnou intenzity chovů.

Graf 14: Celková produkce (Kč/ha) podniků EZ v ČR, výrobních zaměření v EZ a podniků KZ v letech 2014–2023

Podíl rostlinné produkce dosahoval v roce 2014 u ekologických podniků v ČR 43 % z celkové produkce, živočišná výroba tvořila 46 % a ostatní produkce se podílela pouze 11 % (graf 15). V průběhu sledovaného desetiletého období se snížil podíl rostlinné produkce na 37 % a živočišné produkce na 40 %. Naproti tomu ostatní produkce dosahovala v roce 2023 podílu 23 % z celkové produkce podniků EZ. Stejný trend se projevuje také u podniků konvenčního zemědělství. Podstatně stoupá význam ostatní produkce, která v roce 2014 tvořila 11 % a v roce 2023 pak dosahovala 15 % z celkové produkce podniků KZ. Vyšší diverzifikace výroby je jedním z předpokladů vyšší odolnosti podniku a udržitelnosti hospodaření.

Graf 15: Podíl jednotlivých typů produkce (%) na celkové produkci podniků EZ v ČR, výrobních zaměření v EZ a podniků KZ v letech 2014, 2018 a 2023

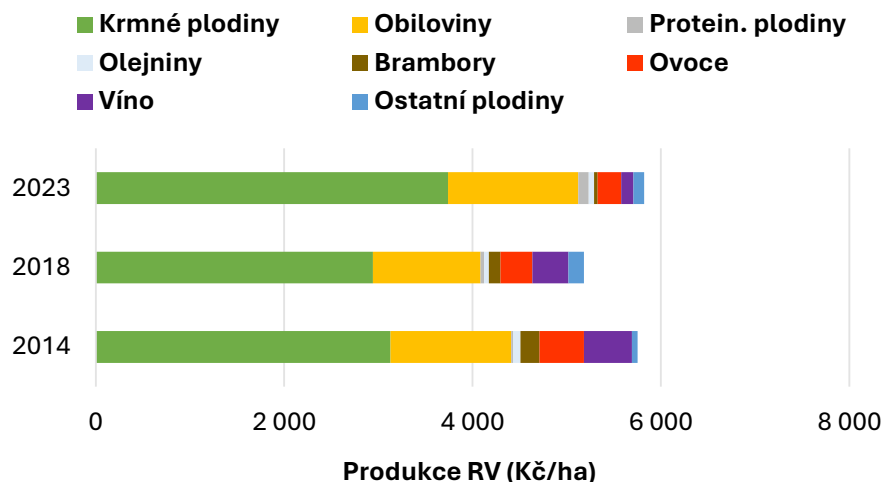
Zdroj: Databáze FADN EZ

S výjimkou podniků Produkce mléka se v rámci sledovaného období zvýšil podíl ostatní produkce u všech hodnocených výrobních zaměření. V podnicích Polní výroby se zvýšil podíl ostatní produkce ze 2 % na 35 %. Podniky výrobních zaměření Chov skotu a Chov ovcí, koz a zvířat ZOP zvýšily podíl ostatní produkce na dvojnásobek původní hodnoty (na 24 % a 20 %) a podniky Smíšené výroby zvýšily podíl o třetinu (na 21 %). Pouze podniky Produkce mléka vykázaly snížení podílu ostatní produkce z 8 na 5 % z celkové produkce. Zároveň však došlo u tohoto výrobního zaměření ke zvýšení podílu rostlinné produkce z 22 % na 26 % při zachování podílu živočišné produkce na úrovni 69 % z celkové produkce. Také podniky Polní výroby a Chovu ovcí, koz a zvířat ZOP zvýšily mezi roky 2014 a 2023 podíl rostlinné produkce, jejich počet je však nízký a dominantní vliv na výslednou hodnotu celého souboru tak měly podniky Chovu skotu, jež vykázaly snížení podílu jak rostlinné, tak živočišné produkce.

Ačkoliv v průběhu let dochází k posunu podílu rostlinné, živočišné a ostatní produkce, konkrétní složení jednotlivých typů produkce zůstává v rámci souhrnu ekologických podniků v ČR obdobné. Produkce rostlinné výroby je tvořena z 54–64 % produkcí krmných plodin (graf 16). Pokles hodnoty jejich produkce v roce 2018 byl způsoben snížením výnosů v důsledku extrémního sucha, které vyvolalo natolik významný nedostatek krmiv, že byly uděleny plošné výjimky na použití konvenčního krmiva

v ekologických chovech. Sucho se opakovalo i v letech 2019 a 2021, kdy vzniklý nedostatek krmiva na mnoha farmách vedl ke snižování stavů zvířat, především ovcí a koz. S ohledem na extrémní sucho byly také v roce 2019 udělovány výjimky na použití konvenčního objemného krmiva v ekologických chovech.

Graf 16: Složení rostlinné produkce podniků EZ (Kč/ha) v ČR v letech 2014, 2018 a 2023

Zdroj: Databáze FADN EZ

Podle Statistických šetření EZ pro rok 2023 jsou v České republice na orné půdě nejvíce pěstovány obiloviny a píce, především víceleté (jetelotrávy, vojtěška apod.). Nejčastěji pěstovanými obilovinami jsou pšenice a oves. S odstupem následují tritikále, ječmen a pšenice špalda. V režimu EZ jsou také častěji pěstovány dosud méně rozšířené obiloviny, jako jsou pohanka nebo proso. Mezi luskovinami dominuje pěstování hrachu, doprovázené peluškou, lupinou a bobem. Nejčastěji pěstovanou olejninou je hořčice, v menším rozsahu jsou pak pěstovány slunečnice, tykev a další olejiný. V roce 2023 došlo k významnému navýšení ploch léčivých a kořeninových rostlin, mezi nimiž jsou nejrozšířenější kmín a ostropestřec. Pěstování okopanin je v režimu EZ pouze minoritní. Ze zeleniny je nejrozšířenější pěstování mrkve, dýně a cuket. Trvalé kultury reprezentují nejčastěji jabloně, vinice a švestky (ÚZEI 2024).

Také podle dat FADN EZ zůstává produkce obilovin v podnicích ekologického zemědělství poměrně stálá, velká část produkce je využívána v rámci vlastního podniku

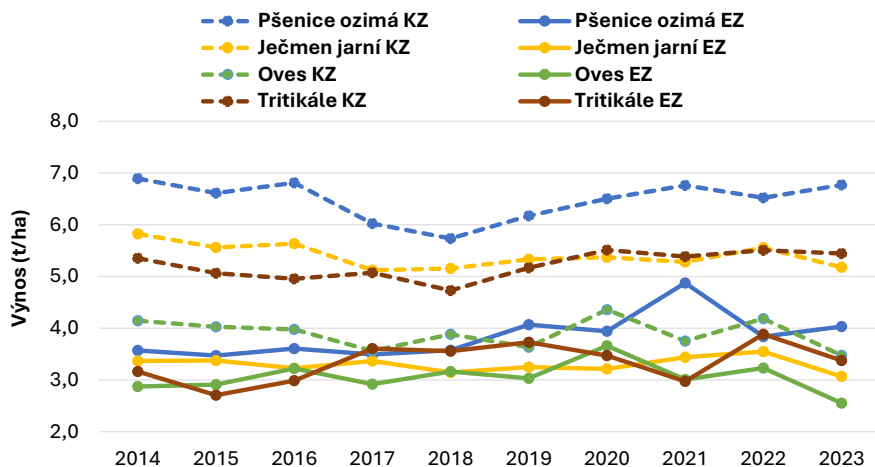
jako krmivo. Řepka nebo sója jsou pěstovány jen v malém počtu podniků. Ve výběrovém souboru FADN EZ se v některých letech nevyskytoval dokonce žádný podnik, který by tyto v konvenčním zemědělství často produkované olejninu pěstoval. Malé zastoupení mělo v souboru i pěstování brambor a pěstování cukrové řepy nevykazoval žádný podnik. V rámci ČR se pěstováním cukrové řepy zabývaly v roce 2023 pouze 2 podniky (ÚZEI 2024).

Nejčastěji pěstovanými plodinami na orné půdě jsou, s výjimkou krmných plodin, ve výběrovém souboru FADN EZ dlouhodobě oves, pšenice ozimá a tritikále, které současně představují plodiny s největší výměrou. Čtvrtou největší výměru zpravidla zaujímá jarní ječmen, následovaný jarní pšenicí. Podle Statistických šetření v ekologickém zemědělství (ÚZEI 2024) byly v ČR v roce 2023 na největší ploše v ekologickém režimu pěstovány ozimá pšenice, oves, tritikále, ječmen, žito a pšenice špalda.

Diverzifikované, pro danou lokalitu specifické střídání plodin, často v kombinaci s pastvou hospodářských zvířat, jsou jádrem ekologického pěstování plodin. Cílem managementu ekologické farmy je využívat střídání plodin a chov hospodářských zvířat ke zlepšování kvality půdy a vytváření ekologicky vyvážené komunity, aby systém byl samoobohacující, samoregulační a vyžadoval minimální lidský zásah (Wachter a Renagold 2025).

Výnosy nejvýznamnějších plodin pěstovaných v ekologickém zemědělství se v ČR dlouhodobě pohybují na úrovni 50–80 % výnosů dosahovaných v konvenčním zemědělství, což je způsobeno dodržováním přísného režimu ekologicky šetrných postupů (graf 17). Stejný trend vykazují i ostatní státy EU, kde se výnos ekologicky pěstované pšenice dlouhodobě pohybuje na úrovni 50–60 % konvenční produkce. V roce 2023 vykázaly vybrané státy EU výnosy pšenice ozimé v EZ o 29–58 % nižší než v KZ (FADN EU 2025). Poloviční výnosy pšenice a brambor v režimu EZ oproti KZ zaznamenali také Lin a Hülsbergen (2016) nebo Verdi et al. (2022). Analýza výsledků provedená výzkumným centrem Joint Research Centre uvádí výnosy plodin v EZ obvykle o 5–30 % nižší než v konvenční produkci (EC 2023a). Ke stejným hodnotám dospěli také Urfi et al. (2011), de Ponti et al. (2012), Seufert et al. (2012), Fess a Benedito (2018), Knapp a van de Heijden (2018), Alvarez (2021), Durham a Mizik 2021, de la Cruz et al. (2023) nebo Zielinski et al. (2023), v závislosti na pěstovaných plodinách a podmínkách prostředí. Smith et al. (2018) ve svých modelech ekologické produkce dospěli ke snížení produkce pšenice a ječmene při ekologickém způsobu pěstování až na 42 % výnosu z konvenční produkce. Předpokládá se, že v regionech s intenzivnějšími a výnosnějšími produkčními systémy (např. Severozápadní Evropa) budou rozdíly mezi výnosy v ekologickém a konvenčním zemědělství vyšší (de Ponti et al. 2012; Durham a Mizik 2021). Greer et al. (2008) uvádějí jako rozhodující faktor pro tvorbu výnosu, kvalitu plodiny i její výslednou hodnotu zaplevelení.

Graf 17: Průměrné výnosy nejvýznamnějších obilnin (t/ha) v podnicích EZ a KZ v ČR v letech 2014–2023

Zdroj: Databáze FADN EZ

Rozsáhlá studie podkladů z let 1980–2018 napříč různými kontinenty potvrdila, že výnosy v ekologickém zemědělství byly v průměru o 25 % nižší než v konvenčním zemědělství, přičemž u obilovin dosáhl rozdíl ve výnosech 30 %, u luštěnin pouze 10 %. Intenzita využívání půdy byla v ekologických systémech také nižší – u polních experimentů o 7 % a v provozních podmínkách na farmě o 20 %. Kombinací rozdílů ve výnosech se snížením počtu plodin sklizených v osevním sledu byl odhadnut rozdíl v produktivitě o 29 % až 44 % v závislosti na druhu plodin. Tyto výsledky ukazují, že rozdíl ve výsledné produktivitě RV je větší než pouze rozdíl ve výnosech mezi ekologickým a konvenčním zemědělstvím (Alvarez 2021). Výnosy samotné se v ekologickém zemědělství v průměru posledních let výrazně nezměnily (de Ponti et al. 2012).

Ačkoliv jsou v EZ celkově nižší výnosy, mohou ekologické farmy u některých plodin za dobrých podmínek dosahovat výnosů stejně vysokých jako na konvenčních farmách (Offermann a Nieberg 2000). Jednou z možností, jak zvýšit výnosy plodin v režimu EZ a tím i efektivitu využití půdy, by mohlo být rozšíření na agrolesnické systémy (Lin a Hülsbergen 2016; Gamage et al. 2023). Druhy, u nichž se prokázal největší efekt na zvýšení výnosů souběžně pěstovaných plodin, jsou topoly nebo akát černý (Gamage et al. 2023). Akát je však v našich podmínkách považován za invazivní druh a jeho použití je tudíž rozporuplné.

Pěstování plodin a dosažení potřebných výnosů je závislé jak na způsobu aplikované agrotechniky, tak na klimatických podmínkách, které jsou v posledních letech po celém světě silně ovlivněny globálními změnami (extrémní výkyvy teplot, sucho, přívalové deště a kroupy, povodně). Za podmínek silného sucha, které se v mnoha oblastech pravděpodobně zhorší s klimatickými změnami, se u ekologicky obhospodařovaných farem často prokázalo, že produkují vyšší výnosy než jejich konvenční protějšky díky vyšší schopnosti ekologicky obhospodařovaných půd zadržovat vodu. Přispět ke zlepšení může také výběr vhodných odrůd plodin pro ekologické systémy (Renagold a Wachter 2016).

Významným trendem, který formuje zemědělské odvětví včetně ekologického, je integrace moderních technologií. Zemědělci stále častěji zavádějí precizní zemědělství a datovou analýzu, aby zvýšili efektivitu a produktivitu. Tato technologická integrace nejen řeší specifické výzvy v rámci ekologického zemědělství, jako je optimalizace zdrojů a hubení škůdců, ale je také v souladu s širším trendem inteligentních a datově orientovaných zemědělských postupů. Využitím technologií mohou ekologičtí zemědělci zlepšit rozhodování, monitorovat a optimalizovat zdraví plodin a zvířat, zvyšovat efektivitu využívání zdrojů, snížit dopad na životní prostředí, zvyšovat zisky zemědělských podniků a uspokojit požadavky rostoucího trhu. Digitální technologie lze v ekologickém zemědělství využít k orbě, zavlažování, hnojení, posklizňovým úpravám, skladování a přepravě zemědělských produktů (Gamage et al. 2023; Yadav et al. 2024).

Ceny plodin jsou významně ovlivněny mnoha vnějšími faktory, jako jsou počasí (sucho, kroupy, přívalové deště, jarní mrazy), hraboši nebo choroby plodin a následný nedostatek některé komodity na trhu. Významná období sucha se na našem území vyskytují od roku 2015. Extrémní sucho ovlivnilo rostlinnou produkci v letech 2018–2019, kdy vznikl i nedostatek krmiva pro zvířata. V letech 2019–2020 způsobila velké škody na porostech kalamita hrabošů, která se v některých regionech opakovala i v roce 2023. Významný vliv měla ve sledovaném období i pandemie COVID-19, která omezila pohyb lidí a tím i dostupnost sezónních pracovníků a příjmy z agroturistiky (roky 2020–2021). Následoval konflikt na Ukrajině, který vyvolal zdražení vstupů (energie, hnojiva), další nedostatek pracovních sil (především pracovníků ze zahraničí) a v neposlední řadě ovlivnil vývoj cen plodin na trhu. Ceny v ČR jsou ovlivněny situací na regionálním trhu, podmínkami v nejbližším okolí ČR i cenami na světových trzích.

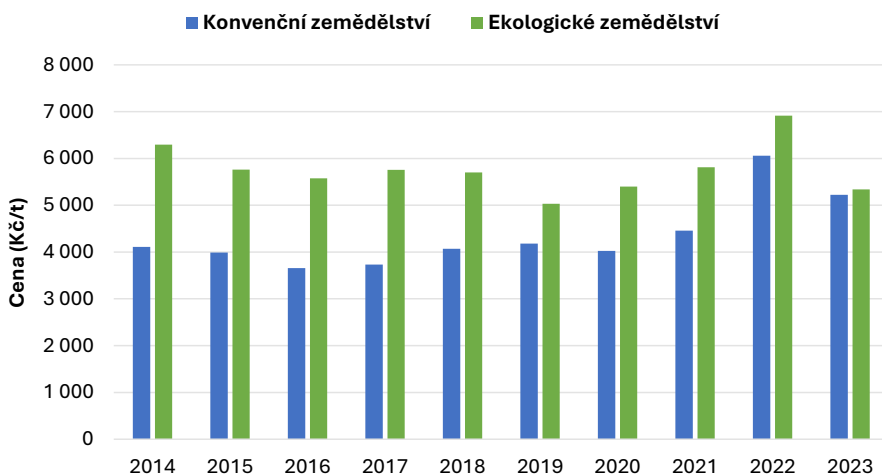
Významné zvýšení cen v letech 2021–2022 se projevilo na produkci konvenčních i ekologických komodit v ČR, přičemž zdražení na konvenčním trhu bylo mnohem výraznější. Mezi roky 2020 a 2021 nastalo zvýšení cen obilovin v konvenčním zemědělství v průměru o 11 %, po kterém následovalo v roce 2022 další zvýšení realizač-

ních cen v průměru o 36 %. Ceny obilovin na biotrhu stouply mezi roky 2020 a 2021 v průměru o 8 % a v roce 2022 pak o dalších 22 %. V roce 2023 došlo ke stabilizaci trhu a ceny se postupně začaly snižovat na úroveň před eskalací situace, a to v obou režimech hospodaření.

Rozvinutý trh s ekologickými produkty může pro ekologické zemědělce znamenat výhodu v podobě vyšších cen. Mnoho zemědělců přechází na ekologické zemědělství kvůli hospodářským vyhlídkám, které jim nabízí trh, nikoliv kvůli environmentálním aspektům (EUD 2024). Ceny produktů jsou často jedním z klíčových faktorů výsledné ekonomiky podniku (Greer et al. 2008).

Ačkoliv se vzájemný poměr cen jednotlivých komodit na konvenčním a biotrhu liší, v roce 2023 převyšovaly ceny ekologicky pěstovaných obilovin v ČR plodiny z konvenční produkce pouze o 2,2 %. V roce 2014 byly ceny obilovin na biotrhu vyšší o 53,2 % (graf 18).

Graf 18: Průměrná cena obilnin (Kč/t) v podnicích EZ a KZ v ČR v letech 2014–2023

Zdroj: Databáze FADN EZ

Trend postupného sblížování cen ekologických a konvenčních produktů je patrný v mnoha studiích a srovnáních. Lampkin a Measures (1995) uvádějí ceny biopotravin ve Spojeném království o 50 až 100 % vyšší než konvenční ceny obilovin a zeleniny. Před rokem 2000 byla ve většině evropských zemí výkupní cena ekolo-

gicky produkované pšenice obvykle o 50 až 200 % vyšší než u konvenčně produkovaných plodin (Offermann a Nieberg 2000). Později Urfi et al. (2011) dokumentují ceny plodin v EZ až o 90 % vyšší než za konvenční produkci, zatímco Fess a Benedito (2018) shledali ceny bioprodukce pouze o 30 % vyšší oproti konvenčním cenám. Současně Langemeier a Fang (2020) uvádějí dvojnásobnou cenu ozimé pšenice na biotruhu ve srovnání s konvenční produkcí. Podle analýzy Joint Research Centre převyšovala cena ozimé pšenice pěstované v podnicích EZ v Německu, Rakousku a Francii po roce 2017 dvojnásobně cenu z konvenční produkce. Po roce 2020 došlo ke snížení rozdílu ve všech státech zahrnutých do analýzy. Příčinou bylo výrazné zvýšení ceny u konvenční produkce (EC 2023a).

Podle dat FADN EU (2025) převyšovaly v roce 2014 ve vybraných státech Evropy producentské ceny pšenice v EZ v průměru o 56 % ceny v KZ, přičemž mezi jednotlivými zeměmi byly velké rozdíly (např. v Lotyšsku o 15 %, ve Španělsku o 27 %, naproti tomu v Rakousku o 98 %, v Německu o 166 %; pouze Polsko uvádělo cenu na biotruhu o 2 % nižší než na konvenčním trhu). V roce 2018 byla cena biopšenice v průměru o 75 % vyšší než konvenční cena (např. Polsko o 5 % vyšší, Rakousko o 109 %, Německo o 122 %, Francie o 125 %). Ještě v roce 2020 byla cena bioprodukce o 63 % vyšší než konvenční cena. V roce 2021 však nastal zlom a ekologické ceny byly v průměru pouze o 36 % vyšší než konvenční (maximum Francie o 86 %). V roce 2022 pak vykázaly vybrané státy EU ceny biopšenice v průměru pouze o 23 % vyšší než konvenční ceny (Litva o 3 %, Itálie o 7 %, Rakousko o 45 %, Dánsko o 57 %). V Polsku se ceny v EZ opět snížily o 14 % pod úroveň konvenčních. Stejný trend pokračoval i v roce 2023, kdy byly ceny za biopšenici v průměru o 21 % vyšší než na konvenčním trhu. Tento rok byly nižší ceny za ekologickou produkci evidovány v Lotyšsku (o 5 % nižší než konvenční), ostatní státy vykázaly vyšší ceny na biotruhu: Polsko o 8 %, Itálie o 12 %, Německo o 19 %, Rakousko o 31 %, podobně Francie o 33 % a nejvíce Dánsko o 60 % (FADN EU 2025).

Offerman a Nieberg (2000) analyzovali ceny v 18 evropských zemích a zjistili mezi jednotlivými zeměmi značné rozdíly. Došli k závěru, že je obtížné vypočítat průměrnou výkupní cenu bioproduktů, a to i v rámci jedné země, protože existuje velké množství prodejních kanálů pro bioprodukty (mezi nimiž se ceny značně liší), ke kterým mají producenti nerovný přístup. Také Rödiger et al. (2016) uvádějí, že vyšší cena bioproduktů může představovat překážku při uplatnění na trhu. Usnesení Evropského parlamentu poukazuje na skutečnost, že vyšší spotřebitelské ceny mohou bránit expanzi, ale jsou v současné době pro zachování odvětví ekologické produkce nutné. Připomíná, že v některých případech není pro ekologické zemědělské produkty místo na trhu, což zemědělce nutí prodávat je jako konvenční zemědělské produkty za nižší cenu (EP 2022), což potvrzují i Zagata (2007), Meemken a Qaim (2018) nebo Ristanović et al. (2022). Acs et al. (2007) připomínají, že i ceny bioprodukce kolísají v závislosti na konkrétním

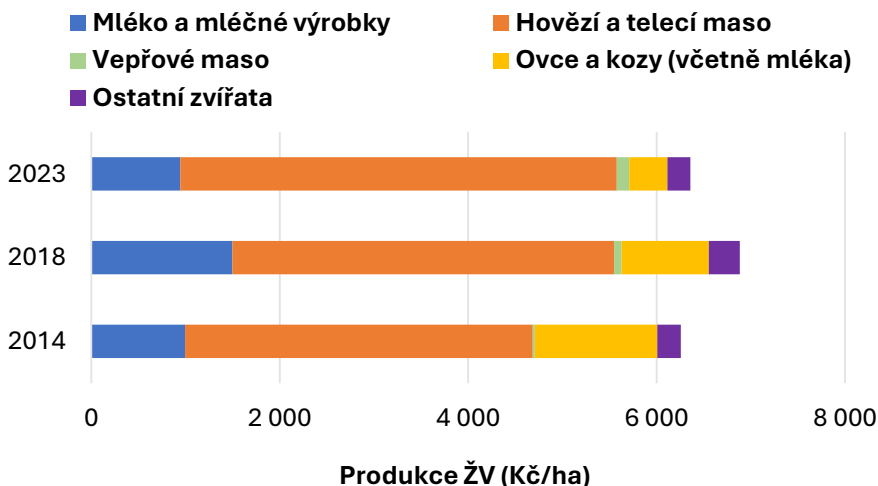
roku a mnoha dalších faktorech trhu. Většina publikovaných studií se však týká rozdílů ve spotřebitelských cenách v maloobchodě a pouze některé analyzují prodej prvovýrobců.

Fuksová et al. (2025) analyzovali uplatnění bioprodukce ekologických podniků na trhu v ČR. V průběhu tří let bylo téměř 79 % prodejů ekologicky pěstované pšenice ozimé realizováno na biotrhu s certifikátem. Cena pšenice na biotrhu byla o 15 % vyšší než cena, kterou podniky získaly na konvenčním trhu. Variabilita cen na obou trzích však byla vysoká, a rozdíly proto nebyly statisticky průkazné. Podniky, kterým se podařilo uplatnit produkci jako bio, vykazovaly také lepší ekonomické výsledky hospodaření. Vzhledem k tlaku trhu na producenty a výrobce biopotravin ceny bioproduktů postupně klesají, a tím se snižuje i rozdíl v cenách bio a konvenční produkce (EC 2023a). Strategie pro zvýšení prodeje biopotravin v obchodech zahrnuje nejen tlak na snižování cen tohoto segmentu, ale také osvětu ke změně v chování a životním stylu spotřebitelů. Hlavními tématy jsou zdravé stravování, podpora udržitelnosti, podmínky chovu zvířat a další faktory.

Produkce živočišné výroby je u ekologických podniků ovlivněna nejrozšířenějším výrobním zaměřením v ČR, orientovaným na odchov a výkrm skotu. V roce 2014 vykazovaly ekologické podniky hodnotu živočišné produkce v průměru 6 tis. Kč/ha. Tato hodnota se postupně zvyšovala a nejvyšší hodnoty 7 tis. Kč/ha dosahovala v roce 2017, především díky vysoké hodnotě produkce hovězího a telecího masa a živých zvířat. Poté však začala klesat, s nejnižší hodnotou 5 tis. Kč/ha v roce 2021. V posledních dvou letech se opět zvyšuje a v roce 2023 odpovídala úrovni 6 tis. Kč/ha (graf 19).

Vývoj produkce ŽV byl v průběhu sledovaného období ovlivněn několika faktory. Počet zvířat chovaných na farmách se od roku 2014 postupně zvyšoval. Nejvyššího počtu dobytčích jednotek na 100 ha bylo dosaženo v roce 2018, a to jak v počtu chovaných dojnic, tak v počtu ostatního skotu. Výsledkem byla historicky nejvyšší hodnota (a zároveň podíl) produkce mléka a mléčných výrobků (1,5 tis. Kč/ha). V roce 2019 nastal významný pokles v hodnotě produkce mléka (o 33 %), v produkci skotu na výkrm a na chov (o 5 %; snížením cen), i v celkové produkci ŽV (o 11 %). V roce 2023 vykázaly podniky EZ nejnižší úroveň hodnoty produkce mléka za celé sledované období (0,9 tis. Kč/ha). Naproti tomu se však stabilizovala situace v chovu a výkrmu skotu a tato část produkce se opět zvýšila (na 4,6 tis. Kč/ha).

Graf 19: Složení živočišné produkce podniků EZ (Kč/ha) v ČR v letech 2014, 2018 a 2023

Zdroj: Databáze FADN EZ

V letech 2021–2022 přistoupilo v ČR mnoho farem k podstatné redukci chovů ovcí a koz. Tato původně velice slibná specializace, která tvořila významnou součást ekologického zemědělství, tak začala ztrácet na významu. Nejvyššího počtu chovaných zvířat i produkce této kategorie ŽV bylo dosaženo v roce 2015, kdy produkce masa a živých zvířat ovcí a koz včetně produkce jejich mléka a mléčných výrobků tvořila 23 % z celkové produkce ŽV ekologických podniků (1,6 tis. Kč/ha). Od té doby se její hodnoty postupně snižovaly. Nejnižší počet chovaných ovcí a koz na 100 ha vykazovaly podniky v letech 2021 a 2022. Produkce se snížila na méně než třetinu hodnoty roku 2015. V roce 2023 byla produkce z chovu ovcí a koz vypočtena na pouhých 0,4 tis. Kč/ha (6 % z celkové produkce ŽV).

Chovy prasat a drůbeže jsou ve výběrovém souboru FADN EZ dlouhodobě zastoupeny malým počtem podniků a jejich výsledky jsou spíše orientační.

Uvedené zvyšování produkce živočišné výroby potvrzují i zjištění Statistických šetření v EZ. Mezi roky 2022 a 2023 uvádějí nárůst produkce masa o 2,5 %. Nejvyšší podíl na objemu vyprodukovaného bio masa zaujímá dlouhodobě maso hovězí (93 % v roce 2023). Byl zaznamenán nárůst u masa hovězího i skopového. Současně nastal mírný nárůst prodeje zástavových telat a ovcí (ÚZEI 2024).

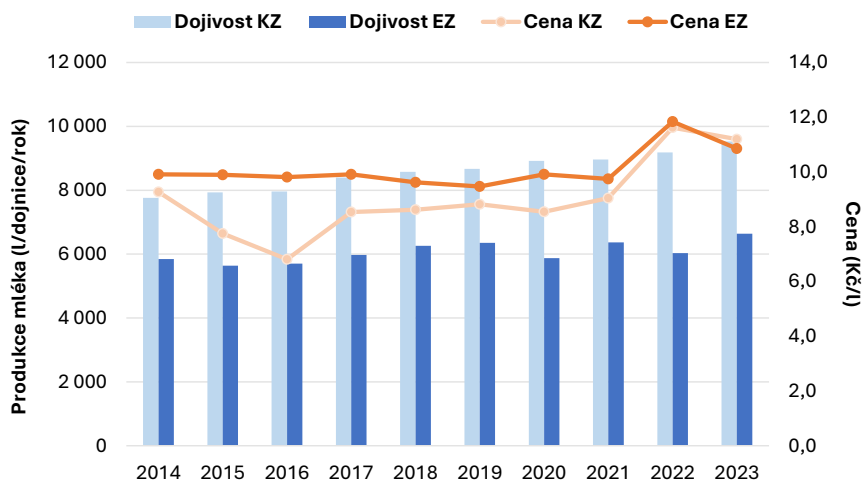
Úroveň produkce hospodářských zvířat na hektar je v ekologických chovech obecně nižší než u konvenčních zemědělských systémů, ačkoli rozdíl v produkci na kus mohou být nepatrné (Greer et al. 2008). Offermann a Nieberg (2000) uvádějí, že produkce

na krávu v evropských ekologických systémech se obvykle pohybuje v rozmezí 80–105 % produkce konvenčních farem a produkce mléka na hektar odpovídá 70–80 % konvenčních hodnot. Na Novém Zélandu se odhaduje, že produkce na hektar v ekologickém chovu dojnic je o 5–10 % nižší než v konvenčních chovech (Greer et al. 2008). Podobně také Gaudaré et al. (2021) zjistili o 12 % nižší produkci v ekologickém chovu dojnic než v konvenčním systému. Bang et al. (2024) stanovili v Norsku celkovou produkci biomléka (v l/rok) na úrovni 64 % objemu konvenční produkce.

Užitkovost zvířat je definována prostřednictvím přírůstků a dojivosti. Podniky ekologického zemědělství v ČR vykázaly v průběhu posledních 10 let zvýšení dojivosti u skotu o 13 %, zatímco v podnicích konvenčního zemědělství se dojivost zvýšila o 23 %. Přesto dosahuje v České republice dojivost v podnicích ekologického režimu dlouhodobě úrovně v průměru 70 % dojivosti v konvenční produkci (graf 20). Zvyšování dojivosti je výsledkem změny chovaných mléčných plemen.

V roce 2023 došlo v ČR k poklesu prodeje kravského mléka čerstvého (o 7,5 %). U kravského mléka upraveného byl zaznamenán významný nárůst o 89,2 %, z důvodu přechodu dvou významných producentů z prodeje čerstvého mléka na upravené. U ovčího mléka došlo k nárůstu množství čerstvého ovčího mléka o 18,2 %, a to zejména díky změně zaměření na ovčí mléko u jednoho z producentů, a k poklesu upraveného ovčího mléka o 37,5 % (z důvodu nulové produkce mléka jednoho z nejvýraznějších producentů z roku 2022). K celkovému poklesu došlo u koziho mléka (ÚZEI 2024).

Graf 20: Průměrná dojivost (l/dojnice/rok) a cena mléka (Kč/l) v podnicích EZ a KZ v ČR v letech 2014–2023

Zdroj: Databáze FADN EZ

Mléčná užitkovost skotu, měřená produkcí kg kravského mléka/dojnicí/rok, ve vybraných státech EU dosahovala v ekologických chovech v průměru 81 % (rok 2014), 78 % (2018) a 74 % (2023) dojivosti na konvenčních farmách (FADN EU 2025). Rozdílly se v jednotlivých letech pohybovaly mezi 67 % a 92 % produkce KZ (EC 2023a). Podíl užitkovosti ekologických dojnic oproti konvenčním v čase klesá, což lze interpretovat jako zvyšující se míru (intenzitu) užitkovosti u dojnic z konvenčních chovů. Evropský parlament ve svém usnesení připomíná, že součástí ekologického zemědělství jsou velmi přísné normy produkce a zdůrazňuje, že je třeba řešit cenovou dostupnost, a tudíž i přístupnost ekologických produktů (EP 2022).

Cena mléka je určena situací na trhu. Konvenční producenti mléka jsou v tomto ohledu více ovlivněni, cena v ČR v průběhu posledních 10 let velmi kolísala. Cena biomléka je oproti tomu stabilnější a její výkyvy jsou méně výrazné. V roce 2014 převyšovala cena kravského biomléka podle dat FADN EZ o 7 % cenu konvenční. V následujících letech se snižovala cena konvenčně produkovaného mléka, zatímco u biomléka byla cena poměrně stabilní. Tím vznikl rozdíl, kdy v roce 2016 převyšovala cena biomléka konvenční produkci až o 44 %. Od roku 2017 se ceny v konvenčním mlékárenství začaly opět zvyšovat a rozdíl se v následujících letech pohyboval okolo 12 % ve prospěch biomléka. V roce 2022 došlo k významnému skokovému zdražení mléka v obou typech produkce (v EZ došlo ke zvýšení ceny o 21 %, v KZ o 28 %). V roce 2022 byly ceny mléka na certifikovaném biotruhu a na konvenčním trhu v ČR srovnatelné. Cenový a informační servis Státního zemědělského a intervenčního fondu uvádí pro rok 2023 cenu biomléka o 11 % vyšší než cenu konvenčního mléka (SZIF 2025). Ekologické podniky v souboru FADN EZ však pro tento rok vykázaly cenu mléka o 3 % nižší než podniky konvenční produkce.

V průběhu let 2018–2020 bylo téměř 82 % prodeje biomléka z ekologických farem prodáno na biotruhu, zbývající prodeje byly na konvenční trh. Farmy specializované na produkci mléka dosáhly mírně lepších výkupních cen než podniky Chovu skotu. Cena mléka na biotruhu byla o 12 % vyšší než cena, kterou získali ekologičtí producenti na konvenčním trhu (Fuksová et al. 2025). Nižší cena biomléka v datech FADN EZ pro rok 2023 mohla být způsobena vyšším podílem prodeje na konvenční trh, podkladová data pro analýzu však nebyla v době vytváření této publikace dostupná. Statistická šetření v EZ (ÚZEI 2024) uvádějí, že v roce 2022 bylo 39 % vyprodukovaného mléka původem z ekologického zemědělství zpracováno v rámci konvenční produkce. Z celkového množství vyprodukovaného kravského mléka bylo 89 % prodáno s certifikátem bio.

Trend sblížování cen mezi ekologickou a konvenční produkcí se objevuje i v ostatních státech EU. Offermann a Nieberg (2000) uvádějí cenu mléka z ekologické produkce o 8–36 % vyšší než u konvenční produkce. Podle dat FADN EU se cena biomléka (v eur/t) v roce 2014 pohybovala na 110 % ceny konvenčního. Postupně se zvyšovala,

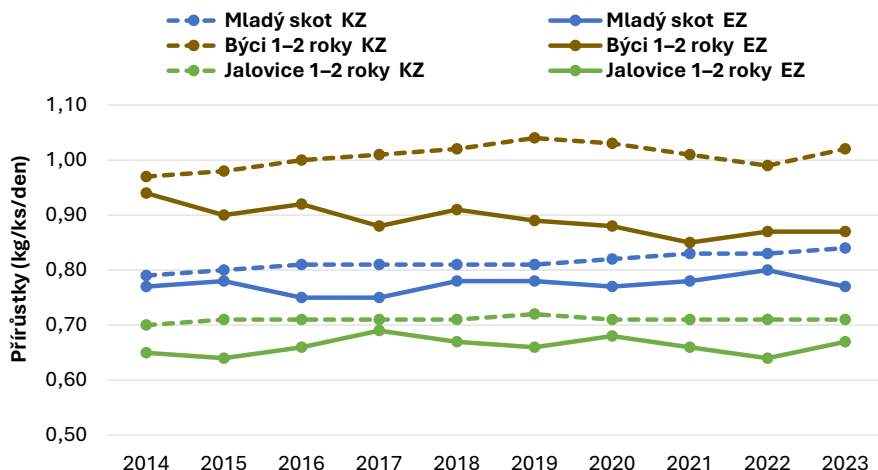
až v roce 2018 převyšovala konvenční produkci o 20 %. Vzhledem k významným událostem (pandemie COVID-19 v letech 2019–2021, následovaná konfliktem na Ukrajině, globálním zvýšením cen, výraznou inflací a tlakem prodejců na snižování cen ekologických produktů) došlo k poklesu cen biomléka. V roce 2023 tak představovala pouze 107 % ceny konvenčního mléka. Nejvyšších cen dosáhly tento rok podniky v Holandsku (o 23 % vyšší v EZ než v KZ). Třetina z vybraných států, které poskytly data, uvedla cenu za biomléko o 14–15 % vyšší než konvenční. Kromě České republiky vykazaly nižší cenu za biomléko také Polsko a Lotyšsko (FADN EU 2025). V Norsku jsou ceny biomléka v průměru o 14 % vyšší než u konvenčního mléka (Bang et al. 2024).

Ceny prvovýrobců jsou úzce navázány na spotřebitelské ceny. Jak již bylo diskutováno u cen v rostlinné výrobě, také v sektoru mléka dochází k významnému sblížení cen na konvenčním a biotruhu. V současné době jsou ceny biomléka a bio mléčných výrobků v maloobchodě často srovnatelné s konvenčními mléčnými produkty.

Odchov a výkrm skotu v režimu EZ je realizován s větším důrazem na welfare a přirozené potřeby zvířat. Výsledkem je méně intenzivní produkce. Zároveň je třeba vzít v úvahu, že velký podíl podniků orientovaných na chov skotu hospodaří v ČR v oblastech ANC, především v horských oblastech, kde svou činností přispívají k udržování tradiční krajiny. Přírůstky u mladého skotu do 1 roku (měřeno hodnotou přírůstku v kg/ks/den) se u zvířat chovaných v ekologickém režimu pohybují na úrovni 95 % přírůstků z konvenčních chovů (graf 21). Podobně přírůstky jalovic 1–2 roky dosahují v EZ úrovně 93 % přírůstků v KZ. Největší rozdíl se projevuje ve výkrmu mladých býčků (1–2 roky), kde přírůstky v ekologickém chovu dosahují pouze 89 % přírůstků v konvenčním výkrmu. Obecně jsou zvířata v ekologickém chovu porážena při nižší celkové hmotnosti než zvířata z konvenčního výkrmu.

Ačkoliv byl odchov ovcí a koz, včetně produkce jejich mléka a mléčných výrobků, v minulých letech významnou součástí produkce živočišné výroby ekologických podniků a jeho hodnoty jsou v rámci výběrového souboru FADN EZ také sledovány, v průběhu hodnoceného období se snížil celkový počet podniků s touto specializací. V některých segmentech nejsou proto údaje v posledních letech plně reprezentativní a slouží pouze jako orientační, proto zde nebudou samostatně komentovány.

Graf 21: Průměrné přírůstky vybraných kategorií skotu (kg/ks/den) v podnicích EZ a KZ v ČR v letech 2014–2023

Zdroj: Databáze FADN EZ

Ceny skotu (vyjádřené cenou v Kč/ks) procházely v průběhu let 2014–2023 mnoha výkyvy. Nejčastěji docházelo v ČR ke snížení ceny v letech 2018–2020, a to jak v konvenčních, tak v ekologických chovech. Shodně také nastalo v obou režimech hospodaření významné zvýšení cen v roce 2023. Ceny skotu chovaného v režimu EZ se tak podle dat FADN za 10 let zvýšily v průměru o 17 %. Ceny konvenčního chovu stouply v průměru o 19 %. Největší nárůst ceny byl zjištěn u konvenčního výkrmu býčků (1–2 roky), a to o 30 % oproti roku 2014. Jalovice v konvenčním chovu byly v roce 2023 prodávány za cenu o 27 % vyšší než v roce 2014. V ekologickém chovu došlo k nejvýraznějšímu nárůstu ceny u jaloviček 1–2 roky (o 27 %), mladého skotu do 1 roku (o 25 %) a dojníc (o 24 %).

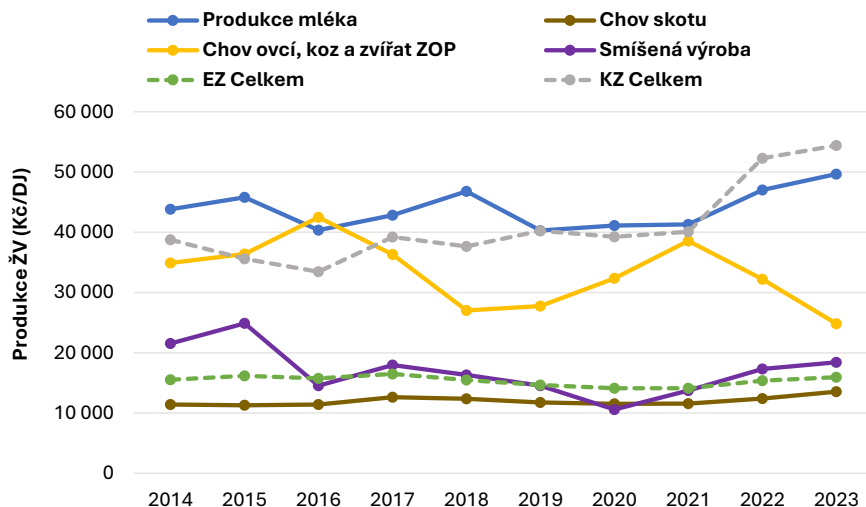
Ceny mladého skotu do 1 roku jsou v ekologickém chovu v ČR dvojnásobné oproti cenám z konvenčního chovu (v Kč/ks). Vyšší jsou také jednotkové ceny ekologických dojníc a ostatních krav. Naproti tomu mladí býčci 1–2 roky jsou na biotru prodáváni o 20 % levněji než na konvenčním trhu. Tyto ceny jsou však ovlivněny hmotností jednotlivých kusů, při které jsou prodávány na porážku nebo k dalšímu chovu.

Obdobný vývoj se v případě producentů cen mladých býčků 1–2 roky (v eur/t) objevuje také v ostatních státech EU. Cena ekologicky chovaného mladého skotu se v letech 2014 a 2018 pohybovala ve vybraných státech v průměru na 95 % ceny konvenčně chovaného skotu. Po roce 2019 dochází k poklesu a v roce 2023 už představovala cena biomasa mladých býčků pouze v průměru 90 % konvenční ceny. Z vybraných států, jejichž data byla publikována, pouze Estonsko, Litva a Lotyšsko uvedly ceny na biotru vyšší než na konvenčním trhu (FADN EU 2025).

Většina hodnocených států EU vykazuje ceny ekologicky chovaného skotu o 5–30 % nižší než v konvenční produkci. Nižší producentská cena za biozvířata může být způsobena tím, že v rámci ekologického systému je obvykle hovězí skot porážen při odlišné hmotnosti a množství tuku než v konvenčním chovu, za které dostávají proporcionálně nižší cenu. Nicméně nedávná tržní data naznačují, že bio hovězí dobytek stejného věkového třídění, pohlaví, hmotnosti a tuku je ve většině případů prodáván za vyšší cenu než jeho konvenční protějšky (EC 2023a). Někteří autoři uvádějí cenu hovězího masa z ekologického chovu v průměru o 8–15 % (Jánský et al. 2006) nebo o 20–30 % vyšší než z konvenčního chovu (Offermann a Nieberg 2000). V Norsku jsou aktuálně ceny skotu v EZ o 8–14 % vyšší než z konvenční produkce (Bang et al. 20024).

Jedním z významných ukazatelů, které umožňují porovnání intenzity produkce mezi podniky jednotlivých specializací, je **produkce živočišné výroby přepočtená na dobytčí jednotku**. Hodnoty uvedené v grafu 22 zahrnují jak produkci z chovu zvířat, tak i zpracování živočišných produktů. Nejvyšší efektivity dosahují dlouhodobě podniky produkce mléka. Poklesy v letech 2016 a 2019 byly způsobeny nízkými cenami mléka. Kolísání hodnot ve výrobním zaměření Chov ovcí, koz a zvířat ZOP mělo v průběhu času několik příčin. V letech 2018–2019 došlo k významnému snížení cen jehňat a kůzlat prodávaných na maso. Od roku 2020 hodnotu produkce podpořilo zvýšení cen ovčích a kozích mléka. V letech 2022 a 2023 pak do hry vstupuje zvýšení počtů skotu chovaného na výkrm namísto ovcí a koz.

Graf 22: Produkce živočišné výroby včetně zpracování ŽV (Kč/DJ) v podnicích EZ v ČR, výrobních zaměřeních v EZ a podnicích KZ v letech 2014–2023

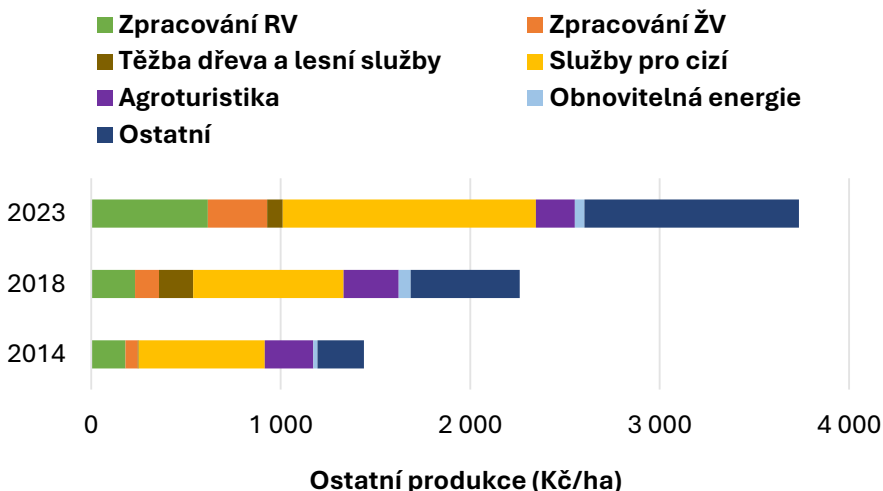

Zdroj: Databáze FADN EZ

Hodnota živočišné produkce vyjádřená na dobytčí jednotku je u podniků Smíšené výroby závislá na počtu dojníc chovaných v podnicích této specializace. V letech 2016 a 2020 došlo k významnému snížení. Produkce z převážně pastevního chovu a výkrmu je v rámci skupiny podniků Chov skotu v čase poměrně stálá. Vzhledem k převažujícímu zastoupení podniků této specializace pak vývoj celého EZ kopíruje jeho křivku.

Důležitou součástí hospodaření zemědělských podniků je **ostatní produkce**, která přispívá k diverzifikaci, zvyšuje ekonomickou odolnost podniků a jejíž význam v posledních letech významně stoupá (graf 23). Diverzifikace aktivit pomáhá snižovat rizika výkyvů příjmů (Durham a Mizik 2021). Farmy, jejichž činnosti jsou úzce specializované a méně diverzifikované, vykazují vysokou závislost na dotacích, bez nichž by nebyly konkurenceschopné (Cardillo et al. 2023).

Graf 23: Složení ostatní produkce podniků EZ (Kč/ha) v ČR v letech 2014, 2018 a 2023

Zdroj: Databáze FADN EZ

V roce 2014 se hodnota ostatní produkce u ekologických podniků pohybovala v průměru na 1,4 tis. Kč/ha (11 % z celkové produkce podniků), v roce 2023 už dosahovala 3,7 tis. Kč/ha (23 % z celkové produkce). Podniky konvenčního zemědělství vykazují obdobný, i když méně strmý vývoj – od 4,6 tis. Kč/ha (11 %) v roce 2014 po 9,0 tis.

Kč/ha (15 %) v roce 2023. Hodnoty většiny kategorií v čase kolísají, přesto jsou z dlouhodobého hlediska jejich podíly na celkové ostatní produkci relativně stálé – ať už jde o zpracování rostlinné výroby, zpracování živočišné výroby, lesní služby nebo produkci energie z obnovitelných zdrojů. Výjimkou jsou příjmy ze zemědělských služeb poskytovaných třetím subjektům, jejichž hodnota vzrostla z 0,7 tis. Kč/ha v roce 2014 na 1,3 tis. Kč/ha v roce 2023, podíl však klesl ze 46 % na 36 % z ostatní produkce. Nesporný pokles zaznamenaly příjmy z agroturistiky, které byly silně poznamenány pandemií COVID-19 se všeobecným omezením pohybu osob. Právě agroturistika, která byla v té době rozvíjejícím se odvětvím služeb ekologických podniků (mezi roky 2013 a 2018 vzrostla její hodnota o 14 %), byla významně utlumena (pokles o 30 %). Ve vztahu k celkové ostatní produkci se tak v rámci sledovaného období snížil podíl agroturistiky z 18 % na 6 %. Ačkoliv se v posledních třech letech příjmy z agroturistiky mírně zvyšují, jejich hodnota zůstává velmi kolísavá a lze ji považovat pouze za doplňkovou aktivitu.

Význam jednotlivých kategorií ostatní produkce se přirozeně liší podle výrobní specializace. Shodně se ukazuje dominantní postavení příjmů z poskytování služeb třetím subjektům, jejichž podíl na ostatní produkci se mezi roky 2014 a 2023 u většiny výrobních zaměření zvýšil. U podniků Polní výroby vzrostl z 19 % na 32 %, v podnicích Produkce mléka ze 78 % na 81 % a ve specializaci Smíšené výroby z 56 % na 61 %. Také pro podniky Chovu skotu představuje tato kategorie největší zdroj ostatní produkce, i když jeho podíl poklesl za 10 let o 20 % (z 52 % v roce 2014 na 32 % v roce 2023).

Podniky Polní výroby a Chovu skotu zvýšily za sledované období podíl zpracování rostlinné produkce (ať už jde o výrobu siláží a senáží, krmných směsí nebo zpracování ovoce a zeleniny), zatímco podniky ostatních výrobních zaměření podíl této části produkce snížily. Podniky orientované na Chov skotu a Chov ovcí, koz a zvířat ZOP zvýšily mezi roky 2014 a 2023 podíl zpracování živočišné produkce, zatímco podniky Smíšené výroby vykazují její útlum.

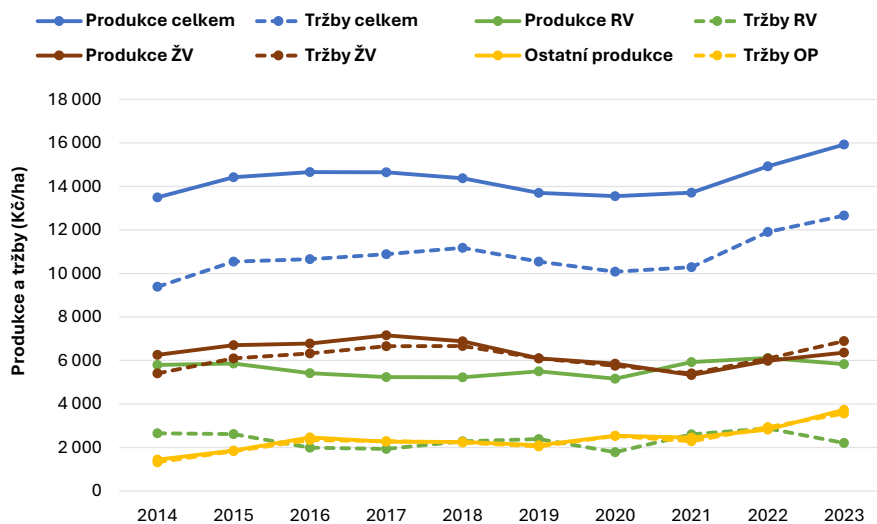
Jak již bylo zmíněno, podniky ekologického zemědělství byly před 10 lety významným poskytovatelem služeb agroturistiky. U podniků Polní výroby tvořily 71 % ostatní produkce, stejně tak u podniků Chovu ovcí, koz a zvířat ZOP. V podnicích orientovaných na Chov skotu tvořily 12 % z ostatní produkce. V roce 2023 se však podíl agroturistiky u většiny výrobních zaměření pohyboval do 5 %. Pouze podniky Smíšené výroby dokázaly obnovit dřívější aktivity a v roce 2023 u nich agroturistika představovala 19 % z hodnoty ostatní produkce. I zde se ukazuje význam diverzifikace a pružnosti v adaptaci na okolnosti a vývoj.

Podniky ekologického zemědělství mají jen minimální hodnoty produkce energie z obnovitelných zdrojů. Výjimkou jsou podniky Chovu ovcí, koz a zvířat ZOP, u kterých v roce 2023 tvořila tato část ostatní produkce 29 %. V rámci výběrového souboru FADN EZ je dlouhodobě zahrnuto 4 až 7 podniků, které vykazují produkci energie z obnovitelných zdrojů. Nejčastěji se jedná o využití sluneční energie (fotovoltaika), jeden z podniků

provozuje malou, starou vodní elektrárnu pouze pro vlastní použití. Zcela výjimečně je v některém roce šetření v souboru zastoupen podnik s bioplynovou stanicí.

Podíl **tržeb** z celkové produkce ekologických podniků se podle dat FADN EZ dlouhodobě pohybuje okolo 75 %. Vzhledem k uzavřenému koloběhu krmiv uvnitř podniků představují tržby z rostlinné výroby v průměru 22 % z celkových tržeb a zároveň 42 % z produkce RV. Dominantní specializace podniků EZ na Chov skotu předurčuje nejvyšší podíl z tržeb živočišné výrobě, v průměru 57 % z celkových tržeb. Příjmy za prodej představují 97 % hodnoty produkce ŽV. Současně se vzrůstajícím významem a podílem ostatní produkce stoupá i podíl z nich získaných tržeb, a to ze 14 % v roce 2014 na 28 % v roce 2023. Jak již bylo popsáno, nejvýznamnější částí je poskytování služeb třetím subjektům. Tržby z nich pak dosahují průměrně 98 % z hodnoty celkové ostatní produkce (graf 24), proto se křivky v grafu téměř překrývají. Pro srovnání, u podniků konvenčního zemědělství vzrostl podíl tržeb na celkové produkci z 88 % v roce 2014 na 94 % v roce 2023. Tržby z rostlinné výroby tvoří v průměru 53 % z celkových tržeb a zároveň 84 % z produkce RV. Tržby z prodeje živočišné výroby tvoří 33 % z celkových tržeb a zároveň téměř 100 % z produkce ŽV. Příjmy z ostatní produkce představují v průměru 14 % z celkových tržeb a 97 % z hodnoty ostatní produkce.

Graf 24: Celková produkce a tržby (Kč/ha) v podnicích EZ v ČR v letech 2014–2023

Zdroj: Databáze FADN EZ

Statistická šetření v EZ sledují také způsoby uplatnění ekologické produkce na trhu. V roce 2022 bylo 30 % produkce obilovin produkovaných v podnicích EZ vyvezeno do zahraničí. Nejvíce bylo exportováno proso (95 % vyprodukovaného objemu). Naopak 100% uplatnění na domácím trhu měla košťálová zelenina, zelí, listová a plodová zelenina, cibule, luskoviny na zeleno (zelenina) a hrušky. Dále se na domácím trhu hojně uplatnily hrozny (99 %), peckoviny (98 %), aromatické rostliny a koření (98 %) a luskoviny na zrno (77 %). U živočišné produkce byl nejvýznamnější podíl exportu u hovězího masa (37 %) (ÚZEI 2024). Schopnost vyvážet své produkty do jiných zemí je důležitým aspektem konkurenceschopnosti farem (EC 2025). Italské farmy, které se specializovaly na pěstování vína, oliv, ovoce a zeleniny v režimu EZ, dokázaly 3krát častěji uplatnit svou produkci pro export než konvenční podniky (Mercati 2016).

Jak již bylo několikrát zmíněno, uplatnění bioprodukce na trhu je často obtížné. V roce 2022 pouze 12 % ekologických farem v ČR prodalo veškerou svou bioprodukcí výhradně s certifikátem. Naproti tomu 49 % farem uvedlo, že realizovaly svou produkci výhradně na konvenčním trhu (ÚZEI 2024). Jako bio jsou na ekologických farmách v ČR prodávána převážně vejce (97 % produkce), drůbeží maso (94 %), kravské mléko (89 %), med (84 %) a vepřové maso (83 %). Z rostlinné produkce převládá prodej s certifikátem u luskovin na zeleno (100 %), prosa (95 %), kukuřice na zrno (92 %), špaldy a ova (po 87 %), žita (83 %), pohanky a pšenice (oboje po 80 %). Z ovoce jsou nejvíce jako bio prodávána jablka (66 %). Do konvence pak převažuje prodej u skopového a kozího masa, kozího mléka, peckovin, cibule a hroznů (ÚZEI 2024).

Významně se liší způsoby prodeje jednotlivých komodit. Pouze necelých 5 % ekofarem v ČR v roce 2022 prodávalo své bioprodukty přímo na farmě. Nejčastěji se jednalo o ovoce a zeleninu, kravské a kozí mléko a sýry nebo hovězí maso. Příímý prodej je často řešením problému nedostatku odbytových kanálů pro ekologické zemědělce, vysoké konkurence, nejistoty a nízkých výkupních cen v tradičních odbytových kanálech. Tento způsob realizace produkce farem navíc přivádí spotřebitele až na farmu (vytváří se tak příímý vztah mezi zemědělcem a spotřebitelem) a současně je to nejúčinnější způsob propagace ekologického zemědělství a biopotravin s jasným multiplikačním efektem. Prodej jiným farmářům se týkal především sena a senáže a prodeje živých zvířat (na zástav a chov). U ostatních komodit převládá prodej zpracovatelům nebo přes odbytová družstva (ÚZEI 2024).

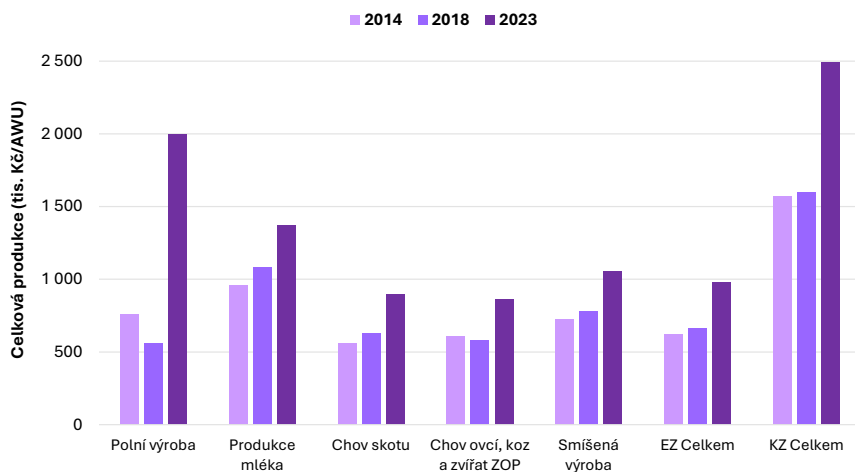
Jánský (2005) uvádí, že v roce 2003 bylo 56 % hovězího masa prodáno zpracovatelům, 31 % přímo na farmě a 12 % prostřednictvím kombinace obou metod. Mléko bylo prodáváno převážně zpracovatelům a pouze malé množství přímo na farmě. Ovčí a kozí maso bylo prodáváno obecně pouze přímo na farmě a žádný z respondentů tehdejšího průzkumu nedodával své produkty do supermarketů nebo obchodů se zdravými potravinami. Většina živočišných produktů byla tehdy prodána do konvenčního prodeje, protože nebyl dostatečný počet biozpracovatelů. Obilniny byly prodávány dalším zpracovatelům, brambory především na trhu nebo přímo na farmě. Víno bylo prodáváno pouze přímo spotřebitelům. Naprotá většina rostlinné produkce z tohoto průzkumu

byla prodána jako bio. Je zřejmé, že od té doby došlo k významnému posunu v celém sektoru. Již o pár let později vycházel z průzkumu jako hlavní distribuční kanál pro biopotravinu prodej do supermarketu (Živělová a Jánský 2006).

Efektivní distribuční sítě jsou nezbytné pro zajištění stabilních a spolehlivých prodejů prvovýrobců a dodávek bioproduktů spotřebitelům. Dobře nastavený distribuční proces zajišťuje, že si bioprodukty zachovávají svou kvalitu a integritu během svého pohybu dodavatelským řetězcem (Yadav et al. 2024). V České republice jsou však dodavatelské podmínky řetězců pro malé farmy často problematické. Je třeba zajistit mimo jiné stálé dodávky v průběhu roku, produkty v dostatečném množství a požadované kvalitě nebo mít vyřešeno skladování.

Společně s růstem celkové produkce přepočtené na jednotku plochy stoupá v čase také hodnota celkové produkce přepočtené na roční pracovní jednotku (AWU; graf 25). Přepočet produkce je v tomto výpočtu významně ovlivněn počtem pracovních jednotek v každém výrobním zaměření. Nejvýrazněji se to projevilo u výrobního zaměření Polní výroba, kde po zvýšení prahové hodnoty pro zařazení podniků do Šetření významně vzrostla průměrná výměra obhospodařované půdy na podnik, ale zároveň klesla hodnota počtu pracovních jednotek na 100 ha. V absolutní hodnotě počet pracovníků vykazuje stejné kolísání jako v předchozích letech. Pokles počtu pracovních jednotek na 100 ha v důsledku zvýšení prahové hodnoty se projevil shodně ve všech výrobních zaměřeních. V kombinaci se zvýšením hodnoty celkové produkce v posledních dvou letech, způsobeným vývojem cen na trhu, je přirozeným výsledkem významný nárůst hodnoty produkce na roční pracovní jednotku u všech výrobních zaměření.

Graf 25: Celková produkce přepočtená na roční pracovní jednotku (tis. Kč/ AWU) v podnicích EZ v ČR, výrobních zaměřeních v EZ a podnicích KZ v letech 2014, 2018 a 2023

Zdroj: Databáze FADN EZ

8.3 Náklady ekologických podniků

Hodnota celkové produkce ekologických podniků, vyjádřená na hektar obhospodařované půdy, se vyvíjela s ohledem na různé situace na trhu, výkyvy počasí, pandemii nebo mezinárodní konflikty. Mezi roky 2014 a 2023 došlo podle dat FADN k jejímu zvýšení v průměru za podniky EZ o 18 %. Současně s tím procházely vývojem i náklady, které ve stejném období vzrostly o 26 %. Nákladovost produkce ekologických podniků (bez započtení osobních nákladů) se zvýšila v průměru o 6 %.

Nejvýznamnější nárůst vykázaly podniky v nákladech na nájemné půdy a budov, který vystoupal v roce 2023 až o 133 % oproti hodnotě roku 2014. Na dvojnásobek vzrostly také náklady na služby. Přesto se jedná o položky, které každá představují okolo 5 % z celkových nákladů. O třetinu vzrostly osobní náklady, které tvoří dlouhodobě okolo 16 % z celkových nákladů. Významné zvýšení cen se promítlo také do plateb za energie, které vzrostly o 27 % a na celkových nákladech se podílí v průměru 11 %. Výrobní spotřeba, jejíž podíl na celkových nákladech se v jednotlivých letech pohybuje mezi 58 a 64 %, vzrostla za posledních 10 let v průměru o 18 %.

Celkové náklady konvenčních podniků vyjádřené na hektar zemědělské půdy jsou dlouhodobě dvojnásobné oproti nákladům ekologických podniků (grafy 26 a 27), což potvrzují také Greer et al. (2008), Náglová a Vlasicová (2016) nebo Redlichová et al. (2021). Hodnoty výrobní spotřeby podniků KZ převyšují podle dat FADN CZ úroveň nákladů EZ 1,2–1,5krát. Více než dvojnásobné jsou i jejich výdaje na osobní náklady. Podíl nákladů (bez osobních) na produkci se u podniků konvenčního zemědělství naopak pohybuje na úrovni 65 % nákladů ekologických podniků. Ve sledovaném období 2014–2023 vzrostly celkové náklady podniků KZ v průměru o 37 % a náklady výrobní spotřeby o 33 %. K největšímu skoku došlo v roce 2022 v důsledku všeobecného zvýšení nákladů na hnojiva, krmiva, energie, materiál a služby. Osobní náklady se zvýšily mezi roky 2014 a 2023 v průměru o 43 %. Náklady na energie dosahovaly u konvenčních podniků v roce 2023 v průměru 111 % hodnoty nákladů z roku 2014, což je výrazně nižší nárůst než u podniků ekologických (o 27 %). Placené nájemné za pronajatou půdu a budovy stoupl za 10 let o 68 %, přesto je toto zvýšení také výrazně nižší než u ekologických podniků (o 133 %).

Také analýza EZ ve státech EU potvrzuje u ekologických podniků úsporu 75–100 % nákladů na prostředky ochrany rostlin a 45–90 % nákladů na hnojiva na hektar ve srovnání s konvenčně hospodařícími podniky. Současně eviduje nižší veterinární náklady na dobytčí jednotku v chovu zvířat u podniků EZ (EC 2023a). Stejně trendy se objevují také v dalších studiích (např. Jánský et al. 2006; Greer et al. 2008; Náglová a Vlasicová 2016 a další). Na druhou stranu, vstupy produkované přímo na ekologických farmách, jako jsou certifikované krmivo a osivo, s sebou často nesou vyšší ceny, což snižuje výhody úspor z omezeného použití prostředků ochrany rostlin nebo hnojiv (Offermann a Nieberg 2000) a náklady na nakupované biokrmivo pak

převyšují náklady konvenčního krmiva (Gamage et al. 2023). Přesto je jedním z cílů hospodaření v EZ v co největší míře uzavřený koloběh materiálů a živin uvnitř podniku, a proto si farmy většinu krmiva a statkových nebo organických hnojiv produkuje samy. To vede k významným úsporám v nákladech (Greer et al. 2008).

Omezení vstupů, jako je např. použití herbicidů, však vyžaduje při hospodaření v režimu EZ vyšší pracovní náročnost a tím i vyšší AWU a náklady na mzdy (Offermann a Nieberg 2000; Acs et al. 2007; Greer et al. 2008; Fess a Benedito 2018; EC 2023a). Požadavek na vyšší pracovní náročnost může vznikat i v důsledku menšího technického vybavení u podniků EZ, které pak logicky musí být nahrazeno lidskou prací (Zieliński et al. 2023; Yadav et al. 2024). Náklady na mzdy jsou u ekologických podniků obvykle o 7–13 % (Crowder a Reganold 2015) nebo až o 15–35 % (Fess a Benedito 2018) vyšší než u konvenčních farem. Práce potřebná na ekologických farmách je konzistentní po celou sezónu (jaro, léto a podzim), zatímco v konvenčních systémech je velká pracovní zátěž soustředěna na sázení a sklizeň. Zvýšený požadavek na počet pracovních sil může být vnímán jako ekonomická nevýhoda, ale zároveň napomáhá ke zvýšení zaměstnanosti ve venkovských oblastech a rozvoji venkova (Fess a Benedito 2018). Nižší hodnota osobních nákladů u ekologických podniků podle dat FADN je důsledkem převažujícího typu výrobní specializace v ČR (pěstování výkrm a odchov skotu) a vysokého podílu podniků fyzických osob ve výběrovém souboru. Tyto podniky mají převážně neplacenou pracovní sílu. Většina porovnávaných studií však pracuje s placenou pracovní silou.

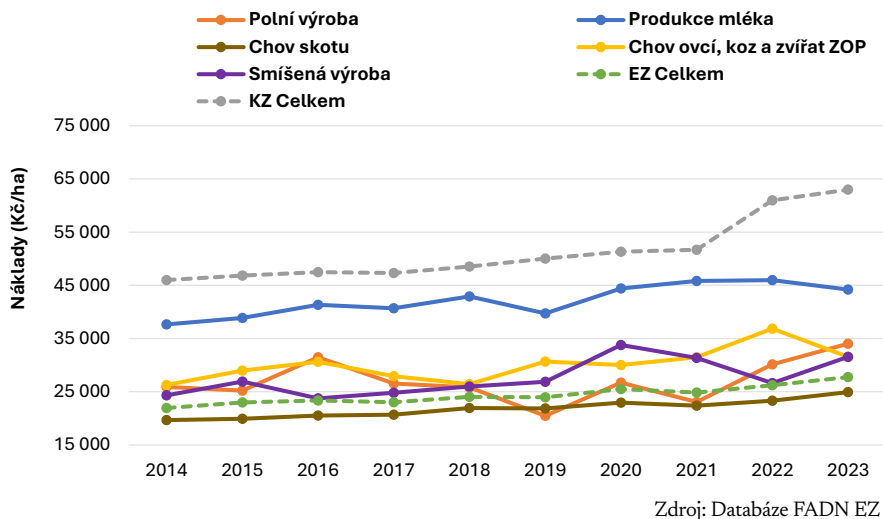
Podle dat FADN EZ vycházejí náklady ekologických podniků přepočtené na hektar zemědělské půdy výrazně nižší než náklady konvenčních podniků. Ke stejným závěrům dospěli i Offermann a Nieberg (2000), Náglová a Vlasticová (2016), Aslam et al. (2020) a další. Aslam et al. (2020) vyčíslili celkové výrobní náklady ekologických farem o 12–28 % nižší ve srovnání s konvenčními farmami. Offermann a Nieberg (2000) zjistili snížení celkových nákladů u ekologických farem až o 20 %. Někteří autoři uvádějí celkové náklady ekologických podniků srovnatelné s konvenčními podniky (Jánský et al. 2006; Crowder a Reganold 2015; Smith et al. 2019).

Podstatné je také vyjádření na jednotku, k níž jsou náklady vztahovány. Přestože celkové náklady na hektar sklizené půdy jsou v souboru ekologických farem všeobecně nižší než u konvenčních plodin, výrazně nižší výnosy na hektar vedou k vyšším nákladům na tunu obilí (Jánský et al. 2006; Urfi et al. 2011). Podobné výsledky se objevují také v živočišné produkci, kde jsou celkové výrobní náklady na krávu (příp. na sto krav) u ekologických producentů o 10–20 % vyšší než u konvenčních chovů. Tyto rozdíly byly vysvětleny vyššími náklady na krmivo, vyššími (průměrnými) náklady na práci a výrazně vyššími náklady na obnovu stáda (Butler 2002).

Součástí nákladů ekologických podniků jsou i pravidelné výdaje na certifikaci, kontroly a správní zátěž při vedení podrobných záznamů, které vyžaduje legislativa EZ

(Greer et al. 2008; EUD 2024). Tyto přidané náklady mohou být limitující především pro malé farmy a bránit i jejich přechodu do režimu EZ (EUD 2024). Od roku 2022 umožňuje evropské nařízení o ekologické produkci menším zemědělcům rozhodnout se pro skupinovou certifikaci s cílem snížit náklady (EU 2018). Podle dostupných zjištění však zemědělci možnost skupinové certifikace nevyužívají, především z důvodu nejasného právního statutu a definic (EUD 2024).

Graf 26: Celkové náklady (Kč/ha) v podnicích EZ v ČR, výrobních zaměřeních v EZ a podnicích KZ v letech 2014–2023

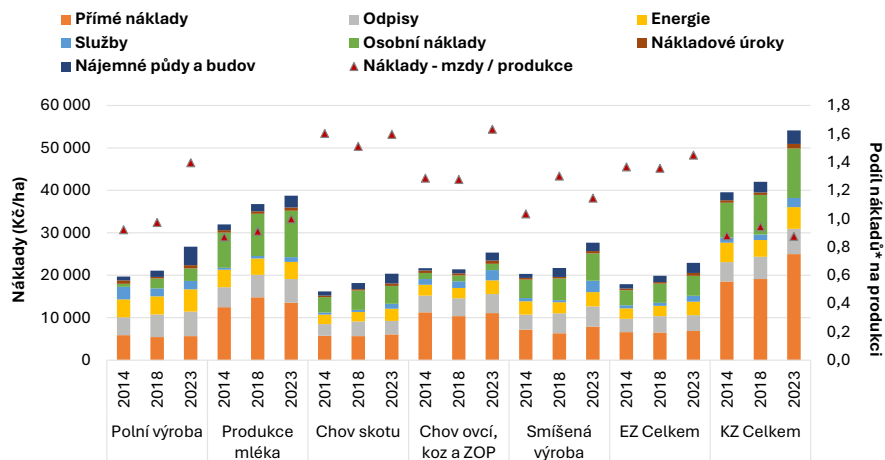

Ve sledovaném období 2014–2023 se v ČR zvýšily náklady přepočtené na jednotku plochy u všech hodnocených výrobních zaměření EZ (graf 26). Trend, který charakterizuje výsledky podniků EZ jako celku, velmi úzce kopíruje vývoj nejpočetnějšího výrobního zaměření Chovu skotu (zvýšení celkových nákladů o 27 %, výrobní spotřeby o 23 %, energií o 27 %, nájemného půdy a budov o 122 %). V porovnání s celkovými výsledky podniků EZ se v tomto výrobním zaměření zvýšily náklady na služby o 151 %, zatímco osobní náklady vzrostly z důvodu zvýšení podílu neplacené pracovní síly pouze o 15 %. I přes popsané změny v nákladech zůstal podíl nákladů (bez započtení osobních nákladů) na produkci v roce 2023 srovnatelný s hodnotou roku 2014 (graf 27).

Podniky Produkce mléka vykázaly zvýšení celkových nákladů o 17 % a výrobní spotřeby o 7 %. Srovnatelné zvýšení nákladů se objevuje u podniků Chovu ovcí, koz

a zvířat ZOP (celkové náklady o 20 %, výrobní spotřeba o 16 %). U všech hodnocených výrobních zaměření došlo k významnému zvýšení nákladů na energie, služby, osobních nákladů i placeného nájemného. Podniky Smíšené výroby vykázaly nárůst celkových nákladů o 30 %, k čemuž přispělo i zvýšení hodnoty odpisů o 35 %. Hodnota výrobní spotřeby pak vzrostla o 18 %. Největší růst nákladů se projevil u podniků Polní výroby – o 32 %. Také zde významně přispělo zvýšení odpisů o 36 % oproti roku 2014. Hodnota výrobní spotřeby naopak vzrostla pouze o 5 %.

Graf 27: Složení nejvýznamnějších nákladů (Kč/ha) podniků EZ v ČR, výrobních zaměření v EZ a podniků KZ v letech 2014, 2018 a 2023

* Náklady vzhledem k velkému zastoupení podniků fyzických osob bez placených pracovních sil počítány bez osobních nákladů
Zdroj: Databáze FADN EZ

Při analýze dat FADN EU představovaly u podniků polní výroby v roce 2023 náklady ekologických podniků (v eur/ha) ve většině evropských států 49–100 % nákladů na hektar konvenčních podniků. Výjimkou jsou státy Francie a Slovensko. Ve Francii převyšovaly náklady ekologických podniků na hektar konvenční o 6 %, na Slovensku pak o 14 % (FADN EU 2025). I při analýze nákladů podniků polní výroby ve víceleté časové řadě se objevují výrazné rozdíly mezi jednotlivými státy ve prospěch ekologických nebo konvenčních podniků (EC 2023a; FADN EU 2025). Akční plán Evropské komise na podporu ekologické produkce konstatuje, že ekologické zemědělství je nákladnější, protože produkce v tomto režimu je více extenzivní a jsou využívány přírodní procesy a látky bez použití syntetických produktů, přičemž výnosy jsou nižší (EC 2021).

Výrobní spotřeba je tvořena přímými náklady a ostatními věcnými náklady podniků. Přímé náklady zahrnují náklady na osiva (vlastní i nakupovaná), hnojiva (nakupovaná), prostředky ochrany rostlin, ostatní náklady rostlinné výroby, krmiva (vlastní i nakupovaná), ostatní přímé náklady ŽV (včetně veterinární péče a léčiv) a specifické náklady, které souvisí se zpracováním rostlinné a živočišné produkce, poskytováním zemědělských a ostatních služeb. Druhou částí výrobní spotřeby jsou ostatní věcné náklady, které zahrnují náklady na budovy a stroje, energie, služby a ostatní náklady.

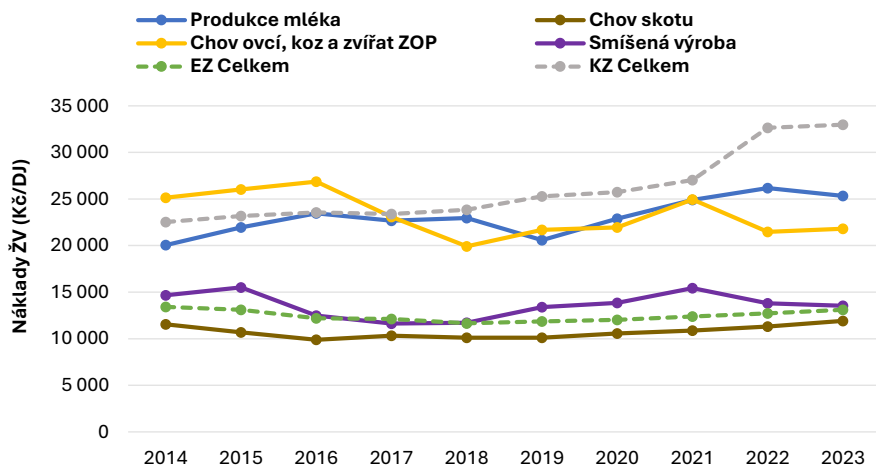
Přímé náklady tvoří u podniků ekologického zemědělství v ČR v průměru 46 % výrobní spotřeby (za sledované období 2014–2023), což současně platí pro podniky výrobních zaměření Chov skotu a Smíšená výroba. V podnicích Chovu ovcí, koz a zvířat ZOP dosahují přímé náklady v průměru 55 % hodnoty výrobní spotřeby, stejně jako v podnicích Produkce mléka. U podniků Polní výroby se podílí přímé náklady pouze v průměru 31 %. Na druhém pólu škály jsou podniky konvenčního zemědělství, kde přímé náklady tvoří v průměru 61 % výrobní spotřeby.

Dominantní položkou přímých nákladů jsou pro podniky EZ i všechna výrobní zaměření s chovem zvířat náklady na krmiva (vlastní i nakupovaná) a další náklady na chov zvířat. V souhrnu sledovaných podniků EZ představují vlastní krmiva v průměru 47 % přímých nákladů, krmiva nakupovaná 14 %, stejně jako ostatní náklady ŽV. Díky minimálnímu zastoupení podniků Polní výroby a Smíšené výroby tvoří náklady na osiva pouze 6 %. S ohledem na specializaci podniků jsou rozloženy i přímé náklady. U podniků Chovu skotu tvoří náklady na krmiva v průměru 68 % přímých nákladů, v podnicích Produkce mléka 65 %, Smíšené výroby 54 % a Chovu ovcí, koz a zvířat ZOP 44 %. Náklady na osivo se u podniků Chovu skotu podílí na přímých nákladech v průměru 3 %, Produkce mléka 5 %, Smíšené výroby 14 % a Chovu ovcí, koz a zvířat ZOP pouze 1 %. V podnicích Polní výroby naopak dosahují 62 % hodnoty přímých nákladů. Přímé náklady podniků konvenčního zemědělství jsou, vzhledem k odlišnému způsobu hospodaření, více rozvrstvené. Náklady na osivo představují u nich průměrně 12 %, nakupovaná hnojiva 18 %, prostředky ochrany rostlin 14 %, krmiva 33 %. Ostatní náklady RV a ŽV pak tvoří v průměru 10 % přímých nákladů podniků KZ.

U podniků, které zahrnují ve významné míře chov zvířat, je možné vyjádřit finanční náročnost živočišné produkce **přepočtem specifických nákladů** (včetně zpracování živočišných produktů) **na dobytčí jednotku**. Tyto specifické náklady zahrnují krmivo (vlastní i nakupované), veterinární prostředky a péči, náklady na zpracování masa a masných výrobků, zpracování mléka a mléčných výrobků a další specifické náklady ŽV. Náklady ekologických podniků jsou v ČR dlouhodobě přibližně poloviční ve srovnání s podniky konvenčního zemědělství, přičemž v posledních dvou letech se rozdíl vzhledem k rapidnímu nárůstu nákladů v KZ zvyšuje (graf 28).

V letech 2014–2016 vykazovaly nejvyšší náklady na dobytčí jednotku ekologické podniky Chovu ovcí, koz a zvířat ZOP, které o přibližně 13 % převyšovaly náklady podniků Produkce mléka. V následujících letech se situace obrátila a nákladovost producentů mléka v průměru o 7 % převýšila náklady na chov ovcí a koz. Třetí v pořadí po celé desetileté období zůstává nákladovost ŽV u podniků Smíšené výroby. Nejnižší nákladovost na DJ vykazují dlouhodobě podniky orientované na Chov skotu. Ačkoliv u podniků Smíšené výroby a Chovu skotu docházelo v průběhu sledovaného období k výkyvům specifických nákladů ŽV, hodnoty mezi roky 2014 a 2023 se příliš neliší.

Graf 28: Specifické náklady živočišné výroby včetně zpracování ŽV (Kč/DJ) v podnicích EZ v ČR, výrobních zaměřeních v EZ a podnicích KZ v letech 2014–2023

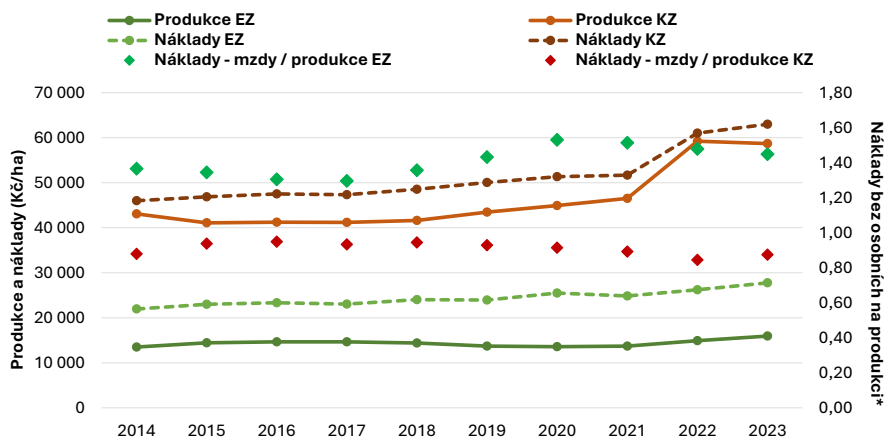

Zdroj: Databáze FADN EZ

Nákladovost živočišné výroby podniků EZ se v jednotlivých státech Evropské unie liší. V podnicích Chovu skotu vykazuje polovina prezentovaných států ve FADN EU (data roku 2023) náklady na DJ v EZ na úrovni 53–96 % nákladů KZ, zatímco druhá polovina vykazuje náklady v EZ o 2–20 % vyšší. V časové ose však z dostupných dat nelze vysledovat obecný trend, podle něhož by se poměr nákladů EZ ku KZ v průběhu času zvyšoval nebo snižoval (FADN EU 2025). Pokud shrneme výsledky všech hodnocených států EU, pohybují se specifické náklady podniků Chovu skotu přepočtených na dobytčí jednotku v režimu EZ na úrovni 40–94 % nákladů v KZ (EC 2023a).

U podniků specializovaných na produkci mléka dosahovaly v roce 2023 v rámci Evropské unie náklady v eur/DJ u ekologických podniků ve většině prezentovaných zemí 55–83 % nákladů konvenčních farem. Naproti tomu v Dánsku, Rakousku, Holandsku a Švédsku náklady na DJ potřebné v podnicích EZ převyšovaly náklady vykazované podniky KZ o 2–21 % (FADN EU 2025). Ani v případě producentů mléka tak není situace v různých státech jednotná a vždy záleží na specifických podmínkách dané země.

Graf 29: Vývoj celkové produkce (Kč/ha) a celkových nákladů (Kč/ha) v podnicích EZ a KZ v ČR v letech 2014–2023

* Náklady vzhledem k velkému zastoupení podniků fyzických osob bez placených pracovních sil počítány bez osobních nákladů

Zdroj: Data z databáze FADN EZ

Křivka **vývoje produkce a nákladů přepočtených na jednotku plochy** je podle dat FADN v čase u ekologických podniků výrazně plošší než u podniků konvenčního zemědělství. Dalo by se usuzovat, že hospodaření v režimu EZ poskytuje podnikům určitou stabilitu a odolnost vůči turbulentním změnám na trhu a dalším vlivům. Pokud však porovnáme vývoj **podílu nákladů** (bez započtení osobních nákladů, protože ekologické podniky jsou z velké části podniky fyzických osob bez placených pracovníků) **na produkci**, je zřejmé, že efektivita produkce podniků ekologického zemědělství je nižší než u podniků konvenčního zemědělství (graf 29). Podíl nákladů (bez osobních) na produkci u ekologických podniků kolísal v období 2014–2018 v rozmezí 1,30–1,37. To znamená, že na jednu Kč produkce muselo být vynaloženo v průměru 1,34 Kč nákladů. Roky 2019–2023 ukazují další zhoršení efektivity hos-

podáření (poměr 1,43–1,53). U konvenčních podniků se podíl nákladů na produkci pohyboval od 0,88 (rok 2014) do 0,95 (rok 2016) a v dalších letech kolísal v tomto rozmezí. Křivka hodnot podílu je v rámci sledovaného 10letého období výrazně kompaktnější než u podniků EZ a nikdy nepřesáhla hodnotu 1,0 (tj. náklady nepřevyšily produkci). Efektivita hospodaření je u podniků v EZ z tohoto úhlu pohledu nižší. Přesto není toto srovnání zcela objektivní, protože podniky ekologického zemědělství jsou limitovány přísnými pravidly hospodaření v EZ a jsou více orientované na uzavřený cyklus vlastních krmiv a hnojiv, nižší intenzitu hospodaření (v rámci rostlinné i živočišné výroby) a na další mimoprodukční funkce, které není možné definovat finanční hodnotou. Crowder a Renagold (2015) porovnávali podíl výnosů a nákladů ekologických a konvenčních podniků s ohledem na započtení prémiových cen bioprodukce. Když byly zahrnuty cenové prémie (vyšší ceny přiznávané biopotravinám), měly podniky EZ vyšší poměr produkce a nákladů (o 20 až 24 %) než konvenční zemědělství. Pokud nebyly prémiové ceny započteny, byly poměry produkce a nákladů ekologického zemědělství výrazně nižší než u konvenčního zemědělství (o 7–8 %).

8.4 Podpory a dotace

Nedílnou a velmi podstatnou součástí provozu a hospodaření zemědělských podniků jsou dotace, především provozní dotace a podpory. V rámci Společné zemědělské politiky EU existuje podpora ekologického zemědělství již od roku 1992, kdy byla prostřednictvím **Agroenvironmentálních opatření** (AEO) zavedena platba na plochu půdy v EZ i v přechodném období. V ČR byly první finanční podpory vypláceny již v letech 1990–1992. Výrazný rozvoj však nastal až po roce 1998, především díky podpůrným programům, které byly až do roku 2003 poskytovány na podporu mimoprodukčních funkcí zemědělství. Od roku 2004 bylo EZ jedním z podporovaných titulů v rámci AEO, čímž byla zajištěna podpora i po vstupu ČR do EU. Programovým dokumentem byl v ČR **Horizontální plán rozvoje venkova (2004–2006)** (HRDP), který poskytoval podporu i na sdružování výrobců. Podpora EZ byla poskytována na 4 tituly: (1) travní porosty, (2) orná půda, (3) zelenina a speciální byliny a (4) trvalé kultury zahrnující vinice, sady a chmelnice.

V rámci **Programu rozvoje venkova (2007–2013)** (PRV) byli od roku 2007 u investičních projektů bodově zvýhodněni výrobci biopotravin a ekologičtí zemědělci realizující modernizaci podniků, mladí zemědělci a podniky s rozvojem agroturistiky. Zároveň byly v rámci PRV – Agroenvironmentální opatření od roku 2007 vypláceny dotace na plochu EZ. O tyto dotace byl velký zájem a v roce 2009 došlo ke zpřísnění podmínek pro čerpání podpor pro výrobce biopotravin.

Od roku 2015 je EZ v rámci **Programu rozvoje venkova (2014–2020)** podporováno samostatným opatřením (mimo agroenvironmentální a klimatická opatření). Podpora se rozšířila o tituly: (1) pěstování trav na semeno, (2) dočasný travní porost

na orné půdě a (3) dočasný úhor. U trvalých kultur vznikly nové tituly pro vinice a chmelnice a krajínotvorný sad. Na druhou stranu došlo k omezení podpory EZ pouze na uzavřené ekofarmy bez souběhu produkce v rostlinné výrobě. Od roku 2016 je podporováno pěstování jahodníku (Ročenka EZ 2020).

Program PRV (2014–2020) byl platný ještě v letech 2021–2022. Aktuálně je v platnosti **Strategický plán Společné zemědělské politiky (SP SZP) na období 2023–2027** (Ročenka EZ 2025). Od roku 2023 mohou ekologičtí zemědělci vstupovat opět do pětiletých závazků. Nově je povolen souběh EZ s konvenčním zemědělstvím v souladu s evropskou legislativou. Výše plateb je opět stanovena fixně v eurech na celé období a skutečná výše plateb v Kč se každoročně vypočte podle platného směnného kurzu. Platba je poskytována na plochu ekologicky obhospodařované půdy s diferenciací dle užití ploch, tj. pěstovaných kultur. Od roku 2023 vznikl nový titul na orné půdě Pěstování víceletých pícnin. Naopak byly zrušeny tituly Úhor a Krajínotvorný sad. Vyššími sazbami jsou podpořeny pěstování konzumních brambor, zeleniny a bylin (při výměře do 6 ha). Nově je také zavedena podmínka povinného absolvovaného školení o EZ alespoň jednou za pětiletý závazek (Ročenka EZ 2025). V roce 2023 bylo požádáno o podporu EZ na plochu 577 tis. ha ve výši 1 727 mil. Kč. V posledních 5 letech vzrostl objem dotací o téměř 25 %, což je dáno jak navýšením ploch v EZ, tak růstem sazeb na hektar (2 994 Kč/ha v roce 2023) (Ročenka EZ 2025).

V rámci **Národních dotací** jsou aktuálně podporovány například činnost České technologické platformy pro ekologické zemědělství a dalších nevládních organizací, účast na veletrzích a výstavách v zahraničí, poradenství a vzdělávání, provoz demonstračních farem, odrůdové zkoušky, restrukturalizace ovocných sadů nebo zlepšení životních podmínek v chovu hospodářských zvířat (Ročenka EZ 2025).

Struktura **provozních dotací a podpor** se v průběhu sledovaného desetiletého období výrazně změnila. To se projevilo také na výstupech podle dat FADN CZ. Přímé platby, poskytované z rozpočtu Evropské unie podle pravidel Společné zemědělské politiky EU, představují největší podíl finančních prostředků určených na dotace do zemědělství. Nejvýznamnějšími přímými platbami byly až do roku 2022 Jednotná platba na plochu zemědělské půdy (SAPS), Greening – platba na zemědělské postupy příznivé pro klima a životní prostředí, Dobrovolné podpory vázané na produkci (VCS), Platba pro mladé zemědělce a Přechnodné vnitrostátní podpory (PVP).

Od roku 2023 byly přímé platby poskytovány na základě pravidel nového programového období SZP 2023–2027. Došlo ke sloučení podpor do jediného Strategického plánu (SP), který obsahuje přímé platby, podpory pro rozvoj venkova a sektorové intervence. Přechnodné vnitrostátní podpory (PVP) nebyly v novém období zachovány.

V roce 2023 bylo v ČR nejvíce finančních prostředků alokováno na přímé platby oddělené od produkce, a to na Základní podporu příjmu pro udržitelnost (BISS), Ce-

lofaremní ekoplatbu (základní a prémiovou) a Doplňkovou redistributivní podporu příjmu pro udržitelnost (CRISS), dále na dobíhající Platbu pro mladé zemědělce z předchozího období SZP a na Doplňkovou podporu příjmu pro mladé zemědělce z nového období SZP. Zcela nově byla zavedena Platba pro malé zemědělce s výměrou do 10 ha z. p. evidované v LPIS, která nahrazuje všechny ostatní přímé platby. Nový Strategický plán SZP výrazně změnil zacílení dotací z evropských fondů a zpřísnil podmínky pro jejich poskytování. Byla uplatněna 23% redistribuce části přímých plateb podnikům do 150 ha z. p. a posílena orientace na využití zemědělské půdy v souladu s ochranou a zlepšením životního prostředí a krajiny.

Přímé platby vázané na produkci (CIS), poskytované nově v roce 2023, navázaly na dobrovolné podpory vázané na produkci (VCS) z roku 2022 a směřují na vybrané citlivé komodity rostlinné a živočišné výroby (brambory pro výrobu škrobu, chmel, ovoce s velmi vysokou a vysokou pracností, zeleninu s velmi vysokou a vysokou pracností, cukrovou řepu, bílkovinné plodiny, masné tele, krávy s tržní produkcí mléka, ovce a kozy).

Program rozvoje venkova ČR (PRV) na období 2014–2020, také prodloužený o roky 2021 a 2022 tzv. „přechodného období“, byl dalším významným zdrojem finančních prostředků pro české zemědělství s cílem podpořit udržitelný rozvoj venkova. V roce 2023 bylo možné žádat v rámci programu Rozvoj venkova podle nového Strategického plánu SZP 2023–2027 jak o intervence neprojektové, tak o intervence projektové.

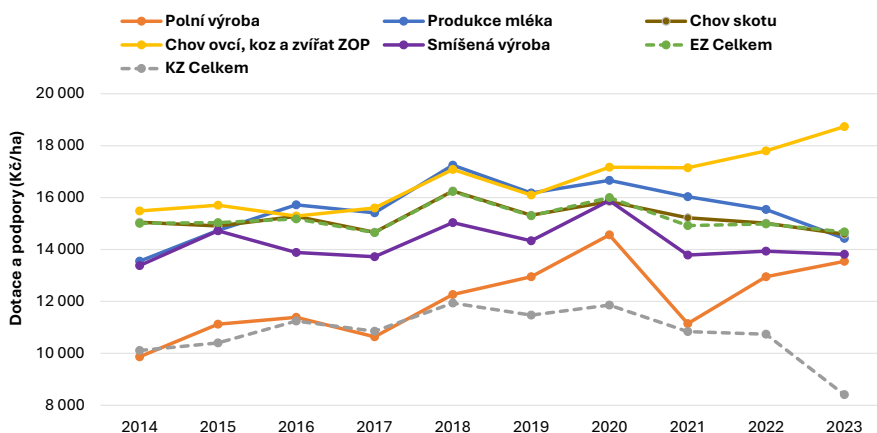
Česká republika významně podpořila české zemědělství také z národních zdrojů, a to prostřednictvím národních dotací přidělovaných podle Zásad, kterými se stanovují podmínky pro poskytování dotací na základě zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství.

Uvedené změny v podporách celého zemědělského sektoru v roce 2023 se promítly i v ekologicky hospodařících podnicích. Na zajištění ekonomické udržitelnosti ekologického zemědělství se významně podílejí environmentální dotace a dotace na hospodaření v oblastech s přírodními nebo jinými zvláštními omezeními (ANC). Tyto podpory oceňují přínos ekologického způsobu hospodaření pro krajinu a příznivější životní podmínky (welfare) v chovech zvířat. Dotace a podpory vyplácené ekologickým zemědělcům pomáhají vyrovnat důchodovou situaci podniků.

Hodnota celkových provozních dotací a podpor se ve sledovaném období u ekologických podniků v ČR pohybovala v rozmezí 14 tis. Kč/ha (v roce 2014) do 16 tis. Kč/ha (rok 2018). Vývoj pro celé odvětví EZ opět kopíruje situaci u nejpočetnějšího výrobního zaměření – Chovu skotu (graf 30), jejichž křivky se v grafu částečně překrývají. Hodnota celkových provozních dotací přepočtených na hektar z. p. byla v letech 2016–2020 významně ovlivněna změnou směnného kurzu. Zvýšení v roce 2018 bylo podpořeno vyplácením Mimořádné podpory na zmírnění škod způsobených jarními mrazy, škod způsobených suchem v roce 2017 (pro tržní a krmné plodiny) a škod způsobených suchem v roce 2018 (krmné plodiny). V roce 2020 přispělo ke

zvýšení celkové výše dotací částečné navýšení hodnoty podpor v několika kategoriích – dotace SAPS, Greening, Podpor na produkci ovocných druhů, Podpory na chov krav s tržní produkcí mléka a zahájení podpory Navazující Agroenvironmentálně-klimatické opatření. V letech 2021–2023 se hodnota celkových provozních dotací a podpor opět pohybovala kolem 15 tis. Kč/ha. Nižší úroveň celkových provozních dotací u podniků Polní výroby je dána nižším zastoupením dotací na chovaná zvířata.

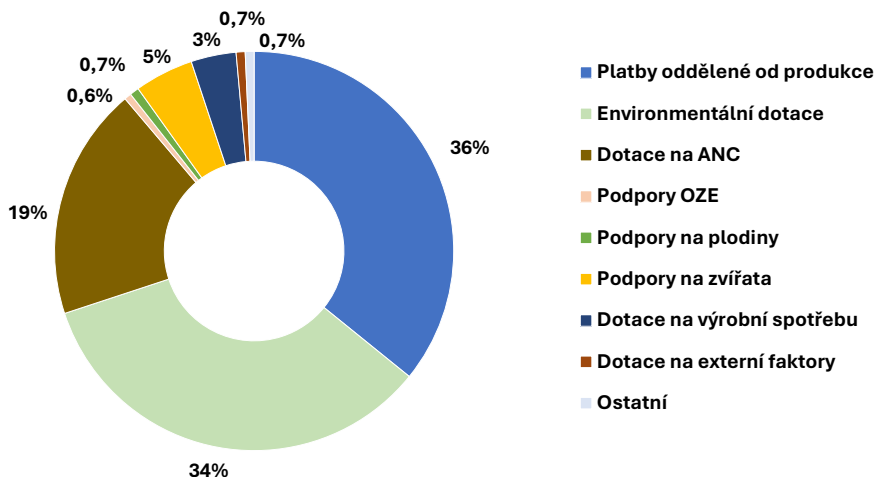
Graf 30: Celkové provozní dotace a podpory (Kč/ha) v podnicích EZ v ČR, výrobních zaměřeních v EZ a podnicích KZ v letech 2014–2023

Zdroj: Databáze FADN EZ

Pro správnou interpretaci významu dotací pro hospodaření ekologických podniků je třeba vzít v úvahu složení dotací, které tyto podniky v ČR získávají (grafy 31 a 32). Podíl jednotlivých skupin dotací je dlouhodobě relativně stálý, pouze s drobnými odchylkami v jednotlivých letech. Více než třetinu z celkových provozních dotací a podpor tvoří u ekologických podniků Platby oddělené od produkce (dříve SAPS, Greening a Mladý zemědělec, nyní BISS, CRISS, Ekoplatba, Mladý zemědělec a Malý zemědělec). V roce 2023 představovaly tyto dotace téměř 36 % z celkového objemu získaných provozních dotací. Další třetinu tvoří Environmentální dotace (34 % v roce 2023), které zahrnují Agroenvironmentálně-klimatická opatření, dotace Ekologické zemědělství, Natura 2000 na z. p. a Dobré životní podmínky zvířat. Téměř pětinu pak tvoří dotace na hospodaření v oblastech s přírodním nebo jiným znevýhodněním (dříve LFA, nyní ANC; 19 % z dotací roku 2023). Tyto tři skupiny tvoří téměř 90 % z celkových provozních dotací podniků v EZ. Necelých 5 % pak doplňují podpory na zvířata a 4 % dotace na výrobní spotřebu. Dotace na plodiny, externí faktory, na produkci energie z obnovitelných zdrojů nebo ostatní dotace představují pouze malé částky.

Graf 31: Podíl jednotlivých kategorií dotací (%) na celkovém objemu provozních dotací a podpor u ekologických podniků v ČR v roce 2023

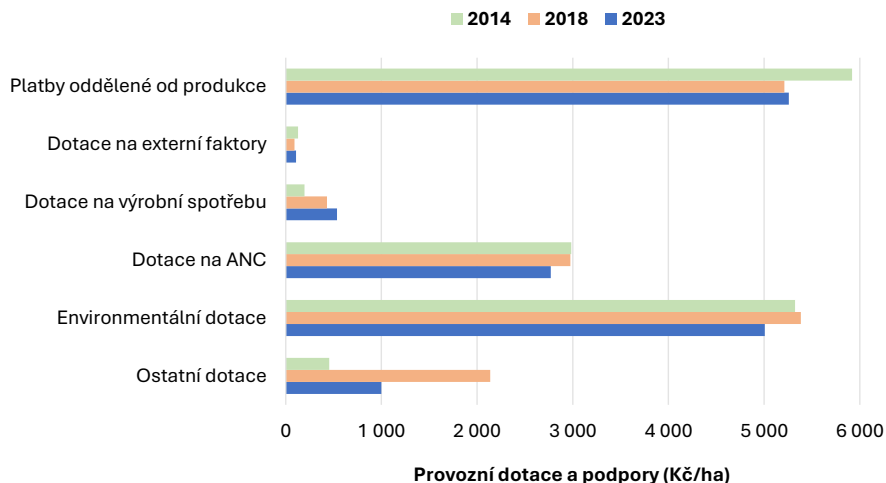

Zdroj: Databáze FADN EZ

Celkové provozní podpory a dotace se u podniků konvenčního zemědělství pohybují okolo hodnoty 10 tis. Kč/ha (7,8–11,9 tis. Kč/ha). Liší se však významnost jednotlivých skupin dotací. V porovnání s podniky KZ jsou environmentální dotace u podniků EZ takřka šestkrát vyšší. Dotace na ANC jsou u podniků EZ třikrát vyšší než v KZ. Konvenční podniky naopak získávají dvakrát vyšší dotace na výrobní spotřebu. V ostatních dotacích představují v ekologických i konvenčních podnicích nejvyšší podíl podpory na zvířata (v EZ okolo 70 %, v KZ okolo 45 %). Pro konvenční podniky je významnou částí podpora na energii z obnovitelných zdrojů (OZE), která se u ekologických podniků objevuje pouze výjimečně (0,6 % z celkových provozních dotací).

Největší variabilitu vykazují v rámci sledované časové řady Ostatní dotace, které zahrnují podpory na OZE, podpory na plodiny a podpory na zvířata. Právě poslední jmenovaná skupina je pro ekologické podniky s ohledem na převažující orientaci produkce důležitá. V roce 2014 získaly podniky EZ na podporách na zvířata pouze 32 Kč/ha. V roce 2015 již tato podpora vyskočila na 968 Kč/ha a na obdobné úrovni se držela až do roku 2020 (948 Kč/ha). Od roku 2021 se však její hodnota postupně snižuje (701 Kč/ha v roce 2023). Dotace na plodiny se pohybují okolo 100 Kč/ha a dotace na OZE okolo 145 Kč/ha. V posledních dvou letech také vykazují výrazné snížení.

Graf 32: Objem jednotlivých kategorií provozních dotací a podpor (Kč/ha) u ekologických podniků v ČR v letech 2014, 2018 a 2023

Zdroj: Databáze FADN EZ

Konvenční podniky získávají v souhrnu téměř dvojnásobné Ostatní dotace, především díky podporám na výrobu energie z obnovitelných zdrojů. Podpory na zvířata se, s výjimkou roku 2014, pohybují okolo 520 Kč/ha, podpory na plodiny okolo 420 Kč/ha a podpory na OZE (s výjimkou roku 2023, kdy došlo k systémové změně a podpory nebyly vypláceny) okolo 1 650 Kč/ha.

Hodnota investičních dotací závisí na aktuálních pobídkách jednotlivých období. Podniky různých výrobních zaměření získávají tyto dotace průběžně a není možné vysledovat jednoznačné tendence.

Provozní podpory a dotace jsou pro podniky hospodařící v ekologickém režimu podstatnou částí hospodaření. S výjimkou podniků Produkce mléka by ekologické podniky bez dotací nebyly schopny dosahovat kladného ekonomického výsledku. Význam dotací pro životaschopnost podniků, především u podniků Chovu skotu, potvrzují i závěry z mezinárodního srovnání ekologických a konvenčně hospodařících podniků ve vybraných státech EU (EC 2023a). Bioprodukce musí být finančně podporována, protože finanční pomoc kompenzuje vyšší vstupy a nižší příjmy ve srovnání s konvenčním zemědělstvím. Tento nástroj však musí být používán rozumným způsobem, což znamená, že by neměl být nadměrně využíván k dosažení pouze vysokých příjmů (Markuszewska a Kubacka 2017).

8.5 Čistá přidaná hodnota

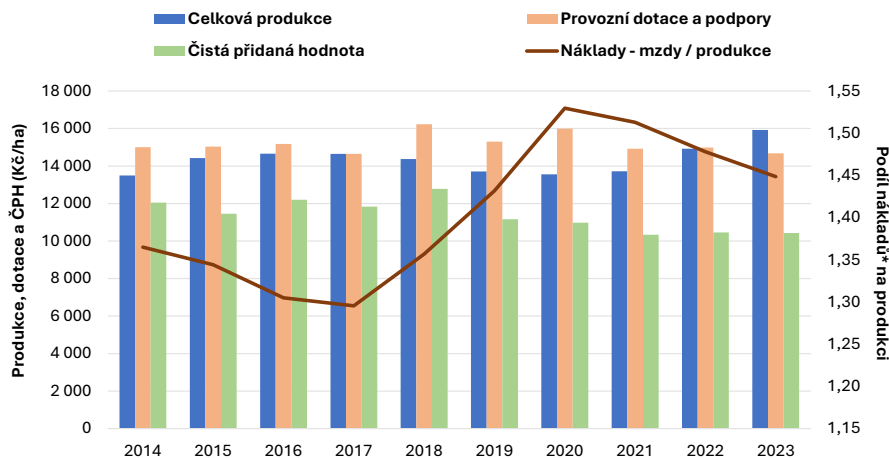
Za jeden z hlavních ukazatelů hospodářského výsledku je podle metodiky FADN považována úroveň Čisté přidané hodnoty (ČPH), která se vypočítává z hodnoty celkové produkce přičtením provozních podpor a odečtením výrobní spotřeby a odpisů. Do hodnoty ČPH nejsou započteny externí faktory (osobní náklady, pachtovné vč. nájmu budov a placené nákladové úroky). Čistá přidaná hodnota vyjadřuje úroveň zdrojů na pokrytí nákladů externích faktorů. Tento indikátor je považován na úrovni EU za hlavní indikátor efektivnosti výroby, důchodové situace a životaschopnosti podniků. Pro snadnou porovnatelnost pracujeme nejčastěji s hodnotami přepočtenými na jednotku plochy (ČHP/ha z. p.) nebo roční pracovní jednotku (ČPH/AWU).

V rozmezí let 2014–2019 se hodnota **ČPH na hektar** z. p. pohybovala v ČR u podniků ekologického zemědělství okolo 12 tis. Kč/ha (graf 34). Se změnou prahové hodnoty pro účast v Šetření a tím i úpravou výběrového souboru došlo ke snížení hodnoty v průměru na 10,5 tis. Kč/ha. Podniky konvenčního zemědělství vykazovaly ve stejných obdobích odlišné trendy. V letech 2014–2019 se jejich ČPH pohybovala mezi 15 tis. Kč/ha a 18 tis. Kč/ha, po roce 2020 pak došlo ke zvýšení na 19 tis. Kč/ha až 23 tis. Kč/ha. Dosahovaná ČPH/ha byla tedy v prvním období u podniků KZ v průměru o 40 p.b. vyšší než u podniků EZ, ve druhém období se rozdíl vyšplhal na více než dvojnásobek (KZ v průměru o 93 p.b. vyšší než EZ).

Pokud porovnáme vývoj v čase a podíl celkové produkce a získaných provozních dotací a podpor na výslednou čistou přidanou hodnotu, je zřejmé, že dotace mají u podniků hospodářících v režimu ekologického zemědělství nezastupitelnou roli (graf 33). V průměru výběrového souboru EZ převyšují získané provozní dotace a podpory zhruba o 10 % hodnotu celkové produkce. Výjimkami jsou roky 2017 a 2022, kdy byla hodnota dotací shodná s hodnotami produkce (rok 2017 – pokles dotací vlivem směnného kurzu, rok 2022 – nárůst produkce v důsledku globálního zvyšování cen), a rok 2023, v němž došlo k významnému zvýšení celkové produkce při zachování obdobné úrovně dotací jako v předchozích letech.

Vývoj celkové produkce, ovlivněný jak extrémním suchem a sníženými výnosy, tak změnami cen na trhu, a všeobecný růst nákladů se promítly i do vzájemného poměru nákladů na produkci. Náklady jsou počítány bez započtení osobních nákladů, protože podstatná část podniků jsou rodinné farmy bez placených pracovníků.

Graf 33: Vývoj efektivity výroby ekologických podniků v ČR v období 2014–2023

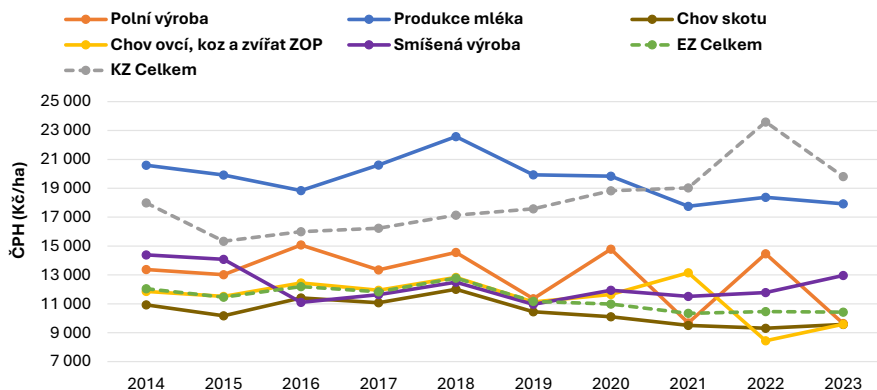
* Náklady vzhledem k velkému zastoupení podniků fyzických osob bez placených pracovních sil počítány bez osobních nákladů
Zdroj: Databáze FADN EZ

Úroveň čisté přidané hodnoty přepočtené na hektar z. p., stejně jako podíl celkové produkce a celkových provozních dotací, se liší s ohledem na výrobní zaměření podniků (graf 34). U podniků Polní výroby se významně promítá vliv počasí a cen na celkovou produkci. Hodnota provozních dotací však u tohoto VZ dosahuje v průměru pouze 55 % hodnoty celkové produkce. Dominantní je proto výsledná úroveň celkové produkce.

Podniky orientované na odchov a výkrm zvířat jsou v rámci ČR z tohoto pohledu více stabilní. Produkce živočišné výroby není tak velkou měrou závislá na počasí a podniky získávají pravidelné dotace na chov zvířat. Velká část těchto podniků je navíc situována v horských oblastech nebo oblastech s přírodním nebo jiným znevýhodněním, takže k jejich hospodářskému výsledku přispívají i dotace na LFA/ANC. V podnicích orientovaných na Chov skotu převyšuje hodnota provozních dotací v průměru o 37 % hodnotu celkové produkce. V podnicích Chovu ovcí, koz a zvířat ZOP jsou však dotace v průměru o 21 % nižší než produkce. Výrazný pokles ČPH/ha v roce 2022 byl u tohoto výrobního zaměření způsoben významným zvýšením hodnoty výrobní spotřeby. Provozní dotace a podpory dosahují u podniků Smíšené výroby v průměru 79 % hodnoty celkové produkce, přičemž tento poměr je v čase relativně stálý. Nejméně jsou na dotacích závislé podniky specializované na produkci mléka, u nichž celkové provozní dotace a podpory dosahují v průměru 47 % hodnoty celkové produkce. Tento poměr vykazuje v čase nejmenší výkyvy ze všech sledovaných

výrobních zaměření. Výsledná ČPH/ha z. p. odpovídá především celkové produkci podniků. V podnicích konvenčního zemědělství dosahují celkové provozní podpory v průměru 24 % hodnoty celkové produkce.

Graf 34: Vývoj čisté přidané hodnoty (Kč/ha) u podniků EZ v ČR, výrobních zaměření v EZ a podniků KZ v letech 2014–2023

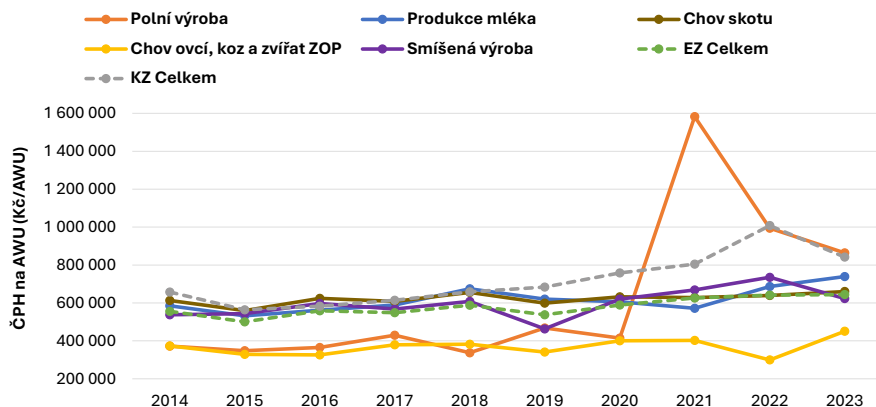
Zdroj: Databáze FADN EZ

Efektivitu hospodaření lze vyjádřit také pomocí přepočtu **čisté přidané hodnoty na roční pracovní jednotku** (graf 35). Ačkoliv dosahují podniky konvenčního zemědělství výrazně vyšší hodnoty ČPH na hektar z. p. (v jednotlivých letech o 31–126 % než podniky EZ), mají zároveň v průměru o 30 % vyšší potřebu pracovní síly (o 19–45 %). Po přepočtu výsledné čisté přidané hodnoty na roční pracovní jednotku pak klesá rozdíl mezi podniky KZ a EZ. Podniky KZ převyšují v efektivitě ekologické farmy v průměru let 2014–2023 pouze o 23 % (12–57 %). K největšímu rozdílu došlo v roce 2022, kdy se po mnoha letech postupného sblížování efektivit v důsledku konfliktu na Ukrajině a globálního zdražení opět významně rozevřely nůžky mezi EZ a KZ. Vliv počtu pracovní síly se projevuje také při hodnocení jednotlivých výrobních zaměření ekologických farem. Nejvýraznější rozdíl je patrný u podniků Polní výroby. V roce 2021 došlo k výjimečnému vzrůstu ČPH/AWU. Do výběrového souboru FADN EZ byl zařazen podnik s velkou výměrou obhospodařované půdy, což ve svém důsledku ovlivnilo agregované vážené výstupy.

Vývoj ukazatele ČPH/AWU je u podniků specializovaných na produkci mléka poměrně vyrovnaný. Nárůst hodnoty v letech 2022 a 2023 byl způsoben významným snížením počtu AWU/100 ha.

V průběhu celého sledovaného období se objevují u všech hodnocených výrobních zaměření drobné odchylky. Nejvýrazněji se projevují u VZ Polní výroba a Chov ovcí, koz a zvířat ZOP. Tyto skupiny však mají v některých letech poměrně malé početní zastoupení ve výběrovém souboru, a tak se i drobné změny v datech výrazně projeví na výsledném extrapolovaném výstupu.

Graf 35: Vývoj čisté přidané hodnoty přepočtené na roční pracovní jednotku (Kč/AWU) u podniků EZ v ČR, výrobních zaměření v EZ a podniků KZ v letech 2014–2023

Zdroj: Databáze FADN EZ

Při srovnání ekonomických výsledků ekologických a konvenčních podniků ve vybraných státech EU nebo USA se objevují významné rozdíly. V různých studiích se vyskytují v jednotlivých státech případy, kdy jsou hodnoty ČPH/AWU u ekologických podniků vyšší, srovnatelné nebo nižší než u konvenčních farem (Nieberg a Offermann 2003; Greer et al. 2008; EC 2023a). Častěji je popisována vyšší profitabilita ekologických farem (Offermann a Nieberg 2000; Acs et al. 2007; Nemes 2009; Urfi et al. 2011; Renagold a Wachter 2016; Shennan et al. 2017; Fess and Benito 2018; Meemken a Qaim 2018; Smith et al. 2019; Butinelli et al. 2021; Durham a Mizik 2021 a další). To platí pro podniky Polní výroby i Produkce mléka. V některých státech je podle provedených analýz nižší produkce plodin nebo dojivosti u ekologických podniků kompenzována vyššími cenami, jinde jsou ceny s KZ srovnatelné, ale

mají nižší náklady. Některé státy vykazují srovnatelné náklady s KZ. Velký vliv na výslednou ekonomiku mají nepochybně dotace. Ve státech, kde jsou dotace nízké, uzavírají ekologické farmy hospodaření častěji s horším výsledkem než konvenční podniky. Trochu odlišná je situace v Chovu skotu. Většina hodnocených států vykazuje nižší ceny za kilogram masa u ekologicky chovaného skotu, náklady mohou být vyšší i nižší než u konvenčního chovu, přesto ve většině států zapojených do analýzy dosáhly ekologické podniky díky dotacím lepšího výsledku než konvenční (výjimkou byly farmy v Belgii a Polsku). Jak ekologické, tak konvenční farmy specializované na Chov skotu jsou pro dosažení kladného hospodářského výsledku závislé na objemu získaných dotací, u podniků EZ je však tato závislost mnohem vyšší (EC 2023a). Obecně lze konstatovat, že prokazatelně nižší výnosy (v rostlinné i živočišné produkci) v EZ jsou kompenzovány vyššími cenami, nižšími náklady a vyšší úrovní dotací (Kim 2003; Nieberg a Offermann 2003; Greer et al. 2008; Urfi et al. 2011; Crowder a Reganold 2015; Fess a Benedito 2018; Durham a Mizik 2021; EC 2023a; Zielinski et al. 2023; Bang et al. 2024).

Opatření SZP, jako jsou kompenzační platby, které jsou vázány na produkční plochu spíše než na množství produkce, účinně snižují rozdíl mezi příjmy konvenčních a ekologických farem (Offermann 2003). Podle analýzy Brožové a Vaňka (2013) by bez dotací většina ekologických i konvenčních farem vykazovala ztrátu.

9 Podíl ekologického zemědělství v rámci zemědělské produkce v ČR

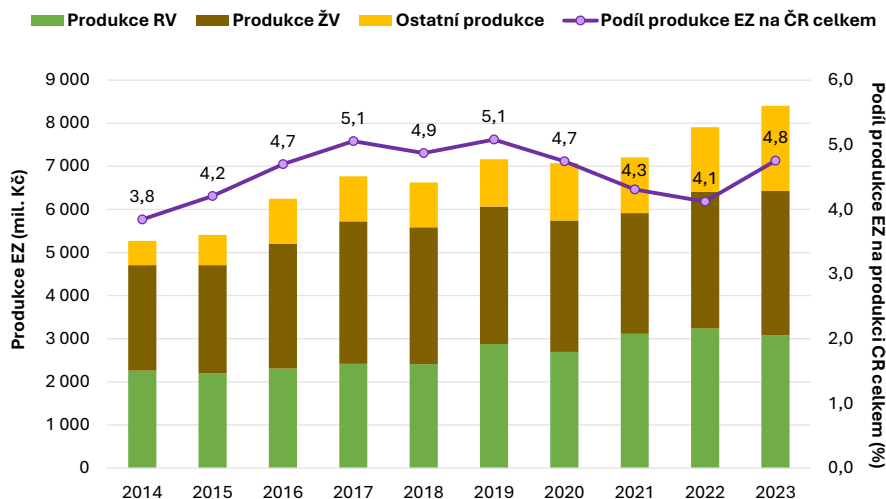
Systém vážení dat, který je ve FADN ČR při zpracování výstupů a hodnocení výsledků využíván, umožňuje extrapolovat data výběrového souboru EZ na celé odvětví a lze tak provést odhad produkce odvětví EZ v ČR. Hodnota celkové produkce EZ je vyjádřena za zemědělské podniky tříd ekonomické velikosti IV–XIV (2014–2019) a V–XIV (2020–2023), které hospodaří v režimu ekologického zemědělství bez souběžné konvenční produkce.

Podíly produkce RV, ŽV a ostatní na celkové produkci podniků EZ jsou v ČR podle dat FADN EZ v čase relativně stálé (graf 36). Produkce RV vytváří okolo 39 % celkové produkce (36–43 %), produkce ŽV přispívá v průměru let 2014–2023 přibližně 44 % (v období 2014–2019 se hodnota pohybovala mezi 45–49 %, od roku 2020 pouze 39–43 %). Podíl ostatní produkce se v rámci sledovaného období pohyboval mezi 11 % (rok 2014) a 23 % (rok 2023).

Výsledky za ekologické zemědělství ČR jsou vztaženy k hodnotám produkce zemědělství, které sleduje Český statistický úřad (<https://csu.gov.cz/zemedelstvi>). Za celý zemědělský sektor ČR (konvenční i ekologické podniky všech tříd ekonomické velikosti, včetně tříd I–IV) byla v roce 2023 podle semidefinitivních údajů největší část tvořena produkcí RV (53 %), produkce ŽV přispěla 40 % a podíl ostatní produkce odpovídal 3,5 %. Celková produkce EZ, vypočtená podle dat FADN EZ, s hodnotou 8 402 mil. Kč představovala 4,8 % z celkové odhadované zemědělské produkce roku 2023 (176 791 mil. Kč).

Z časové řady od roku 2014 je zřejmý trend růstu produkce EZ především v důsledku průběžného zvyšování hodnoty živočišné produkce. V posledních letech současně narůstá význam ostatní produkce. Celková produkce podniků ekologického zemědělství v roce 2023 podle extrapolace souboru FADN EZ v meziročním srovnání vzrostla o 6,2 %. Celková produkce zemědělských podniků v ČR se však snížila o 7,9 % (ČSÚ 2025). Snižování podílu produkce EZ na celkové zemědělské produkci je způsobeno především rychlejším nárůstem cen v KZ (patrně nejvíce na výsledcích roku 2022). Ceny bioprodukce jsou v tomto ohledu více stabilní. Snížení hodnoty celkové zemědělské produkce ČR v roce 2023 tak umožnilo opět zvýšení podílu ekologického zemědělství.

Graf 36: Celková produkce ekologického zemědělství v ČR (mil. Kč) a jeho podíl (%) na celkové zemědělské produkci ČR v letech 2014–2023

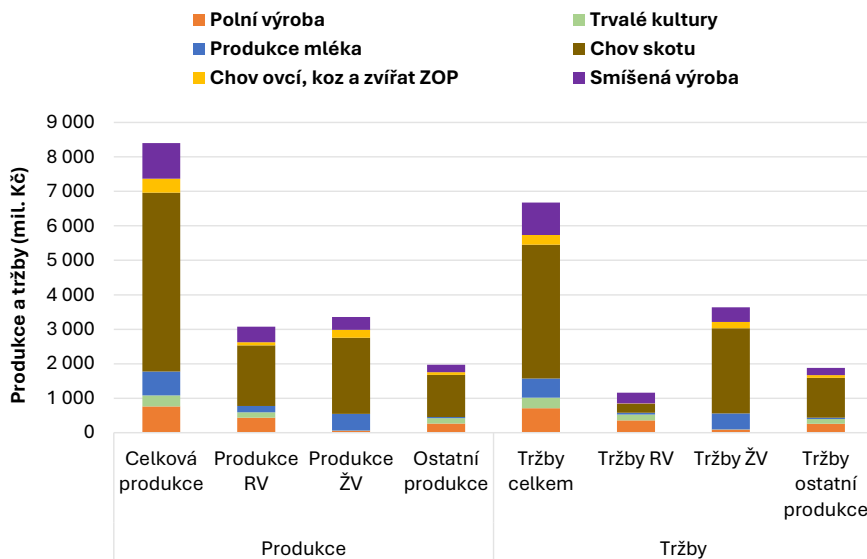
Zdroj: Databáze FADN EZ

Podle celoevropské metodiky FADN jsou podniky kategorizovány na základě vypočtené celkové produkce. Její hodnota zahrnuje nejen rostlinnou, živočišnou a ostatní produkci podniku v daném roce šetření, ale také hodnotu zásob na počátečním a konečném stavu, stejně jako vnitropodnikovou a vlastní spotřebu. Celková produkce podniků tedy není identická s tržní produkcí.

Odhad hodnoty celkové **tržní produkce EZ v ČR** za rok 2023 dosahoval 6 680 mil. Kč. Z celkového objemu tržeb tvořily 17 % příjmy z rostlinné výroby, 55 % prodeje ze živočišné výroby a 28 % tržby z ostatní produkce, včetně zpracování výrobků RV a ŽV (graf 37). Více než dvě třetiny produkce (67 %) jsou vytvářeny v rámci výrobního zaměření Chovu skotu, které je také nejpočetněji zastoupeno.

Mezi roky 2014 a 2023 se objem celkových tržeb z EZ v ČR zvýšil o 82 % (z 3 664 mil. Kč v roce 2014 na 6 680 mil. Kč v roce 2023). V rámci konvenčního zemědělství došlo k navýšení pouze o 54 % (ze 119 507 mil. Kč na 183 849 mil. Kč). Tato celková tržní produkce zahrnuje všechny typy prodejů v zemědělském podniku, včetně příjmů z poskytování služeb.

Graf 37: Objem jednotlivých kategorií produkce a tržeb (mil. Kč) dosažených v podnicích EZ v ČR v roce 2023 podle výrobních zaměření

Zdroj: Databáze FADN EZ

Ke zvýšení objemu tržeb došlo také v rámci států Evropské unie. Zároveň se prokázalo i zvýšení na úrovni prodeje bioproduktů spotřebitelům. Ve srovnání s rokem 2015 byly maloobchodní prodeje bioproduktů ve vybraných státech EU v roce 2020 téměř dvojnásobné, přičemž plocha půdy v ekologickém režimu vzrostla o 41 %. Růst prodeje bio produktů byl obzvláště rychlý během pandemie COVID-19. Spotřebitelé věnovali více pozornosti otázkám zdraví a vyšší spotřebě potravin připravovaných doma (EC 2023a). K největšímu nárůstu došlo u prodeje vajec, čerstvého ovoce a zeleniny. Navzdory všeobecnému poklesu ve spotřebě masa bylo u masa z ekologického chovu zaznamenáno významné zvýšení. Nejčastěji jsou bioprodukty prodávány prostřednictvím velkých prodejců potravin (supermarkety, hypermarkety, diskonty), které v některých státech EU představují až 90 % z celkového prodeje (EC 2023a).

Spotřeba biopotravin v ČR dosahovala v roce 2023 hodnoty 7 415 mil. Kč. Celkový obrat biopotravin realizovaný českými subjekty činil přibližně 11 756 mil. Kč. Objem exportovaných biopotravin tvořil 37 % obratu. Z celkové spotřeby biopotravin představoval obrat v maloobchodě 5 092 mil. Kč, obrat ve veřejném stravování 291 mil. Kč a 345 mil. Kč tvořil obrat přímého prodeje. Prodej prostřednictvím

e-shopů odpovídal 1 687 mil. Kč. Podíl biopotravin na celkové spotřebě potravin a nápojů dosáhl úrovně 1,6 %. Na českém trhu využívali výrobci k prodeji biopotravin nejčastěji maloobchodní řetězce (29 %), e-shopy (15 %), velkoobchody (14 %) a specializované prodejny (11 %). K dalšímu výrobci biopotravin (např. vyrobené mouky/směsi, med, koření/bylinky, oleje, cukr) směřovalo 12 % biopotravin. Prostřednictvím přímého prodeje bylo distribuováno 7 % biopotravin (ÚZEI 2025b).

Konkurenceschopnost ekologických podniků závisí na jejich produktivitě, poptávce po ekologických výrobcích a na tom, v jakém rozsahu spotřebitelské ceny odrážejí náklady na externality spojené s výrobou, včetně nákladů na environmentální a zdravotní externality (de Ponti et al. 2012). Spotřebitelé jsou ochotni zaplatit za biopotravinu o 5–20 % vyšší cenu než za konvenční potraviny (Bryła 2016).

Průměrné výdaje osob na spotřebu bioproduktů byly v roce 2022 v celosvětovém průměru 17 eur/osobu. V Evropě dosahovaly výdaje 64 eur/osobu a v rámci Evropské unie v průměru 102 eur/osobu. Za jednotlivé státy Evropy vykazují nejvyšší výdaje obyvatelé ve Švýcarsku (437 eur/osobu), Dánsku (356 eur/osobu), Rakousku (274 eur/osobu), Lucembursku (259 eur/osobu) a Švédsku (248 eur/osobu). Velkými hráči na poli ekologické produkce jsou v regionu EU také Německo (průměrná spotřeba 181 eur/osobu) a Francie (176 eur/osobu). Česko vykazuje průměrnou spotřebu bioproduktů na úrovni 22 eur/osobu (680 Kč/osobu). Nejméně v rámci Evropy vydávají na nákup bioproduktů spotřebitelé v Bosně a Hercegovině (0,1 eur/osobu) a na Ukrajině (0,6 eur/osobu), ze států EU pak Rumunsko (2 eur/osobu), Portugalsko (2 eur/osobu) a Maďarsko (3 eur/osobu) (Trávníček et al. 2024; Willer et al. 2024). V roce 2014 dosahovala průměrná spotřeba bioproduktů v Evropě 34 eur/osobu a v Evropské unii (EU-15) 58 eur/osobu. Nejvyšší výdaje vykazovaly Lucembursko (164 eur/osobu), Dánsko (162 eur/osobu), Švédsko (145 eur/osobu) a Rakousko (127 eur/osobu). Nejméně naopak vydávali spotřebitelé v Portugalsku (2 eur/osobu) a Řecku (5 eur/osobu) (Willer a Meredith 2016).

Bezpečnost potravin, ekologická šetrnost, příznivější nutriční hodnoty, kvalita a důvěra ke značce “bio” jsou pro spotřebitele klíčovými charakteristikami biopotravin (Annunziata a Vecchio 2016; Ellison et al. 2016; Mercati 2016; Lin et al. 2020; Durham a Mízik 2021; Ladwein a Romero 2021; Yadav et al. 2024). Polští spotřebitelé jsou přesvědčeni, že biopotravinu jsou dražší, zdravější, ekologičtější, chutnější a autentičtější než konvenční potraviny. Vzbuzují větší důvěru, mají lepší kvalitu, podléhají přísnějším kontrolám a jsou vyráběny tradičnějším způsobem. Podle polských spotřebitelů jsou nejdůležitějšími vlastnostmi biopotravin zdravotnost a vysoká kvalita. Vnímaná autenticita biopotravin závisí na jejich přirozené chuti, kvalitě produktu, označování (zejména na tom, zda mají označení evropské kvality), a také na typu prodejce a samostatném expozičním místě v místě nákupu (merchandising). Kritickou překážkou rozvoje trhu s biopotravinami v Polsku je vysoká cena, následovaná nedostatečným povědomím spotřebitelů, nízkou dostupností bioproduktů, krátkou

dobou spotřeby a nízkou viditelností v obchodě (Bryła 2016). V roce 2022 vynakládali spotřebitelé v Polsku na nákup bioproduktů pouze 8 eur/osobu (Willer et al. 2024). Vyšší cena biopotravin se ukázala jako bariéra při nákupu také v dalších studiích. Svou roli sehrává také typ obchodu, v němž jsou bioprodukty prodávány, a důvěra v kvalitu produktů v nich nabízených – specializované prodejny, obchodní řetězce, e-shopy a další (Annunziata a Vecchio 2016; Ellison et al. 2016; Ladwein a Romero 2021).

Evropský parlament ve svém usnesení zdůrazňuje, že ekologická produkce a zpracování musí být rozvíjeny vhodným způsobem na regionální a místní úrovni se zapojením místních ekologických zemědělců, čímž podporuje rozvoj regionálních udržitelných potravinových systémů založených na spolupráci všech zúčastněných stran v oblasti potravin. Účinným nástrojem k překlenutí propasti mezi producenty a spotřebiteli jsou farmářské trhy na místní a regionální úrovni, které je třeba podporovat (EP 2022). Propojení regionálních aktivit na zvýšení environmentálních a sociálních vazeb potvrzují i Van Dijk et al. (2015). Spotřebitelé s ekologickým smýšlením (tedy ti, kteří považují produkci biopotravin za velmi důležitou), jsou v Německu při nákupu více ochotni platit jak za bio, tak za lokální produkty (Hempel a Hamm 2016). Zároveň však mají lokálně produkované potraviny u spotřebitelů větší důvěru a jsou upřednostňovány před biopotravinami, což potvrzuje význam místní produkce potravin a její propojení na ekologické zemědělství (Annunziata a Vecchio 2016; Hempel a Hamm 2016).

10 Závěr

Ekologické zemědělství prošlo za posledních 10 let vývojem, a to jak ve světě, tak i v rámci České republiky. Spojují se v něm prvky udržitelnosti, hospodaření s respektem k přírodním procesům a přirozenému chování zvířat, šetrné využívání přírodních zdrojů, stejně jako podpora sociálních vazeb a venkovského prostoru. Je to přístup, který se stal životním stylem mnoha lidí, a to nejen na venkově, ale i ve městech.

Jedná se o důležitou součást zemědělství. Od 90. let 20. století, kdy byl tento způsob hospodaření definován a byly certifikovány první podniky, se průběžně zvyšuje výměra takto obhospodařované půdy a současně stoupá počet ekologických producentů a zpracovatelů. Za posledních 10 let se zvýšila celková produkce ekologických podniků v ČR, a to především díky nárůstu v živočišné produkci a zvýšení ostatní produkce. Diverzifikace produkce je jedním z prostředků zvýšení odolnosti podniků.

V České republice je dominantním výrobním zaměřením Chov skotu, který zahrnuje odchov a výkrm. Většina farem hospodaří v oblastech s přírodním nebo jiným znevýhodněním (ANC), převážně pastevním způsobem. Hospodářské výsledky podniků této specializace jsou zpravidla nejnižší ze všech hodnocených výrobních zaměření. Výsledky za podniky ekologického zemědělství jako celku pak v mnoha faktorech kopírují situaci v Chovu skotu.

Celková produkce podniků ekologického zemědělství přepočtená na hektar obhospodařované půdy v ČR dlouhodobě odpovídá přibližně třetině celkové produkce podniků konvenčního zemědělství. V důsledku významného zvyšování cen v posledních letech výrazně vzrostla hodnota celkové produkce konvenčních podniků, a díky tomu dosahují podniky ekologického zemědělství pouze čtvrtinové hodnoty celkové produkce konvenčních farem. Ekologické podniky jsou v tomto ohledu více stabilní a snáze odolávají výkyvům na trhu.

Častým argumentem výhod hospodaření v ekologickém režimu je možnost dosažení vyšších cen na biotruhu ve srovnání s konvenčním trhem. V počátcích rozvoje ekologického zemědělství byly ceny za bioprodukty často dvojnásobné oproti konvenční produkci. Vyšší ceny za bioprodukty a nedostatek odbytových příležitostí vedou mnoho ekologických producentů k prodeji certifikovaných komodit na konvenčním trhu. To však není jedinou překážkou pro dosažení vyšších cen bioprodukce. V posledních letech dochází ke sblížování cen, a to jak u prvovýrobců, tak v maloobchodě. Snižování cen bioproduktů je součástí strategie obchodníků. Zákazníci se ve stále větší míře přiklánějí ke zdravému životnímu stylu, ale vysoké ceny jsou pro ně významnou překážkou. Nižší ceny mají podpořit lepší dostupnost kvalitních potravin pro spotřebitele.

Náklady konvenčních podniků vyjádřené na hektar z. p. byly po celé sledované období dvojnásobné oproti nákladům ekologických podniků. Zatímco celková produkce

ekologických podniků vzrostla mezi roky 2014 a 2023 v průměru o 18 %, celkové náklady se zvýšily ve stejném období o 26 %. Dominantní položkou přímých nákladů jsou pro všechna ekologická výrobní zaměření s chovem zvířat náklady na krmiva (vlastní i nakupovaná) a další náklady na chov zvířat a zpracování produktů živočišné výroby. Významnou položkou jsou také náklady na energie, udržování budov a strojů, osobní náklady a náklady na pachtovné a pronájem budov.

Hospodaření podniku je výstižně charakterizováno úrovní čisté přidané hodnoty, která vyjadřuje množství zdrojů na pokrytí externích faktorů. Hodnota ČPH ekologických podniků vyjádřená na hektar z. p. odpovídá v průměru celého období 64 % hodnoty dosahované podniky konvenčního zemědělství. V případě přepočtu ČPH na roční pracovní jednotku (AWU) dosahují podniky EZ 82 % hodnoty konvenčního zemědělství. U obou variant se v posledních dvou letech rozdílly mírně snižují.

Nezbytnou součástí hospodaření jsou provozní dotace a podpory. Více než třetinu tvoří u ekologických podniků v ČR platby oddělené od produkce (dříve SAPS a další navázané dotační tituly, dnes BISS, CRISS, Mladý zemědělec, Malý zemědělec), třetinu environmentální dotace (včetně agroenvironmentálních opatření, dotací na ekologické zemědělství a dalších) a téměř pětinu pak dotace na hospodaření v oblastech ANC. Pro konvenční podniky představují významnou část dotace na výrobu energie z obnovitelných zdrojů. Technologie výroby energie z obnovitelných zdrojů jsou však mezi ekologickými podniky zastoupeny jen v malém počtu. Bez dotací nedosahují podniky ekologického zemědělství, s výjimkou podniků Produkce mléka, kladného hospodářského výsledku. Systém provozních dotací a podpor je proto nezbytný pro udržení a další rozvoj EZ, a to nejen v ČR, ale i v ostatních státech Evropské unie.

Hodnocení výsledků ekonomiky podniků ekologického a konvenčního zemědělství pokrývá pouze část celkového hospodaření. Ekologické zemědělství ve velké míře plní mnoho mimoprodukčních funkcí, které nelze kvantifikovat nebo ocenit penězi. Jejich podstata byla zmíněna již na začátku této kapitoly. Principy ekologického zemědělství jsou dnes častěji bližší mladším generacím a v rodinách s dlouhou farmářskou tradicí. Postupně se také zvyšuje dosahované vzdělání majitelů a manažerů biofarem.

Ekonomika podniků ekologického zemědělství v letech 2014–2023 byla hodnocena na základě dat FADN CZ a jeho výběrového souboru FADN EZ. Soubor je sestavován s ohledem na rozložení podniků a jejich výrobních specializací v ČR. Přesto nejsou všechna výrobní zaměření vždy plně reprezentativně zastoupena a výsledky těchto skupin jsou spíše orientační. Bylo by vhodné rozšířit výběrový soubor o podniky orientované na polní výrobu, produkci ovoce a zeleniny a posílit sektor chovu prasat. Posílení počtu podniků těchto výrobních zaměření by bylo vhodné i v rámci ekologické produkce v ČR. Zvýšení produkce v uvedených sektorech by napomohlo také zvýšení produkce a následně podílu biopotravin na trhu a spotřebě biopotravin v ČR.

11 Seznam literatury

Acs S., Berentsen P.B.M., de Wolf M., Huirne R.B.M. (2007): **Comparison of conventional and organic arable farming systems in the Netherlands by means of bio-economic modelling**. *Biological Agriculture & Horticulture: An International Journal for Sustainable Production Systems*, 24: 341–361.

Alvarez R. (2021): **Comparing productivity of organic and conventional farming systems: A quantitative review**. *Archives of Agronomy and Soil Science*, 68 (14): 1947–1958. <https://doi.org/10.1080/03650340.2021.1946040>.

Annunziata A., Vecchio R. (2016): **Organic farming and sustainability in food choices: an analysis of consumer preference in Southern Italy**. *Agriculture and Agricultural Science Procedia*, 8: 193–200. doi: 10.1016/j.aaspro.2016.02.093.

AP ČR EZ (2015): **Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2016–2020**, Ministerstvo zemědělství, Praha: 58 s., ISBN 978-80-7434-193-9.

AP ČR EZ (2021): **Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2021–2027**. Ministerstvo zemědělství, Praha: 51 s., ISBN 978-80-7434-615-6.

Aslam W., Noor R.S., Ullah S., Chen H. (2020): **Comparative economic analysis of crop yield under organic and conventional farming systems in Punjab**, Pakistan. *Asian Journal of Agriculture and Biology*, 8: 113–18.

Bang R., Hansen B.G., Guajardo M., Sommerseth J.K., Flaten O., Asheim L.J. (2024): **Conventional or organic cattle farming? Trade-offs between crop yield, livestock capacity, organic premiums, and government payments**. *Agricultural Systems*, 218: 103991. <https://doi.org/10.1016/j.agsy.2024.103991>.

Bojnec Š., Fertó I. (2022): **Do different types of Common Agricultural Policy subsidies promote farm employment?** *Land Use Policy*, 112: 105823. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2021.105823>.

Bryła P. (2016): **Organic food consumption in Poland: Motives and barriers**. *Appetite*, 105: 737–746. <http://dx.doi.org/10.1016/j.appet.2016.07.012>.

Butinelli R., Cortignani R., Dono G. (2021): **Financial sustainability in Italian organic farms: An analysis of the FADN Sample**. *Economia agro-alimentare / Food Economy*, 23: 1–32.

Butler L. (2002): **The economics of organic milk production in California: A Comparison with conventional costs**. *American Journal of Alternative Agriculture*, 17: 83–91.

Canwat V., Oelofse M., Onakuse S., de Neergaard A. (2021): **Agroecological intensification: Can organic conversion improve the production efficiency? A perspective from smallholder kale production systems Kenya**. *Cleaner Environmental Systems*, 3: 100048. <https://doi.org/10.1016/j.cesys.2021.100048>.

Cardillo C., Di Fonzo A., Liberati C. (2023): **The farm's orientation towards Sustainability: An assessment using FADN data in Italy.** *Land*, 12: 301. <https://doi.org/10.3390/land12020301>.

Crowder D.W., Reganold J.P. (2015): **Financial competitiveness of organic agriculture on a global scale.** *The Proceedings of the National Academy of Sciences*, 112: 7611–7616.

Čechura L., Žáková Kroupová Z., Kostlivý V., Lekešová M. (2021): **Productivity and efficiency of precision farming: The case of Czech cereal production.** *AGRIS on-line Papers in Economics and Informatics*, 3: 15–24.

Čechura L., Žáková Kroupová Z., Lekešová M. (2022): **Productivity and efficiency in Czech agriculture: Does farm size matter?** *Agricultural Economics - Czech*, 1: 1–10.

ČSÚ (2025): <https://csu.gov.cz/zemedelstvi>. Dostupné 27.6.2025.

Dabkiene V., Balezentis T., Streimikiene D. (2021): **Development of agri-environmental footprint indicator using the FADN data: Tracking development of sustainable agricultural development in Eastern Europe.** *Sustainable Production and Consumption*, 27: 2121–2133. <https://doi.org/10.1016/j.spc.2021.05.017>.

de la Cruz V.Y.V., Tantriani, Cheng W., Tawaraya K. (2023): **Yield gap between organic and conventional farming systems across climate types and sub-types: A meta-analysis.** *Agricultural Systems*, 211: 103732. <https://doi.org/10.1016/j.agry.2023.103732>.

de Ponti T., Rijk B., van Ittersum M.K. (2012): **The crop yield gap between organic and conventional agriculture.** *Agricultural Systems*, 108: 1–9. doi:10.1016/j.agry.2011.12.004.

Defrancesco E., Gatto P., Mozzato D. (2018): **To leave or not to leave? Understanding determinants of farmers' choices to remain in or abandon agri-environmental schemes.** *Land Use Policy*, 76: 460–470. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2018.02.026>.

Durham T.C., Mizik T. (2021): **Comparative economics of conventional, organic, and alternative agricultural production systems.** *Economies*, 9: 64. <https://doi.org/10.3390/economies9020064>.

EC (2019): **Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. The European Green Deal.** European Commission, 11.12.2019, COM(2019) 640, Document 52019DC0640.

EC (2021): **Sdělení Komise** Evropskému Parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů **O akčním plánu pro podporu ekologické produkce.** European Commission, 25.3.2021, COM(2021) 141 final, Document 52021DC0141.

EC (2023a): **Organic farming in the EU: A decade of organic growth.** Agricultural Market Brief, European Commission, Agriculture and Rural Development: 30 s.

EC (2023b): **Approved 28 CAP Strategic Plans (2023–2027): Summary overview for 27 Member States Facts and figures.** European Commission, Agriculture and Rural Development: 99 s.

EC (2023c): **Areas with natural constraints. Overview and socio-economic and environmental features of farming in ANC areas based on FADN data.** Analytical Brief N° 1, European Commission, DG Agriculture and Rural Development, 2023, Brussels: 13 s.

EC (2024): **The story of the von der Leyen Commission: Achievements of the von der Leyen Commission.** European Commission, 3 European Green Deal.pdf, dostupné 31.7.2025.

EC (2025): **CAP evaluation insights: Generational renewal in the agricultural sector and young farmers.** European Commission, Directorate-General for Agriculture and Rural Development, Unit A.3, Brussels: 20 s.

Ellison B., Duff B.R.L., Wang Z., Barnett White T. (2016): **Putting the organic label in context: Examining the interactions between the organic label, product type, and retail outlet.** Food Quality and Preference, 49: 140–150. <http://dx.doi.org/10.1016/j.foodqual.2015.11.013>.

EP (2022): **Usnesení Evropského parlamentu ze dne 3. května 2022 o akčním plánu EU pro ekologické zemědělství (2021/2239(INI)).** Úřední věstník Evropské unie, 2022/C 465/02, 6.12.2022.

EU (1991): **Nářízení Rady (EHS) č. 2092/91 ze dne 24. června 1991 o ekologickém zemědělství a k němu se vztahujícím označování zemědělských produktů a potravin.** Úřední věstník Evropské unie, 15/sv. 2, L 198/1, 22.7.1991.

EU (2015): **Prováděcí nařízení Komise (EU) 2015/220 ze dne 3. února 2015, kterým se stanoví pravidla pro uplatňování nařízení Rady (ES) č. 1217/2009 o založení zemědělské účetní datové sítě pro sběr údajů o příjmech a o hospodářské činnosti zemědělských podniků v Evropské unii.** Úřední věstník Evropské unie, L46/1, 19.2.2015.

EU (2018): **Nářízení Evropského Parlamentu a Rady (EU) 2018/848 ze dne 30. května 2018 o ekologické produkci a označování ekologických produktů a o zrušení nařízení Rady (ES) č. 834/2007.**

EU (2022): **RI/CC 1750 Definitions of variables used in FADN standard results.** European Commission, Committee for the Farm Accountancy Data Network (FADN), Brussels, June 2022.

EU (2023): **Nářízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2023/2674 ze dne 22. listopadu 2023, kterým se mění nařízení Rady (ES) č. 1217/2009, pokud jde o přechod ze zemědělské účetní datové sítě na datovou síť pro udržitelnost zemědělských podniků.**

EU (2024a): **Nařízení Komise v přenesené pravomoci (EU) 2024/1417** ze dne 13. března 2024, kterým se doplňuje nařízení Rady (ES) č. 1217/2009 o **zřízení Datové sítě pro udržitelnost zemědělských podniků** o pravidla pro stanovení ročních příjmů, analýzu udržitelnosti podniků a přístup k údajům pro výzkumné účely a zrušuje nařízení Komise v přenesené pravomoci (EU) č. 1198/2014.

EU (2024b): **Prováděcí Nařízení Komise (EU) 2024/2746** ze dne 25. října 2024, kterým se stanoví pravidla pro uplatňování nařízení Rady (ES) č. 1217/2009 o **zřízení Datové sítě pro udržitelnost zemědělských podniků** a zrušuje prováděcí nařízení Komise (EU) 2015/220.

EUD (2024): **Ekologické zemědělství v EU: Úspěch této politiky komplikují nedostatky a nedůslednost**. Zvláštní zpráva EÚD podle čl. 287 odst. 4 druhého pododstavce SFEU, Evropský účetní dvůr, Lucembursko: 19. ISBN 978-92-849-2928-3, doi:10.2865/863143.

Eurostat (2025): **Organic farming (org)**, dostupné 15.11.2025 https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/explore/all/all_themes.

Eurostat: https://ec.europa.eu/info/index_cs, <https://ec.europa.eu/eurostat>.

FADN EU (2025): **Organic farming**. <https://agridata.ec.europa.eu/extensions/OrganicFarmsReport/OrganicFarmsReport.html>, aktualizace 6.8.2025

Fess T.L., Benedito V.A. (2018): **Organic versus conventional cropping sustainability: A comparative system analysis**. Sustainability, 10: 272. doi:10.3390/su10010272.

Fuksová Z., Bošková I., Hlaváčková J., Novák M. (2025): **The economic aspects of organic farms selling their products to the organic or conventional market**. Agricultural Economics – Czech, 71: 218–227.

Fuksová Z., Mareš D., Křápek M. (2024): **The impact of efficiency on the profitability of large farms in the Visegrad Four**. Agricultural Economics – Czech, 70: 457–464.

Gamage A., Gangahagedara R., Gamage J., Jayasinghe N., Kodikara N., Suraweera P., Merah O. (2023): **Role of organic farming for achieving sustainability in agriculture**. Farming System, 1: 100005. <https://doi.org/10.1016/j.farsys.2023.100005>.

Gaudaré U., Pellerin S., Benoit M., Durand G., Dumont B., Barbieri P., Nesme T. (2021): **Comparing productivity and feed-use efficiency between organic and conventional livestock animals**. Environmental Research Letters, 16: 024012. <https://doi.org/10.1088/1748-9326/abd65e>.

Greer G., Kaye-Blake W., Zellman E., Parsonson-Ensor C. (2008): **Comparison of the financial performance of organic and conventional farms**. Journal of Organic Systems, 3 (2): 18–28. ISSN 1177-4258.

Hempel G., Hamm U. (2016): **How important is local food to organic-minded consumers?** Appetite, 96: 309–318. <http://dx.doi.org/10.1016/j.appet.2015.09.036>.

Hlavsa T., Spicka J., Stolbova M., Hlouskova Z. (2020): **Statistical analysis of economic viability of farms operating in Czech areas facing natural constraints.** *Agricultural Economics – Czech*, 66: 193–202.

Hloušková Z., Lekešová M. (2020): **Farm outcomes based on cluster analysis of compound farm evaluation.** *Agricultural Economics – Czech*, 66: 435–443.

Hloušková Z., Ženíšková P., Prášilová M. (2018): **Comparison of agricultural costs prediction approaches.** *AGRIS on-line Papers in Economics and Informatics*, 1: 3–13.

Hloušková Z., Lekešová M., Hlaváčová M., Pánková L. (2020): **Multicriteria assessment of Czech farms.** *Agricultural Economics – Czech*, 66: 101–111.

Hloušková Z., Lekešová M., Prajerová A., Doucha T. (2022): **Assessing the economic viability of agricultural holdings with the inclusion of opportunity costs.** *Sustainability*, 14: 15087.

Hysa X., Zhmailo V., Chen T.C. (2024): **Worldwide overview of regulations and policies on agroecological approaches including organic.** In: Willer H., Trávníček J., Schlatter B. (Eds.) (2024): *The World of Organic Agriculture, Statistics and Emerging Trends 2024*, Research Institute of Organic Agriculture FiBL, Frick, and IFOAM – Organics International, Bonn: 112–120.

Ikerd J. (1993): **Two related but distinctly different concepts: organic farming and sustainable agriculture.** *Small Farm Today*, 10 (1): 30–31.

Jánský J. (2005): **Analysis of current situation in sales of selected organic products in the Czech Republic.** *Agricultural Economics – Czech*, 51, 2005 (7): 309–313.

Jánský J., Živělová I., Poláčková J., Boudný J., Redlichová R. (2006): **Trend analysis of revenues and costs within the chosen commodities under the conditions of organic agriculture.** *Agricultural Economics – Czech*, 52, 2006 (9): 436–444.

Kim C.G. (2003): **Economic perspectives of Korean organic agriculture.** In: *Organic agriculture: Sustainability, markets and policies.* OECD workshop on organic agriculture, Washington, D.C., USA, 23-26 September 2002: 157–170.

Knapp S., van der Heijden M.G.A. (2018): **A global meta-analysis of yield stability in organic and conservation agriculture.** *Nature Communications*, 9 (1): 3632. <https://doi.org/10.1038/s41467-018-05956-1>.

Kostlivý V., Fuksová Z. (2019): **Technical efficiency and its determinants for Czech.** *Agricultural Economics – Czech*, 4: 175–184.

Kostlivý V., Fuksová Z., Dubec J. (2017): **Farms Productivity Developments Based on Malmquist Production Indices.** *AGRIS on-line Papers in Economics and Informatics*, 9(2): 91–100.

- Kostlivý V., Fuksová Z., Rudinskaya T. (2020): **Drivers of farm performance in Czech crop farms.** *Agricultural Economics – Czech*, 66: 297–306.
- Kremmydas D., Beber C., Baldoni E., Ciaian P., Fellmann T., Gocht A., Hristov J., Pignotti D., Vicario D.R., Stepanyan D., Tillie P. (2025): **The EU target for organic farming: Potential economic and environmental impacts of two alternative pathways.** *Applied Economic Perspectives and Policy*, 47:602–623. DOI:10.1002/aep.13470.
- Ladwein R., Sánchez Romero A.M. (2021): **The role of trust in the relationship between consumers, producers and retailers of organic food: A sector-based approach.** *Journal of Retailing and Consumer Services*, 60: 102508. <https://doi.org/10.1016/j.jretconser.2021.102508>.
- Lampkin N. (1994): **Organic farming: sustainable agriculture in practice.** In: Lampkin, N., Padel, S. (Eds.), *The Economics of Organic Farming. An International Perspective.* CABI, Oxford.
- Lampkin N., Measures M. (1995): **1995/96 Organic farm management handbook.** University of Wales Elm, Farm Research Centre, Aberystwyth.
- Lampkin N., Sanders J. (2022): **Policy support for organic farming in the European Union 2010-2020,** Thünen Working Paper, No. 200, Johann Heinrich von Thünen-Institut, Braunschweig. <https://doi.org/10.3220/WP1663067402000>.
- Langemeier M., Fang X. (2020): **Comparison of conventional and organic crop rotations.** *Farmdoc Daily*, 10: 103.
- Lin H.-C., Hülsbergen K.-J. (2016): **A new method for analyzing agricultural land-use efficiency, and its application in organic and conventional farming systems in southern Germany.** *European Journal of Agronomy*, 83: 15–27. <http://dx.doi.org/10.1016/j.eja.2016.11.003>.
- Lin J., Guo J., Turel O., Liu S. (2020): **Purchasing organic food with social commerce: An integrated foodtechnology consumption values perspective.** *International Journal of Information Management*, 51: 102033. <https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2019.11.001>.
- Lososová J., Zdeněk R., Kopta D. (2017): **Development of the main production and economic indicators of Czech farms.** *Custos Agronegocio Line*, 13: 88–109.
- Markuszczyńska I., Kubacka M. (2017): **Does organic farming (OF) work in favour of protecting the natural environment? A case study from Poland.** *Land Use Policy*, 67: 498–507. <http://dx.doi.org/10.1016/j.landusepol.2017.06.023>.
- Meemken E.M., Qaim M. (2018): **Organic agriculture, food security and the environment.** *Annual Review of Resource Economics*, 10: 39–63.
- Mercati V. (2016): **Organic agriculture as a paradigm of sustainability: Italian food and its progression in the global market.** *Agriculture and Agricultural Science Procedia*, 8: 798–802. doi: 10.1016/j.aaspro.2016.02.071.

Metodický pokyn č. 2/2024: **Metodický pokyn č. 2/2024**, kterým se blíže upravují pravidla pro: 1. Registraci subjektů do systému ekologického zemědělství 2. Přechodné období, jeho zkracování a prodlužování Č.j.: MZE-22023/2024-13112.

Mills J., Gaskell P., Ingram J., Chaplin S. (2018): **Understanding farmers' motivations for providing unsubsidised environmental benefits**. *Land Use Policy*, 76: 697–707. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2018.02.053>.

Nágllová Z., Vlasicová E. (2016): **Economic performance of conventional, organic, and biodynamic farms**. *Journal of Agricultural Science and Technology*, 18: 881–94.

National Research Council (2010): **Toward Sustainable Agricultural Systems in the 21st Century**. Washington, DC, The National Academies Press.

Nemes N. (2009): **Comparative analysis of organic and nonorganic farming systems: A critical assessment of farm profitability**. Natural Resources Management and Environment Department, Food and Agriculture Organization of the United Nations, Rome: 33.

Nieberg H., Offermann F. (2003): **The profitability of organic farming in Europe**. In OECD (2023): *Organic Agriculture: Sustainability, Markets and Policies*. Wallingford, U.K.: CABI Publishing: 141–152.

Offermann F. (2003): **The influence of the EU Common Agricultural Policy on the competitiveness of organic farming**. In OECD (2023): *Organic Agriculture: Sustainability, Markets and Policies*. Wallingford, U.K.: CABI Publishing: 329–335.

Offermann F., Nieberg H. (2000): **Economic performance of organic farms in Europe**. *Organic Farming in Europe: Economics and Policy*, 5: 198 s. ISBN 3-933403-04-9, ISSN 1437-6512.

POA IFOAM: **Principles of organic agriculture**. IFOAM Organics International, [poa_english_web.pdf](https://www.ifoam.bio/sites/default/files/202003/poa_english_web.pdf) https://www.ifoam.bio/sites/default/files/202003/poa_english_web.pdf, zobrazeno 29.7.2025.

Rádlová L., Válková T. (2025): **Ekologické zemědělství v ČR – živočišná produkce v datech**. *Náš chov*, 1: 39–42.

Redlichová R., Chmelíková G., Blažková I., Svobodová E., Vanderpuje I.N. (2021): **Organic food needs more land and direct energy to be produced compared to food from conventional farming: Empirical evidence from the Czech Republic**. *Agriculture*, 11: 813. <https://doi.org/10.3390/agriculture11090813>.

Reganold J.P., Wachter J.M. (2016): **Organic agriculture in the twenty-first century**. *Nature Plants*, 2: 15221. <https://doi.org/10.1038/nplants.2015.221>.

REP (2025): **Registr ekologických podnikatelů**. <https://mze.gov.cz/public/app/ea-griapp/EKO/Prehled/>, zobrazeno 8.8.2025.

RI/CC 1750: **Committee for Farm Sustainability Data Network (FSDN): Definitions of variables used in FADN–FSDN standard results.** European Commission, DG Agriculture and Rural Development, A2 Analysis and Outlook, Brussels, 2024.

Rigby D., Cáceres D. (2001): **Organic farming and the sustainability of agricultural systems.** *Agricultural Systems*, 68: 21–40.

Ristanović V., Tošović-Stevanović A., Maican S., Muntean A. (2022): **Economic overview of the distribution channels used by Eastern European small farms for their agricultural products.** *Agricultural Economics – Czech*, 68: 299–306.

Robling H., Hatab A.A., Säll S., Hansson H. (2023). **Measuring sustainability at farm level – A critical view on data and indicators.** *Environmental and Sustainability Indicators*, 18: 100258. <https://doi.org/10.1016/j.indic.2023.100258>.

Ročenka EZ (2013): **Ročenka 2012: Ekologické zemědělství v České republice,** MZe: 50 s. ISBN 978-80-7434-139-7.

Ročenka EZ (2017): **Ročenka 2016: Ekologické zemědělství v České republice,** MZe: 75 s. ISBN 978-80-7434-401-5.

Ročenka EZ (2020): **Ročenka 2019: Ekologické zemědělství v České republice,** MZe: 72 s. ISBN 978-80-7434-597-5.

Ročenka EZ (2025): **Ročenka 2023: Ekologické zemědělství v České republice,** MZe: 81 s. ISBN 978-80-7434-788-7.

Rödiger M., Plaßmann S., Hamm U. (2016): **Organic consumers' price knowledge, willingness-to-pay and purchase decision.** *British Food Journal*, 118: 2732–2743.

Seufert V., Ramankutty N., Foley J.A. (2012): **Comparing the yields of organic and conventional agriculture.** *Nature*, 485 (7397): 229–232. <https://doi.org/10.1038/nature11069>.

Shennan C., Krupnik T.J., Baird G., Cohen H., Forbush K., Lovell R.J., Olimpi E.M. (2017): **Organic and conventional agriculture: A useful framing?** *Annual Review of Environment and Resources*, 42: 317–346.

Schlatter B., Trávníček J., Willer H. (2024): **Current statistics on organic agriculture worldwide: Area, operators, international trade and retail sales.** In: Willer H., Trávníček J., Schlatter B. (Eds.) (2024): *The World of Organic Agriculture, Statistics and Emerging Trends 2024*, Research Institute of Organic Agriculture FiBL, Frick, and IFOAM – Organics International, Bonn: 40–94.

Schmutzler H., Gernert M., Zintl M., Agbolosoo-Mensah O., Sauques L., Winkler H., Bauer L., Schmidt S. (2024): **Organic in Europe: Recent developments.** In: Willer H., Trávníček J., Schlatter B. (Eds.) (2024): *The World of Organic Agriculture, Statistics and Emerging Trends 2024*, Research Institute of Organic Agriculture FiBL, Frick, and IFOAM – Organics International, Bonn: 173–216.

Smith L.G., Jones P.J., Kirk G.J.D., Pearce B.D., Williams A.G. (2018): **Modelling the production impacts of a widespread conversion to organic agriculture in England and Wales**. *Land Use Policy*, 76: 391–404. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2018.02.035>.

Smith O.M., Cohen A.L., Rieser C.J., Davis A.G., Taylor J.M., Adesanya A.W., Jones M.S., Meier A.R., Reganold J.P., Orpet R.J., Northfield T.D., Crowder D.W. (2019): **Organic farming provides reliable environmental benefits but increases variability in crop yields: A Global meta-analysis**. *Frontiers in Sustainable Food Systems*, 3:82. doi:10.3389/fsufs.2019.00082.

Spicka J., Hlavsa T., Soukupova K., Stolbova M. (2019): **Approaches to estimation the farm-level economic viability and sustainability in agriculture: A literature review**. *Agricultural Economics – Czech*, 65(6): 289–297. <https://doi.org/10.17221/269/2018-AGRICECON>.

Sridhar A., Balakrishnan A., Jacob M.M., Sillanpää M., Dayanandan N. (2023): **Global impact of COVID-19 on agriculture: role of sustainable agriculture and digital farming**. *Environmental Science and Pollution Research*, 30:42509–42525. <https://doi.org/10.1007/s11356-022-19358-w>.

Sulewski P., Kłoczko-Gajewska A. (2018): **Development of the sustainability index of farms based on surveys and FA DN sample**. *Problems of Agricultural Economics*, 3(356): 32–56. p-ISSN 0044-1600, e-ISSN 2392-3458, DOI: 10.30858/zer/94474. SZIF (2025): *Cenový a informační servis: Mléko – Hlášení od prvních kupujících*. *Cenový a informační servis - Státní zemědělský intervenční fond*, <https://szif.gov.cz> (zobrazeno 11.10.2025)

Špička J., Dereník P. (2021): **How opportunity costs change the view on the viability of farms? Empirical evidence from the EU**. *Agricultural Economics - Czech*, 2: 41–50.

Špička J., Vintr T., Aulová R., Macháčková J. (2020): **Trade-off between the economic and environmental sustainability in Czech dual farm structure**. *Agricultural Economics – Czech*, 66: 243–250.

Trávníček J., Schlatter B., Willer H. (2024): **The World of Organic Agriculture 2024: Summary**. In: Willer H., Trávníček J., Schlatter B. (Eds.) (2024): *The World of Organic Agriculture, Statistics and Emerging Trends 2024*, Research Institute of Organic Agriculture FiBL, Frick, and IFOAM – Organics International, Bonn: 26–38.

Urfi P., Hoffmann A., Kormosné Koch K. (2011): **The comparative cost and profit analysis of organic and conventional farming**. *Studies in Agricultural Economics*, 113: 67–84. ISSN 1418 2106.

ÚZEI (2024): **Statistická šetření ekologického zemědělství. Základní statistické údaje (2023)**. TÚ 4/2024, Výstup č. 2, ÚZEI, Praha: 71 s.

ÚZEI (2025a): **Hospodářské výsledky zemědělských podniků v síti FADN CZ za rok 2023, Samostatná příloha ke Zprávě o stavu zemědělství ČR za rok 2023.** ÚZEI, Praha, 2025, ISBN 978-80-7271-271-7 (print), ISBN 978-80-7271-272-4 (pdf), <https://fadn.cz/>.

ÚZEI (2025b): **Zpráva o trhu s biopotravinami v ČR v roce 2023.** TÚ 13/2025, Výstup č. 1, ÚZEI, Praha: 66 s.

van Dijk W.F.A., Lokhorst A.M., Berendse F., de Snoo G.R. (2015): **Collective agri-environment schemes: How can regional environmental cooperatives enhance farmers' intentions for agri-environment schemes?** Land Use Policy, 42:759–766.

Verdi L., Dalla Marta A., Falconi F., Orlandini S., Mancini M. (2022): **Comparison between organic and conventional farming systems using Life Cycle Assessment (LCA): A case study with an ancient wheat variety.** European Journal of Agronomy, 141: 126638. <https://doi.org/10.1016/j.eja.2022.126638>.

Vyhláška č. 142/2023 Sb.: **Vyhláška č. 142/2023 Sb.** ze dne 23. května 2023, kterou se mění vyhláška č. 16/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o ekologickém zemědělství, ve znění vyhlášky č. 80/2012 Sb. Částka 71/2023, MZe ČR.

Vyhláška č. 16/2006 Sb.: **Vyhláška č. 16/2006 Sb.** ze dne 6. ledna 2006, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o ekologickém zemědělství. Částka 8/2006, MZe ČR.

Wachter J.M, Reganold J.P. (2025): **Organic agricultural production: Plants.** In: Van Alfen N.K (Ed.): Encyclopedia of Agriculture and Food Systems, Academic Press, 2014: 265–286. 3rd Edition, update 2025: 25 s. ISBN 9780080931395, <https://doi.org/10.1016/B978-0-443-15976-3.00010-6>.

Willer H., Meredith S. (2016): **Organic farming in Europe.** In: Willer H., Lernoud J. (Eds.) (2016): The World of Organic Agriculture, Statistics and Emerging Trends 2016, Research Institute of Organic Agriculture (FiBL), Frick, and IFOAM – Organics International, Bonn: 190–225.

Willer H., Schlatter B., Trávníček J., Schaack D. (2024): **Organic Farming and Market Developments in Europe and the European Union.** In: Willer H., Trávníček J., Schlatter B. (Eds.) (2024): The World of Organic Agriculture, Statistics and Emerging Trends 2024, Research Institute of Organic Agriculture FiBL, Frick, and IFOAM – Organics International, Bonn: 186–211.

Yadav E., Kumar M., Pareek J., Kumar M. (2024): **Organic farming markets: Trends and economic analysis.** In: Pisal M., Gadhave A., Gupta S., Mod A. (Eds.): Emerging Trends in Agricultural Economics and Agribusiness: An Edited Anthology, Volume 2, Chapter 2, Stella International Publication TM: 29-56. ISBN: 978-81-969866-3-6.

Zagata L. (2007): **Bio cash-cow? Context and content of Czech organic farming.** *Agricultural Economics – Czech*, 53: 45–53.

Zákon č. 242/2000 Sb.: **Zákon č. 242/2000 Sb.** ze dne 29. června 2000 **o ekologickém zemědělství** a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů. Částka 73/2000, Parlament ČR.

Zákon č. 247/2022 Sb.: **Zákon č. 247/2022 Sb.** ze dne 10. srpna 2022, kterým se mění zákon č. 242/2000 Sb., **o ekologickém zemědělství** a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 146/2002 Sb., o Státní zemědělské a potravinářské inspekci a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Částka 113/2022, Parlament ČR.

Zákon č. 368/1992 Sb.: **Zákon č. 368/1992 Sb.** České národní rady ze dne 5. května 1992 **o správních poplatcích.** Částka 75/1992 Sb., Česká národní rada.

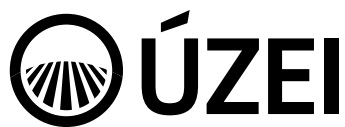
Zelená dohoda pro Evropu: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_cs.

Zieliński M., Gołębiewska B., Adamski A., Sobierajewska J. (2023): **Importance of natural conditions in Poland in the operation of fully organic farms and those with co-existing conventional production.** *Environmental Protection and Natural Resources*, 34, 4(98): 1–13. DOI 10.2478/oszn-2023-0011.

Zieliński M., Wrzaszcz W., Sobierajewska J., Adamski M. (2024): **Development and effects of organic constraints.** *Agriculture*, 14: 297. <https://doi.org/10.3390/agriculture14020297>.

Zieliński M., Jozwiak W., Źak A., Rokicki T. (2025): **Development of eco-Schemes as an important environmental measure in areas facing natural or other specific constraints under the Common Agriculture Policy 2023–2027: Evidence from Poland.** *Sustainability*, 17: 2781. <https://doi.org/10.3390/su17062781>.

Živělová I., Jánský J. (2006): **The possibilities of organic food market's development in the Czech Republic.** *Agricultural Economics – Czech*, 52 (7): 321–327.

ÚSTAV ZEMĚDĚLSKÉ EKONOMIKY
A INFORMACÍ

ZEMĚDĚLSKÁ UČETNÍ DATOVÁ SÍŤ
KONTAKTNÍ PRACOVISŤE FADN CZ

Ekonomika podniků ekologického zemědělství v ČR v letech 2014–2023

Ing. **Zuzana Fuksová**, Ph.D., Ing. **Lenka Tumová**, Ing. **Marek Novák**,
Mgr. **Jindřich Landa**, Ph.D., Ing. **Martina Harvilíková**,
Ing. **Jana Macháčková**, Ing. **Josef Hanibal**

Vydavatel:

Ústav zemědělské ekonomiky a informací, 2025

Grafická úprava a tisk:

TISKOVIINA s.r.o.

Foto:

Jan Mleziva

Vydání první

Náklad 400 ks

ISBN 978-80-7271-281-6 (print)
ISBN 978-80-7271-282-3 (pdf)

ÚSTAV ZEMĚDĚLSKÉ EKONOMIKY
A INFORMACÍ